

Maandstatistiek van de bevolking

Jaargang 49 – april 2001

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2000–2001	= 2000 tot en met 2001
2000/2001	= het gemiddelde over de jaren 2000 tot en met 2001
2000/'01	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2000 en eindigend in 2001
1990/'91–2000/'01	= boekjaar enzovoort, 1990/'91 tot en met 2000/'01

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Drs. R.L. Vellekoop
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair Beheer

Inlichtingen

Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 572 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek
Voorburg/Heerlen, 2001.
Bronvermelding is verplicht.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik
of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen excl. administratie- en
verzendkosten
Abonnementsprijs: f 225,00 (€ 102,10)
Prijs per los nummer: f 26,00 (€ 11,80)
Kengetal: B15/2001
ISSN 0024-8711

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Artikelen

Bevolkingsstatistieken in Statline	4
Zestien miljoen inwoners	7
Asielverzoeken en inwilligingen in Europa	8
Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin	12
Kleine en grote gezinnen	16
Niet-westerse allochtonen eerder uit huis dan autochtonen	21
Allochtonenprognose 2000–2050: sterke contrasten tussen westerse allochtonen	23
Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken	29
Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarges voor de migratie	34

Maandcijfers februari 2001

Bevolking, stand en dynamiek	41
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)	42
Overledenen naar leeftijd en geslacht	43
Buitenlandse migratie naar geboorteland	44
Asielaanvragen naar land van nationaliteit	46

Inhoudsopgave april 1996–april 2001

47

Artikelen

Bevolkingsstatistieken in Statline

Maarten Alders

Statline

In toenemende mate zijn cijfers van het CBS beschikbaar via internet. Via internet kunt u toegang verkrijgen tot Statline, de elektronische databank van het CBS. In Statline vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u gratis bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een Webselector een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u bevolkingscijfers in Statline?

In Statline zijn veel cijfers over bevolking te vinden. De snelste manier om deze cijfers te vinden, is als volgt. Ga naar de openingspagina van de CBS homepage (www.cbs.nl) en druk op de knop 'Statline' aan de linkerkant. U krijgt nu een scherm waarin wordt uitgelegd hoe u binnen Statline kunt zoeken naar onderwerpen. Klik in de tekst op 'Statline' of op 'zelfstandig zoeken in Statline'. U krijgt nu een scherm waarin u een zoekopdracht kunt geven (figuur 1). Als u niet direct een scherm met de themastructuur te zien krijgt, dient u 'Selecteren->' te kiezen. U krijgt dan de 'Statline Webselector' op uw scherm. (Als u rechtsboven in het openingsscherm van Statline 'Starten met thema's' aanvinkt, wordt de volgende keren automatisch de 'Statline Webselector' opgestart, zie ook figuur 1.)

Binnen de Webselector kunt via de themastructuur snel gegevens over bevolking opvragen. Door op 'Mens en maatschappij' te klikken, komt u bij 'Bevolking' terecht. Als u vervolgens op 'Bevolking' klikt, krijgt u een lijst met publicaties en submappen (figuur 2). In de submappen vindt u informatie over bijvoorbeeld de samenstelling van de bevolking, geboorte en immigratie en emigratie.

Ter illustratie is in figuur 2 de publicatie 'Bevolking; kerncijfers' geselecteerd. In het rechterdeel van de Webselector ziet u vervolgens een overzicht van de onderwerpen in deze publicatie. Hier kunt u door 'Onderwerpen' en 'Jaar' te selecteren uw eigen tabel samenstellen. Submappen in het rechterdeel van de Webselector opent u door op het 'plusje' te klikken. Als u uw tabel heeft samengesteld, drukt u op OK onderaan het scherm. U krijgt nu de tabel op het scherm te zien. Uiteraard kunt u deze tabel afdrukken

of opslaan op schijf. Als u op het pictogram met de diskette ('Bewaar tabel in ander formaat') boven de tabel klikt, krijgt u de keuze om de tabel op te slaan in excel-formaat of enig ander formaat.

Wat kunt u in Statline vinden?

Er zijn een groot aantal Statlinepublicaties over bevolking gemaakt. De meeste vindt u onder de kop 'Bevolking' (figuur 2). Op dit moment zijn publicaties beschikbaar met kerncijfers van de bevolking, maandcijfers van de bevolking, prognosecijfers, regionale cijfers en cijfers van de bevolking naar samenstelling, geboorte, sterfte en doodsoorzaken, huwelijken, scheidingen en verduwingen, immigratie en emigratie, allochtonen en asiolverzoeken. In de publicatie 'Maandcijfers bevolking vanaf 1995' vindt u maandelijks nieuwe cijfers over de belangrijkste onderwerpen.

Meer cijfers over de bevolking zijn te vinden bij 'Historische reeksen' (net boven 'Bevolking' in figuur 2). Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder 'Bevolking' ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal' in de publicaties 'Regionaal statistisch bestand' en 'Statistisch bestand gemeenten' (figuur 3).

Binnenkort

Op dit moment wordt er nog gewerkt aan nieuwe Statlinepublicaties. Deze zullen in de loop van het jaar via Statline beschikbaar komen. Een van de publicaties die binnenkort zal verschijnen is die met maandelijks cijfers per gemeente. Hiermee kunt u alle cijfers die u voorheen in de rubriek 'Maandcijfers' in de Maandstatistiek van de bevolking aantroef in Statline vinden. Andere publicaties die binnenkort gereed zullen zijn, zijn die over de allochtonenprognose en huishoudensprognose.

Met de uitbreiding van de elektronische publicaties in Statline zullen de jaarcijfers in de Maandstatistiek van de bevolking beperkt worden. In de toekomst zult u in de Maandstatistiek van de bevolking steeds meer kleine tabellen aantreffen met daarin alleen de belangrijkste cijfers. Voor meer gedetailleerde cijfers – bijvoorbeeld naar leeftijd of per gemeente – wordt verwezen naar Statline. In de Maandstatistiek van de bevolking zullen we u op de hoogte houden van nieuwe Statlinepublicaties met bevolkingscijfers.

1. Statline, themastructuur

StatLine Home Page - Microsoft Internet Explorer

Bestand Bewerken Beeld Ga naar Favorieten Help

StatLine de statistische database over Nederland
Centraal Bureau voor de Statistiek

English version
CBS home

Starten met thema's

Zoek in StatLine op:

Zoeken Selecteren Uitleg

Voorbeeld: werkloosheid Exact Zelf selecteren uit statistische thema's

Statline Webselector

Hoofdgroepen

- Hoofdgroepen
 - Nieuwe tabeltitels
 - Mens en maatschappij
 - Arbeid, inkomen en sociale zekerheid
 - Bedrijfsleven
 - Overheid, politiek en bestuur
 - Macro-economie, geld- en kapitaalmarkt
 - Milieu en bodemgebruik

Selectie

OK Help Verversen

Warning: Applet Window

Internet-zone

2. Bevolkingsstatistieken in Statline

Statline Webselector

Hoofdgroepen

- Hoofdgroepen
 - Nieuwe tabeltitels
 - Mens en maatschappij
 - Historische reeksen
 - Bevolking
 - Bevolking; kerncijfers
 - Maandcijfers bevolking vanaf 1995
 - Prognose
 - Regionaal
 - Samenstelling
 - Geboorte
 - Sterfte en doodsoorzaken
 - Huwelijken, scheidingen en verduwingen
 - Immigratie en emigratie
 - Allochtonen
 - Asielverzoeken
 - Leefsituatie bevolkingsgroepen
 - Gezondheid
 - Welzijn
 - Onderwijs

Selectie

Bevolking; kerncijfers (0)

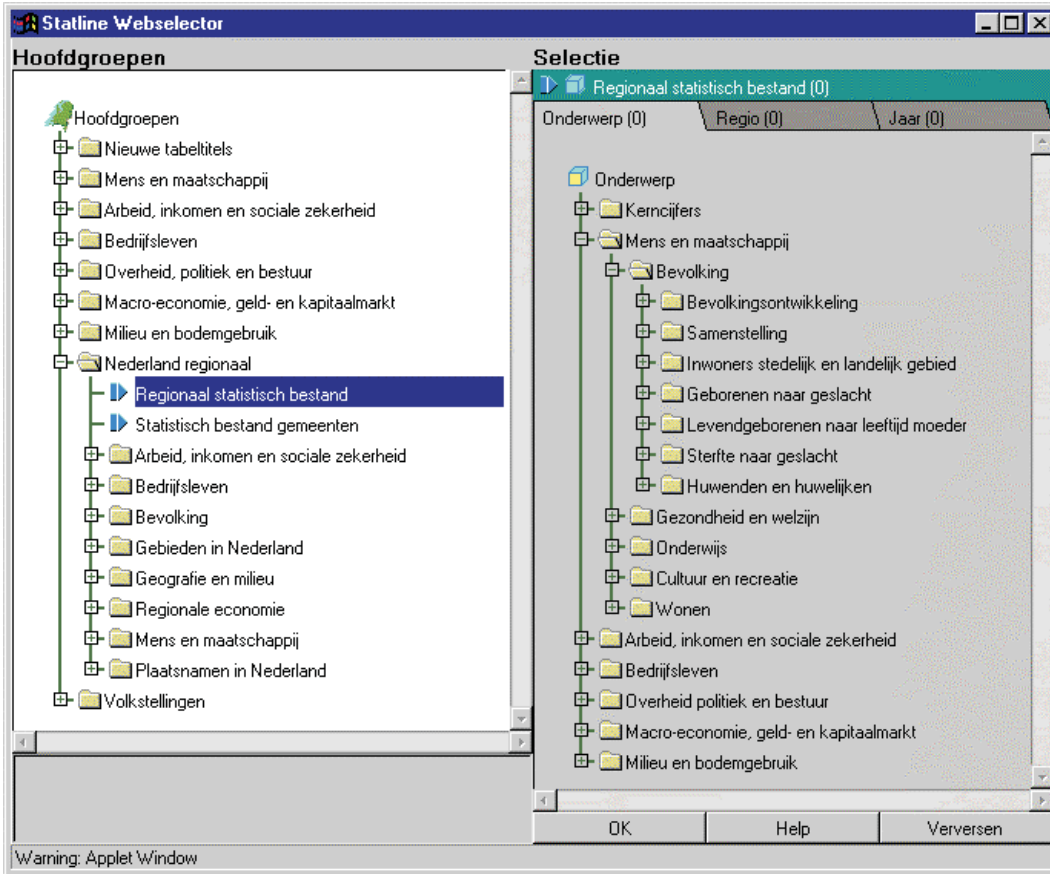
Onderwerpen (0) Jaar (0)

- Onderwerpen
 - Bevolking naar geslacht
 - Bevolking naar burgerlijke staat
 - Bevolking naar leeftijd
 - Allochtonen
 - Particuliere huishoudens
 - Bevolking in institutionele huishoudens
 - Bevolkingsgroei
 - Bevolkingsdichtheid

OK Help Verversen

Warning: Applet Window

3. Regionale cijfers over bevolking in Statline

Zestien miljoen inwoners

Joop de Beer

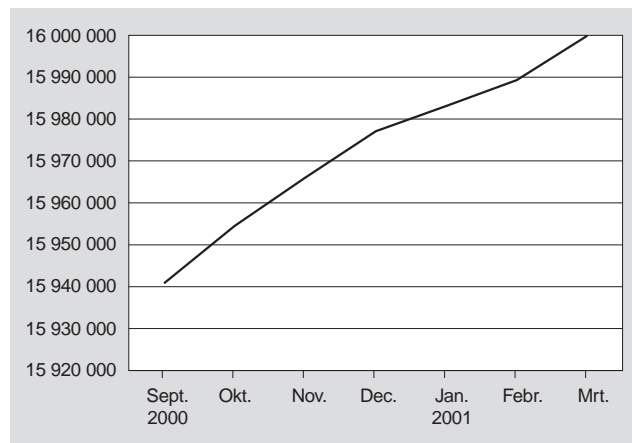
In maart 2001 werd het aantal van 16 miljoen inwoners bereikt. Door de versnelling van de bevolkingsgroei werd deze mijlpaal iets eerder bereikt dan het CBS aanvankelijk verwachtte.

Op 6 maart 2001 bracht het CBS een persbericht uit waarin werd gemeld dat Nederland op 7 maart 16 miljoen inwoners zou tellen. Daarbij werd aangetekend dat de werkelijke datum waarop de zestienmiljoenste inwoner zou worden bereikt nog niet met zekerheid kon worden bepaald. De vaststelling van de datum van 7 maart berustte ten dele op een schatting.

Het CBS ontvangt dagelijks informatie van de gemeenten over wijzigingen in de GBA (gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens). Dit betekent echter niet dat het actuele aantal inwoners van Nederland op dezelfde dag bekend is. Enerzijds komt een deel van de gegevens die het CBS van de gemeenten ontvangt met enige vertraging binnen, anderzijds moet het CBS de binnenkomende gegevens nog bewerken alvorens het totale aantal inwoners kan worden berekend.

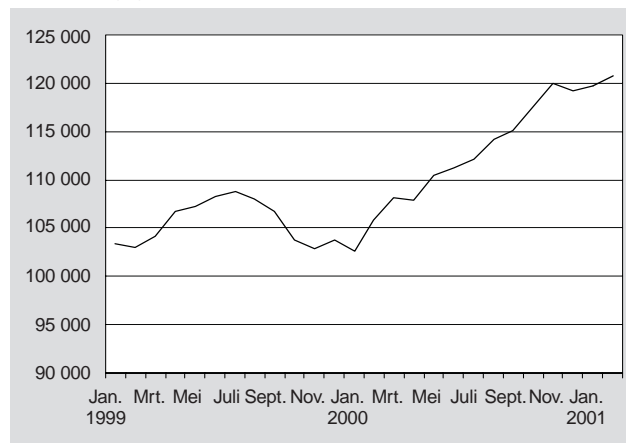
Inmiddels zijn meer gegevens beschikbaar gekomen over de bevolkingsgroei in de eerste maanden van 2001. Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat het aantal van 16 miljoen inwoners al op 1 maart 2001 werd bereikt (grafiek 1). Ook dit tijdstip is nog niet helemaal zeker, omdat het is gebaseerd op voorlopige maandcijfers. De maandcijfers kunnen pas definitief worden vastgesteld als alle cijfers voor 2001 beschikbaar zijn. Dat is pas volgend jaar het geval.

1. Aantal inwoners aan het begin van de maand

Het aantal van 16 miljoen inwoners is dus enkele dagen eerder bereikt dan het CBS verwachtte. De oorzaak hiervan is een versnelling van de bevolkingsgroei. In 2000 groeide de bevolking met 119 duizend personen. Daarna is het groeitempo toegenomen. In de twaalfmaandsperiode maart 2000–februari 2001 nam de bevolking met 121 duizend personen toe (grafiek 2). Dit is de sterkste groei sinds 25 jaar.

2. Bevolkingsgroei, twaalfmaandsperioden

De grens van 15 miljoen inwoners werd in november 1990 gepasseerd. Het heeft dus iets meer dan tien jaar geduurd voordat er een miljoen zijn bijgekomen. Naar verwachting zal het volgende miljoen ook tien jaar in beslag nemen. Volgens de laatste bevolkingsprognose van het CBS wordt in 2011 het aantal van 17 miljoen inwoners bereikt. Daarna zal het groeitempo teruglopen. Dit komt vooral door de stijging van het jaarlijkse aantal overledenen als gevolg van de vergrijzing. De grens van 18 miljoen inwoners zal pas na 2030 worden bereikt. Daarna groeit de bevolking nog licht, maar de kans dat het aantal van 19 miljoen wordt gehaald is klein. Op basis van de huidige inzichten wordt een maximale bevolkingsomvang verwacht van 18,1 miljoen.

Het aantal inwoners dat door het CBS wordt vastgesteld heeft betrekking op de in de GBA van alle gemeenten van Nederland geregistreerde inwoners. Niet iedereen die in Nederland verblijft, is in de GBA ingeschreven. In de eerste plaats worden enkele kleine categorieën ingezetenen, zoals buitenlandse diplomaten, op wettelijke gronden niet in de GBA ingeschreven. In de tweede plaats worden niet alle personen die zich vanuit het buitenland in Nederland vestigen meteen in de GBA ingeschreven. Zo worden asielzoekers in beginsel pas zes maanden na het indienen van een asielverzoek ingeschreven. In de derde plaats verblijven in Nederland een onbekend aantal niet-geregistreerde personen. Zij hebben zich niet laten inschrijven omdat ze doorgaans geen geldige verblijfstitel hebben. Verder zijn er ook een aantal personen die wel in de GBA ingeschreven zijn geweest maar die, omdat ze niet meer in Nederland mochten blijven (bijvoorbeeld omdat hun asielverzoek werd afgewezen), uit de GBA zijn uitgeschreven, zonder dat ze werkelijk uit Nederland zijn vertrokken.

Asielverzoeken en inwilligingen in Europa

Han Nicolaas

Het aantal ingediende asielverzoeken in Europa fluctueert sterk. Sinds het midden van de jaren tachtig vond een continue stijging plaats tot en met 1992 toen 700 duizend verzoeken werden ingediend. In 2000 dienden ongeveer 450 duizend personen een asielverzoek in Europa in, zo'n 20 duizend minder dan in 1999. Het Verenigd Koninkrijk kreeg bijna 100 duizend asielverzoeken te verwerken, gevolgd door Duitsland (80 duizend) en Nederland (44 duizend).

Binnen de Europese Unie heeft in de jaren negentig een verschuiving plaatsgevonden in de landen van bestemming van asielzoekers. Terwijl in Duitsland sinds 1993 een spectaculaire daling heeft plaatsgevonden, ziet met name het Verenigd Koninkrijk steeds meer asielzoekers komen. Ook Nederland heeft een substantieel aandeel in het totale aantal verzoeken in de Europese Unie.

Joegoslaven vormden in 2000 met 44 duizend verzoeken de grootste groep asielzoekers in Europa, gevolgd door Irakezen en Afghanen.

(Historische) banden tussen het land van herkomst van de asielzoeker en het land van bestemming blijken een belangrijke rol te spelen bij de verklaring van de patronen van herkomst en bestemming van asielzoekers. Ook de rol van reisagenten is belangrijk.

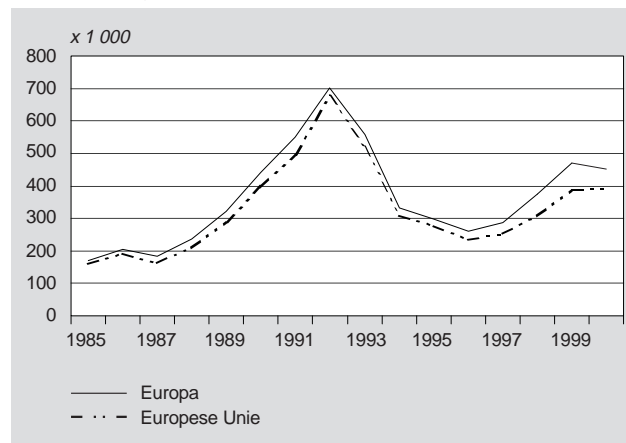
Iets minder dan 30% van alle beslissingen op asielverzoeken in de Europese Unie resulteert in een inwilliging van het verzoek. De inwilligingspercentages voor de belangrijkste landen van bestemming in de Europese Unie lopen de laatste jaren veel minder sterk uiteen dan in de tweede helft van de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig.

1. Asielverzoeken

Het aantal asielzoekers dat jaarlijks naar Europa¹⁾ komt fluctueert sterk. Midden jaren tachtig was het aantal asielverzoeken redelijk stabiel op een niveau van ongeveer 200 duizend per jaar. De politieke ontwikkelingen in Oost-Europa die eind 1989 werden ingezet met de val van de Muur en die tot gevolg hadden dat de grenzen tussen Oost- en West-Europa werden geopend, zorgden voor een sterke stijging van het aantal ingediende asielverzoeken in Europa (grafiek 1). De oorlog in het voormalig Joegoslavië, die in 1991 uitbrak, zorgde het jaar daarop voor een piek in het aantal asielzoekers. Na 1992 daalde het aantal asielverzoeken vanwege de aanscherping in 1993 en 1994 van de wetgeving ten aanzien van de toelating van asielzoekers in diverse Europese landen. Sinds 1996 is het aantal verzoeken weer gestegen tot 450 duizend in 2000. Dit betekent dat op elke 1000 inwoners in Europa één persoon asiel heeft aangevraagd. De 15 landen van de Europese Unie krijgen ongeveer 90% van alle aanvragen in Europa te verwerken (grafiek 1).

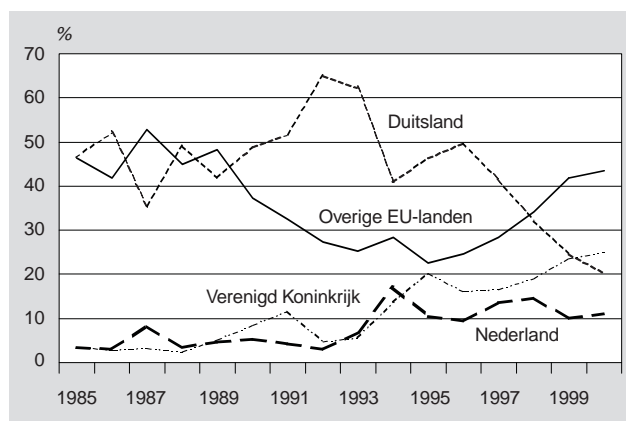
¹⁾ De cijfers in dit artikel zijn afkomstig van de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), die van 25 landen in Europa gegevens verzamelt. Naast de 15 landen van de Europese Unie zijn dat: Bulgarije, Hongarije, Liechtenstein, Noorwegen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Zwitserland.

1. Asielaanvragen in Europa en de Europese Unie

Binnen de Europese Unie zijn met name Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk landen waar veel asielzoekers naar toe gaan. In de jaren negentig namen deze drie landen gemiddeld bijna 70% van alle asielaanvragen in de Europese Unie voor hun rekening. Gedurende deze periode zijn er echter wel forse verschuivingen geweest in dit aandeel en ook het aandeel van de drie landen afzonderlijk is in deze jaren flink veranderd (grafiek 2).

2. Aandeel van Duitsland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk in het totale aantal asielverzoeken in de Europese Unie

De strengere asielwetgeving in Duitsland, die reeds op 1 juli 1993 van kracht werd, heeft duidelijk effect gehad. Sinds die tijd is het aantal verzoeken in Duitsland continu gedaald en bedroeg in 2000 zo'n 80 duizend, een vijfde van het topjaar 1992. Ook in Frankrijk en Zweden werd in 1993 en 1994 de wetgeving ten aanzien van asielzoekers aangescherpt en ook hier is een daling te zien (Nicolaas, 1997). Het Verenigd Koninkrijk daarentegen zag het aantal asielverzoeken juist sterk stijgen en kreeg in 2000 voor het eerst de meeste asielaanvragen in Europa te verwerken (staat 1).

De overige landen in Europa waarvan gegevens beschikbaar zijn (Bulgarije, Hongarije, Liechtenstein, Noorwegen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Zwitserland) nemen iets meer dan 10% van alle asielaanvragen in Europa voor hun rekening. Van deze landen krijgt Zwitserland verreweg de meeste

Staat 1
Asielaanvragen in Europa

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	<i>x 1 000</i>															
Nederland	5,6	5,9	13,5	7,5	13,9	21,2	21,6	20,4	35,4	52,6	29,3	22,2	34,4	45,2	39,3	43,9
België	5,4	7,6	6,0	4,5	8,2	13,0	15,2	17,7	26,9	14,4	11,4	12,4	11,8	22,0	35,8	42,7
Duitsland	73,8	99,7	57,4	103,1	121,3	193,1	256,1	438,2	322,6	127,2	127,9	116,4	104,4	98,6	95,1	78,8
Frankrijk	28,9	26,3	27,7	34,4	61,4	54,8	47,4	28,9	27,6	26,0	20,2	17,4	21,4	22,4	30,9	38,6
Verenigd Koninkrijk ¹⁾	5,6	5,5	5,4	5,1	14,9	33,5	57,4	31,5	28,6	42,0	56,3	37,9	41,6	58,9	91,1	97,9
Zweden	14,5	14,6	18,1	19,6	30,3	29,4	27,4	84,0	37,6	18,6	9,1	5,8	9,7	12,8	11,2	16,4
Overige EU-landen	24,6	31,3	33,9	36,0	39,7	50,6	71,6	54,1	38,4	28,8	21,8	22,4	28,6	48,2	83,9	71,4
Totaal EU-landen	158,5	190,8	161,9	210,1	289,7	395,6	496,6	674,7	517,0	309,5	276,0	234,4	251,8	308,2	387,4	389,6
Hongarije	1,0	1,8	1,7	2,1	3,0	4,0	1,3	0,9	0,7	0,4	0,6	0,7	1,1	7,4	11,5	7,8
Noorwegen	0,8	2,7	8,6	6,6	4,4	4,0	4,6	5,2	12,9	3,4	1,5	1,8	2,3	8,4	10,2	10,3
Zwitserland	9,7	8,5	10,9	16,7	24,4	35,8	41,6	18,0	24,7	16,1	17,0	18,0	24,0	41,3	46,1	17,7
Overige landen in Europa	0,2	0,4	0,3	0,6	0,8	1,8	5,0	2,5	3,1	1,9	3,1	6,7	8,2	10,8	16,0	27,0
Totaal overige landen Europa	11,7	13,5	21,5	26,0	32,6	45,6	52,5	26,5	41,5	21,9	22,2	27,2	35,6	67,8	83,7	62,8
Totaal Europa	170,3	204,3	183,4	236,1	322,4	441,1	549,1	701,2	558,5	331,4	298,2	261,6	287,4	376,0	471,1	452,4

¹⁾ Het aantal personen dat een verzoek heeft ingediend is geschat op basis van het gemiddelde aantal personen per verzoek ('case') in het Verenigd Koninkrijk.

asielzoekers, terwijl ook Hongarije en Noorwegen de laatste jaren getalsmatig enig gewicht in de schaal leggen.

2. Joegoslaven en Irakezen vormen de grootste groepen asielzoekers in Europa

Evenals in 1999 vormden Joegoslaven en Irakezen in 2000 de grootste groepen asielzoekers in Europa (*staat 2*). Met 44 duizend aanvragen bleven de Joegoslaven de grootste groep, maar de daling ten opzichte van 1999 (120 duizend asielzoekers) is opmerkelijk.

Als de maandcijfers van het aantal asielverzoeken van Joegoslaven worden bekeken, dan blijkt dat er in de eerste helft van 1999 sprake is geweest van een vrijwel continue stijging tot juni toen met 20 duizend aanvragen een piek werd bereikt (*grafiek 3*). Hierna zette een forse daling in die, afgezien van een kleine opleving in de zomermaanden van 2000, onverminderd voortduurde tot eind 2000. De grote schommelingen in dit maandelijkse aantal asielverzoeken kunnen in ieder geval voor een deel verklaard worden door de politieke situatie in Joegoslavië in deze periode. De mislukte vredesbesprekingen tussen Joegoslavië en Kosovo in maart 1999 en de hieropvolgende luchtaanvallen van de NAVO op Servië waren voor veel Joegoslaven een reden naar het westen

van Europa te vluchten, vooral naar Duitsland en Zwitserland. Na juni 1999, toen de NAVO haar luchtaanvallen op Servië beëindigde nadat Servische troepen zich begonnen terug te trekken uit Kosovo, daalde het aantal asielverzoeken sterk. Dit proces is waarschijnlijk na het aftreden van president Milosevic in oktober 2000 nog versneld.

In 2000 vormden de Joegoslaven met de Irakezen bijna een vijfde van alle asielzoekers in Europa, in 1999 was dit nog bijna eenderde. Andere grote groepen die in Europa asiel aanvroegen waren Afghanen (30 duizend), Iraniërs (29 duizend) en Turken (25 duizend).

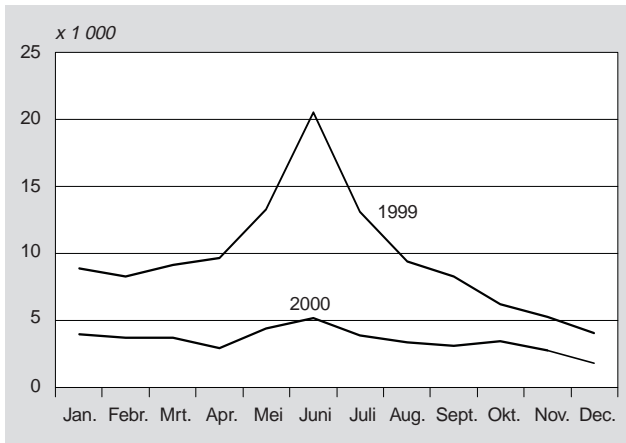
3. Het land van bestemming van asielzoekers: bewuste keuze of toeval?

Bepaalde groepen asielzoekers gaan vaker naar het ene land in Europa om asiel aan te vragen dan naar het andere. De vraag is nu of er patronen zijn te herkennen in de herkomst en bestemming van asielzoekers in Europa en welke factoren deze patronen kunnen verklaren. Met andere woorden: is het land van bestemming een bewuste keuze van asielzoekers of berust dit meer op toevallige omstandigheden?

Staat 2
Asielaanvragen in Europa naar nationaliteit van de asielzoeker

Nationaliteit	1999	2000	1999	2000
	<i>x 1 000</i>		<i>aandeel in het totale aantal aanvragen in Europa in %</i>	
Joegoslavische (= Servische + Montenegrijnse)	119,9	43,8	25,4	9,7
Irakese	31,3	36,7	6,6	8,1
Afghaanse	24,7	30,3	5,2	6,7
Iraanse	12,5	28,5	2,6	6,3
Turkse	20,0	24,6	4,2	5,4
Russische	12,5	15,9	2,7	3,5
Srilankaanse	14,1	14,3	3,0	3,2
Chinese	11,8	14,3	2,5	3,2
Somalische	16,4	11,9	3,5	2,6
Bosnische	6,6	11,1	1,4	2,5
Roemeense	9,2	9,3	1,9	2,1
Indiase	6,9	9,2	1,5	2,0
Pakistaanse	8,8	9,1	1,9	2,0
Sierraleonense	7,4	8,1	1,6	1,8
Congolese	7,5	8,0	1,6	1,8
Overige nationaliteiten	161,7	177,3	34,3	39,2
Totaal	471,1	452,4	100	100

3. Maandelijks aantal asielaanvragen in Europa van Joegoslaven

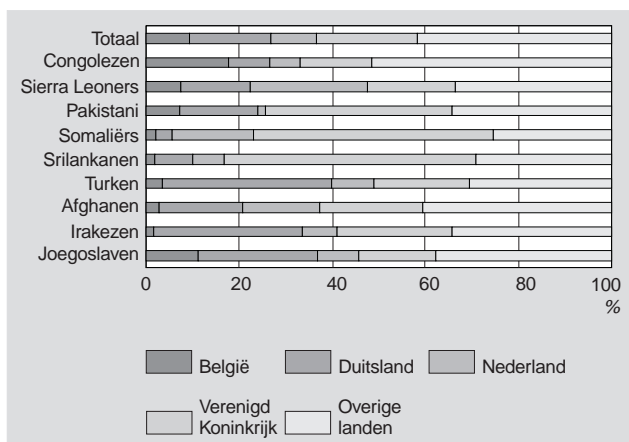

Böcker en Havinga (1999) onderscheiden drie groepen factoren die patronen in herkomst en bestemming van asielzoekers zouden kunnen verklaren:

- bestaande banden tussen het land van herkomst en bestemming, die tot uitdrukking komen in bijvoorbeeld vroegere koloniale bindingen, een bestaande gemeenschap van landgenoten in het land van bestemming en kennis van de taal;
- kenmerken van het land van bestemming, zoals het immigratie- en asielbeleid, de economische situatie en het beeld dat de asielzoeker van het land van bestemming heeft;
- gebeurtenissen tijdens de reis, zoals vluchtroutes en activiteiten van reisagenten. Hierbij kan echter ook gedacht worden aan de geografische ligging van het land van bestemming ten opzichte van het land van herkomst van de asielzoeker.

De eerste factor blijkt over het algemeen vrij goed bepaalde patronen in de bestemming van asielzoekers te kunnen verklaren. Met name vroegere koloniale banden, maar ook een bestaande gemeenschap van landgenoten in het land van bestemming spelen hierbij een rol. Grafiek 4, waarin de verdeling van het aantal asielverzoeken van enkele grote groepen asielzoekers in Europa in 2000 wordt weergegeven, geeft hiervan enkele duidelijke voorbeelden. Zo kunnen het grote aantal asielzoekers uit Sri Lanka, Somalië en Pakistan die naar het Verenigd Koninkrijk gaan in ieder geval voor een deel verklaard worden uit het feit dat deze landen voormalige Britse kolonies zijn. Hetzelfde geldt voor de in verhouding grote aantallen asielzoekers uit het voormalige Zaïre (de huidige Democratische Republiek Congo) die naar België gaan.

4. Verdeling van enkele grote groepen asielzoekers over Europa, 2000

Niet altijd echter gaat dit verband op. De grote aantallen Joegoslavische en Turkse asielzoekers die naar Duitsland gaan, bijvoorbeeld, de in verhouding grote aantallen asielzoekers uit Afghanistan die in Nederland of het Verenigd Koninkrijk een ver-

zoek indienen en het aantal asielzoekers uit Sierra Leone dat naar Nederland komt (een kwart van het totale aantal asielzoekers uit Sierra Leone) kunnen in ieder geval niet worden toegeschreven aan koloniale banden tussen het land van herkomst en het land van bestemming. Hier spelen andere factoren een rol. In het geval van Duitsland, bijvoorbeeld, is de ligging een factor van betekenis. Duitsland is nu eenmaal voor veel asielzoekers uit Centraal- en Oost-Europa het dichtstbijzijnde land in het westen waar asiel kan worden aangevraagd. Daar komt bij dat Duitsland in het verleden heeft gehad met grote aantallen (arbeids)migranten uit bijvoorbeeld Turkije en het voormalig Joegoslavië. Mede hierdoor is een omvangrijke Turkse en Joegoslavische populatie in Duitsland ontstaan (respectievelijk 2,1 miljoen en 700 duizend personen), die een kettigmigratie van landgenoten op gang heeft gebracht. Voor Nederland spelen weer andere factoren een rol, waarvan de rol van reisagenten / mensensmokkelaars (die vaak het land van bestemming bepalen), het overwegend positieve beeld dat asielzoekers van Nederland hebben en het toeval de belangrijkste zijn. Zo kwam 60% van alle asielzoekers uit Iran in 1994 in Nederland terecht. Factoren die hierbij een rol speelden waren het feit dat de reisagenten, noodzakelijk voor elke Iraanse asielzoeker, in veel gevallen voor Nederland kozen en het feit dat velen eigenlijk op weg waren naar Canada maar na een tussenstop op Schiphol besloten in Nederland te blijven: geen bewuste keus dus maar min of meer toeval.

De conclusie van Böcker en Havinga (1999) is dat van de factoren die patronen van herkomst en bestemming van asielzoekers kunnen verklaren, (historische) banden tussen het land van herkomst en het land van bestemming een belangrijke rol spelen. De keus van een asielzoeker voor een bepaald land wordt hierbij in veel gevallen uiteindelijk bepaald door de mogelijkheid zich bij een familielid of een vriend in het land van bestemming te voegen en niet zozeer omdat een asielzoeker een duidelijke voorkeur heeft voor dat land. De patronen van herkomst en bestemming van asielzoekers en de factoren die deze patronen zouden kunnen verklaren, blijken echter zeer complex.

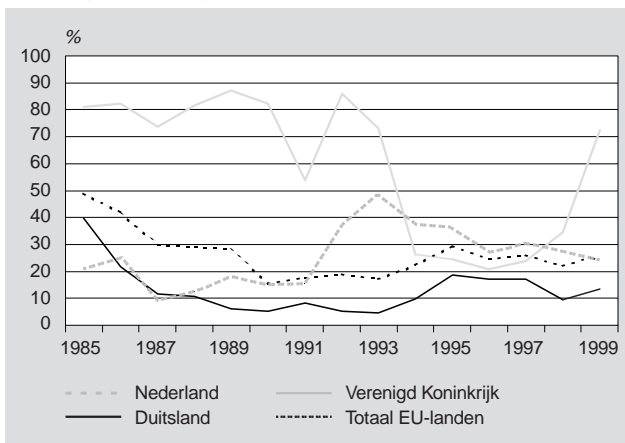
4. Inwillingen

Asielverzoeken vormen slechts een deel van de gehele asielprocedure. Veel asielverzoeken worden immers niet ingewilligd. Er zijn verschillende redenen waarom een verzoek kan worden afgewezen:

- de asielzoeker heeft niet aannemelijk kunnen maken dat hij gegronde redenen heeft om te vrezen voor vervolging in het land van herkomst en er zijn ook geen redenen om op grond van humanitaire overwegingen een tijdelijke verblijfsvergunning te verstrekken;
- de asielzoeker is afkomstig uit een zogenoemd 'veilig land van herkomst'. Personen afkomstig uit deze landen kunnen een verzoek indienen. Wil hun verzoek echter ook maar een kans van slagen hebben, dan moeten zij aannemelijk kunnen maken dat er in hun specifieke geval sprake is van bijzondere feiten of omstandigheden op grond waarvan het algemene principe van een veilig land van herkomst voor deze personen niet meer houdbaar is. Nederland kent sinds 1 januari 1995 een lijst met veilige landen van herkomst, die bestaat uit de volgende landen: alle landen van de Europese Unie, Bulgarije, Ghana, Hongarije, Noorwegen, Polen, Roemenië, Senegal, Slowakije, Tsjechië, IJsland en Zwitserland. Een dergelijke regeling is in Duitsland sinds 1 juli 1993 van kracht;
- de asielzoeker is een zogenoemde 'Dublin-claimant', een vluchteling waarvan volgens de Overeenkomst van Dublin wordt vastgesteld dat een ander land dan het land waar de asielzoeker zijn verzoek heeft ingediend, verantwoordelijk is voor de afhandeling van zijn asielprocedure. Er wordt dan een zogenoemde Dublin-claim gelegd bij het land dat verantwoordelijk wordt gesteld voor de afhandeling van het asielverzoek. Zo legde Nederland in 2000 bijna 3,5 duizend claims bij één van de andere landen van de EU, waarvan 80% eind 2000 akkoord was bevonden door het land waarbij de claim was gelegd.

De verzoeken die wel worden ingewilligd zijn in Europees verband lastig te vergelijken aangezien de diverse landen verschillende statussen kennen voor toegelaten asielzoekers en beslissingen door landen op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Zo zijn er landen die alleen de toekenning van de A-status (de officiële vluchtelingenstatus) aan een asielzoeker als een positieve beslissing zien en elke vorm van andere statusverlening beschouwen als een negatieve beslissing. Zaken die zijn gesloten op formele gronden worden in sommige landen wel meegeteld in het aantal beslissingen en in andere niet. Om toch een vergelijking tussen Europese landen te kunnen maken, heeft de UNHCR het totale aantal daadwerkelijk gemaakte beslissingen per land bepaald. Op deze manier is ook het inwilligingspercentage per land berekend door het totale aantal statusverleningen te relateren aan het totale aantal *beslissingen* per jaar, en niet aan het aantal *verzoeken* uit een bepaald jaar. Inwillingen in een bepaald jaar kunnen immers betrekking hebben op verzoeken uit verschillende jaren. Vanwege dit bezwaar en gezien de time lag tussen aanvraag en beslissing is het voor een zuiver beeld beter de inwillingen (positieve beslissingen) in een bepaald jaar niet te relateren aan het aantal verzoeken maar aan het *totale aantal beslissingen* in dat jaar. *Grafiek 5* geeft voor de jaren 1985–1999 een overzicht van deze inwilligingspercentages voor de belangrijkste Europese landen.

5. Inwilligingspercentages in de Europese Unie

Tot halverwege de jaren negentig liepen de inwilligingspercentages van de hier weergegeven landen vrij sterk uiteen. In de tweede helft van de jaren negentig zijn deze percentages veel dichter bij elkaar komen te liggen. Deze bevindingen gelden overigens ook voor twee landen die niet in de grafiek zijn weergegeven, België en Frankrijk. Enige uitzondering is het Verenigd Koninkrijk waar in 1999 in 70% van de beslissingen een status werd verleend.

Indien de inwillingen nader worden bekeken naar soort statusverlening, dan valt op dat in Duitsland – met verreweg het laagste inwilligingspercentage van alle EU-landen – in verhouding veel vaker een A-status wordt verleend dan in andere landen. Gedurende een reeks van jaren bestaat ruim 80% van alle inwillingen in Duitsland uit een A-status. In landen als Nederland en het Verenigd Koninkrijk daarentegen loopt dit percentage juist sterk terug en bedroeg in 1999 respectievelijk 10 en 30. In Nederland betreffen de meeste inwillingen een Vergunning tot Verblijf (tijdelijke verblijfsvergunning voor maximaal vijf jaar) of een Voorwaardelijke Vergunning tot Verblijf (maximaal drie jaar geldig). Voor alle EU-landen tezamen geldt dat ongeveer de helft van alle inwillingen in een A-status resulteert.

Literatuur

Böcker, A. en T. Havinga, 1999, Country of asylum by choice or by chance: asylum seekers in Belgium, the Netherlands and the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 25 No. 1.

Nicolaas, H., 1997, Daling aantal asielverzoeken zet door in 1996. *Maandstatistiek van de bevolking juni*, blz. 8-12.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2000, Refugees and others of concern to UNHCR, 1999 Statistical Overview (Registration and Statistics Unit, UNHCR, Geneva).

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2001, Asylum applications submitted in Europe, 2000 (Registration and Statistics Unit, UNHCR, Geneva).

Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin

Arie de Graaf

Eén op de zes kinderen die in de jaren zeventig zijn geboren, heeft een echtscheiding van de ouders meegemaakt terwijl het nog thuis woonde. Voor de generatie die eind jaren veertig is geboren, bedroeg dit aandeel slechts één op de vijftig. Daar staat tegenover dat een kwart van de personen die eind jaren veertig zijn geboren, het gezinsleven thuis als redelijk of slecht hebben ervaren. Dat is bijna twee keer zoveel als bij personen die in de jaren zeventig geboren zijn. Overigens is het aandeel personen dat niet is opgegroeid in een optimale gezinssituatie opvallend stabiel gebleven. De toename van het aantal kinderen dat een echtscheiding heeft meegemaakt, lijkt dus niet te duiden op een verslechtering van de gezinssituatie: een slechte(re) relatie leidt tegenwoordig sneller tot een echtscheiding.

Merendeel eenoudergezinnen ontstaan door echtscheiding

De afgelopen decennia hebben verschillende maatschappelijke en culturele processen het gezinsleven ingrijpend veranderd. Dit komt tot uitdrukking in de kleine(re) omvang van het hedendaagse gezin en ook doordat er tegenwoordig vele variaties op de traditionele gezinsvorm bestaan. Het woord 'gezin' roept in eerste instantie het beeld op van een vader en een moeder die getrouwd zijn en één of meer kinderen hebben. Bij de variaties op het traditionele gezin kan men denken aan eenoudergezinnen, gezinnen met een inwonende ouder, pleeg- en stiefgezinnen en gezinnen waarvan de ouders ongehuwd samenwonen.

Eind jaren negentig telde Nederland maar liefst 380 duizend eenoudergezinnen. Eenoudergezinnen kunnen op een aantal manieren ontstaan: door echtscheiding of uit elkaar gaan van ongehuwd samenwonende partners, overlijden van een van de partners of de geboorte van een kind bij een alleenstaande vrouw. Eind jaren negentig was een kwart van de alleenstaande ouders ongehuwd, ruim 10% verzuimd en maar liefst 60% gescheiden. Op deze laatste groep zal in dit artikel nader worden ingegaan.

In dit artikel wordt voor personen die zijn geboren in de periode 1945–1979 de relatie met en tussen de ouder(s) geanalyseerd (inclusief stiefouders). Het gaat hierbij om volwassenen die terugkijken op het gezin waarin ze zijn opgegroeid. Ze zijn in een twee-oudergezin opgegroeid of hebben in hun jeugd de echtscheiding van hun ouders meegemaakt. Personen die tijdens de jeugd één van de ouders hebben verloren door overlijden (het gaat daarbij jaarlijks om ongeveer 7 duizend kinderen) of vanaf het begin zijn opgegroeid bij één ouder, zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Aan meerderjarigen die het ouderlijk huis reeds hebben verlaten, zijn vragen gesteld over de ervaringen met het gezinsleven destijds in het ouderlijk huis, over de relatie tussen de ouders en over de relatie tussen de ouder en het kind. Met relatie wordt de onderlinge verstandhouding bedoeld; of en hoe vaak er ruzies en conflicten voorkwamen tussen de ouders of tussen de ouders en het kind. De gegevens zijn afkomstig van het Onderzoek Gezinsvorming 1998, een CBS-onderzoek dat is gehouden in het voorjaar van 1998. Er zijn 4,7 duizend mannen en 5,5 duizend vrouwen van 18–52 jaar ondervraagd.

Kinderen over de relatie tussen hun ouders

Als redenen waarom mensen gaan scheiden, zijn gebrek aan communicatie tussen de partners en botsende karakters van de partners het meest genoemd (De Graaf en Steenhof, 1999). Beide redenen hebben betrekking op de relatie tussen de partners. Het aantal huwelijken dat is beëindigd door echtscheiding is in de jaren zeventig en begin jaren tachtig sterk gestegen. Vanaf de jaren tachtig ligt het aantal echtscheidingen rond de 30 duizend per jaar. De toename van het aantal echtscheidingen in de loop van de twintigste eeuw hangt samen met maatschappelijke ontwikkelingen zoals emancipatie en secularisatie. Door verbeteringen van sociale voorzieningen, zoals de bijstand, werd het mogelijk dat een moeder na een echtscheiding met haar kinderen een economisch zelfstandig leven kon leiden. Doordat het aantal echtscheidingen is toegenomen, hebben steeds meer kinderen in hun jeugd meegemaakt dat hun ouders gingen scheiden. Uit *staat 1* blijkt dat dit aandeel is gestegen van 4% voor personen die zijn geboren in de periode 1945–1949 tot 17% voor personen die zijn geboren in de jaren zeventig. Het aandeel personen dat in hun jeugd geen echtscheiding van de ouders heeft meegemaakt, maar dat de relatie tussen de ouders niet goed vond, is gedaald. Een kwart van degenen die zijn geboren in de periode 1945–1949 vond de relatie tussen de ouders redelijk tot slecht; voor personen die in de jaren zeventig zijn geboren, bedroeg dit aandeel ruim 15%. De afname van het aandeel relaties van ouders dat door de kinderen als redelijk tot slecht beschouwd wordt, is ongeveer even groot als de toename van het aandeel eenoudergezinnen dat ontstaan is door echtscheiding. De toename van het aantal echtscheidingen wordt dus blijkbaar niet veroorzaakt doordat de relatie tussen getrouwde partners slechter is geworden, maar doordat het tegenwoordig meer geaccepteerd is dat men gaat scheiden wanneer de relatie slecht is.

Daarnaast blijkt dat tweederde van de kinderen die zijn geboren tussen 1945 en 1979 de relatie tussen de ouders goed vond.

Kinderen na echtscheiding van hun ouders

In de afgelopen decennia werden steeds meer jongeren geconfronteerd met de echtscheiding van hun ouders. Het gevolg is dat meer volwassenen en kinderen in aanraking komen met een nieuwe gezinssamenstelling.

Voor kinderen verandert hierdoor niet alleen de relatie met hun ouders, maar ook hun verdere leven. Dit geldt helemaal wanneer gescheiden ouders gaan hertrouwen of samenwonen, of wanneer gescheiden ouders een co-ouderschap aangaan. Uit eerder onderzoek is gebleken dat kinderen van gescheiden ouders eerder het ouderlijk huis verlaten dan kinderen die zijn opgegroeid in twee-oudergezinnen (De Graaf, 1996). In hoeverre kinderen zich goed weten aan te passen aan de nieuwe partner van hun ouders hangt vaak af van de verstandhouding tussen hun biologische ouders en hoe een eventuele stiefouder in het nieuwe gezin wordt ervaren. In deze paragraaf wordt de relatie tussen de ouders in de jaren na de scheiding en de relatie tussen het kind en de ouder onderzocht.

Eind jaren tachtig en begin jaren negentig lag het aantal kinderen dat jonger dan 18 jaar was toen hun ouders gingen scheiden op ongeveer 25 duizend per jaar. Eind jaren negentig was dit aantal toegenomen tot 32 duizend (*staat 2*). Deze stijging moet enerzijds worden toegeschreven aan de toename van het aantal echtscheidingen en anderszijds aan de toename van het aandeel echt-

Staat 1
Meerderjarigen (18–52 jaar) naar verstandhouding tussen de ouders toen ze nog thuis woonden

Opgegroeid in	Geboren in					
	1945–1949	1950–1954	1955–1959	1960–1964	1965–1969	1970–1979
	%					
Twee-oudergezin relatie tussen ouders						
goed	69	65	66	64	68	67
redelijk	20	24	20	19	15	13
slecht	6	7	6	7	4	3
Een-oudergezin ontstaan door echtscheiding	4	4	8	10	13	17
	<i>abs.=100%</i>					
Totaal ¹⁾	1 142	1 158	1 235	1 338	1 353	1 241

¹⁾ Exclusief personen waarvan één van de ouders is overleden toen ze nog thuis woonden of die altijd bij één ouder zijn opgegroeid.

Staat 2
Echtscheidingen en minderjarige kinderen betrokken bij echtscheiding

Jaar van echtscheiding	Totaal aantal echtscheidingen	w.o. aandeel echtscheidingen met minderjarige kinderen	Totaal aantal minderjarige kinderen	
			absoluut	per 1 000 kinderen
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>	<i>x 1 000</i>	
1988	27,9	52,8	25,3	7
1989	28,3	51,5	25,2	7,5
1990	28,4	48,5	24,1	7,2
1991	28,3	48,8	24,2	7,3
1992	30,5	47,8	25,7	7,7
1993	30,5	45,8	24,5	7,3
1994	36,2	46,2	29,8	8,9
1995	34,2	44,8	28	8,3
1996	34,9	46,4	29,5	8,7
1997	33,7	47,4	29,5	8,6
1998	32,5	48,8	29,3	8,5
1999	33,6	51,1	31,8	9,2

Bron: CBS, Bevolkingsstatistieken.

scheidingen waarbij kinderen waren betrokken. Vanaf midden jaren negentig is het aandeel door echtscheiding ontbonden huwelijken met kinderen gestegen van 45% naar ruim 50%.

Vier van de vijf kinderen blijft na de echtscheiding bij de moeder wonen. Daarnaast blijft 15% bij de vader wonen en woont een klein deel afwisselend bij hun vader en moeder of in een pleeggezin of kindertehuis. Van de kinderen die bij hun vader of moeder blijven wonen, krijgt ruim 40% te maken met een stiefouder. Gemiddeld zijn kinderen 13 jaar oud als ze met een stiefouder te maken krijgen en hebben ze daarvoor 4,5 jaar in een eenoudergezin doorgebracht.

In het Onderzoek Gezinsvorming (OG '98) is aan respondenten die thuis met een stiefouder (meestal een stiefvader) te maken hebben gehad, gevraagd hoe ze deze nieuwe situatie hebben ervaren. Bijna de helft van de respondenten beoordeelde de nieuwe situatie met de stiefouder als goed (*staat 3*). Opvallend is dat meisjes in dit opzicht wat minder positief gestemd zijn dan jongens; voor meisjes ligt samenwonen met een stiefouder blijkbaar iets moeilijker dan voor jongens.

Aan personen die thuis een echtscheiding van de ouders hebben meegemaakt, is tevens gevraagd hoe de relatie was tussen de ouders na de scheiding. Het blijkt dat vier van de tien gescheiden paren geen contact meer met elkaar hebben. Bij drie van de tien ex-paren was het onderlinge contact slecht en bij nog eens drie van de tien was het contact tussen de ouders redelijk tot goed.

Ruim een kwart van de kinderen die thuis een echtscheiding van de ouders hebben meegemaakt, heeft in de jaren na de echtscheiding geen contact meer met de vader (*staat 4*). Voorts geeft een kwart van de kinderen aan dat het contact met de vader na de echtscheiding slecht is. Het contact met de moeder daarentegen

Staat 3
Ervaring in gezin met stiefouder

Ervaring situatie thuis met stiefouder	Mannen	Vrouwen	Totaal
	%		
Goed	48	42	45
Redelijk	25	28	27
Slecht	27	30	29
	<i>abs.=100%</i>		
Totaal ¹⁾	130	165	295

¹⁾ Meerderjarigen van 18-52 jaar die, toen ze als kind bij hun gescheiden ouder woonden, hertrouw of samenwonen van de ouder hebben meegemaakt.

is in de meeste gevallen goed; ruim 60% van de kinderen heeft een goed contact met de moeder. Dit heeft te maken met het feit dat het merendeel van de kinderen die in het ouderlijk gezin een echtscheiding hebben meegemaakt, bij de moeder is blijven wonen. Ten slotte kan worden geconcludeerd dat jongens in de jaren na de echtscheiding een wat betere relatie met hun vader en moeder hebben dan meisjes.

Kinderen in twee-oudergezinnen

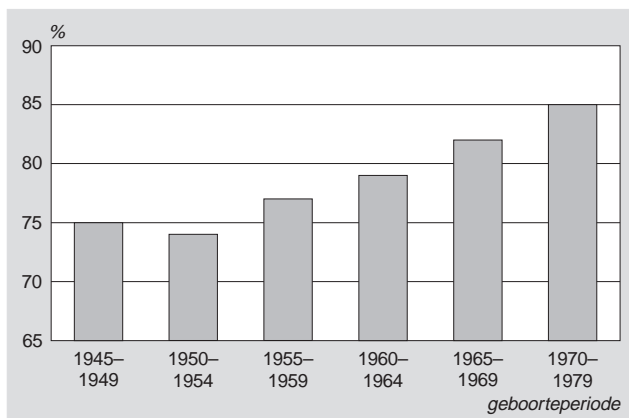
Uit de *grafiek* blijkt dat driekwart van de generaties die eind jaren veertig of begin jaren vijftig zijn geboren en die zijn opgegroeid in een twee-oudergezin, het gezinsleven als goed hebben ervaren.

Staat 4
Meerderjarigen (18–52 jaar) opgegroeid in een eenoudergezin

Relatie tussen kind en ouder in de jaren na de echtscheiding	Mannen	Vrouwen	Totaal
%			
Met vader			
goed	32	24	27
redelijk	21	21	21
slecht	20	26	23
geen contact	27	29	28
Met moeder			
goed	68	61	64
redelijk	19	21	20
slecht	10	16	14
geen contact	3	2	2
abs.=100%			
Totaal	250	350	600

Latere generaties blijken het gezinsleven meer en meer als positief te ervaren; voor personen die zijn geboren in de jaren zeventig bedraagt dit aandeel 85%. Een voor de hand liggende verklaring lijkt te zijn dat de overgang van een 'bevelshuishouding' naar een 'onderhandelingshuishouding' in het gezin een positieve uitwerking heeft gehad op het gezinsleven in zijn geheel. In de jaren zestig en zeventig is immers de uitleg over regels en grenzen door de ouders en de ruimte die kinderen kregen om deze regels en grenzen bij te stellen, aan verandering onderhevig geweest (Du Bois-Reymond, 1993). Omdat ouders in onderhandelingsgezinnen relatief soepele regels hanteren, zou de kans op conflicten doorgaans kleiner zijn dan in bevelshuishoudingen.

Percentage meerderjarigen (18–52 jaar) opgegroeid in een twee-oudergezin dat het ouderlijk gezinsleven als goed heeft ervaren

Het is evenwel de vraag of dit de belangrijkste verklaring is voor de toename van het aandeel kinderen dat het gezinsleven als goed heeft ervaren. Een andere verklaring ligt in de toename van het aantal echtscheidingen. Staat 5 laat zien dat er een sterk verband is tussen hoe jongeren het gezinsleven in het ouderlijk huis hebben ervaren en hoe de relatie tussen de ouders was toen het kind nog thuiswoonde. Van de kinderen die het gezinsleven als slecht hebben ervaren, geeft bijna 70% aan dat de relatie tussen de ouders slecht was. Uit verdere analyse blijkt dat een groot aantal personen die het gezinsleven als slecht hebben ervaren, ook een slechte relatie met vader of moeder had. Slechts 5% heeft het gezinsleven als slecht ervaren op grond van niet-relatieve gronden binnen het gezin. Bij oudere generaties gingen ouders slechts zelden uit elkaar, ook als de relatie niet goed was. De oudere generaties hebben dus waarschijnlijk vaker een minder leuke jeugd gehad; hun ouders hadden onderling meer meningsverschillen en uitten die in het bijzijn van de kinderen.

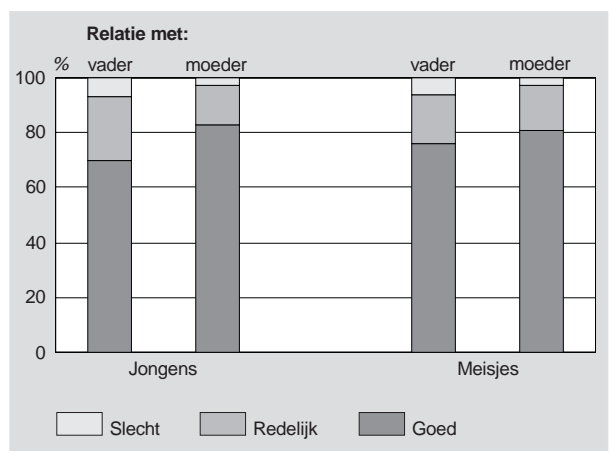
Staat 5
Meerderjarigen (18–52 jaar) opgegroeid in een twee-oudergezin

Ervaring gezinsleven in het ouderlijk huis	Relatie tussen ouders toen kind nog thuis woonde			Totaal
	goed	redelijk	slecht	
%				
abs.=100%				
Goed	88	11	1	5 320
Redelijk	24	60	16	1 179
Slecht	4	27	69	268
Totaal	74	20	6	6 767

Relatie tussen ouder en thuiswonend kind

De relatie tussen ouder en kind tijdens het verblijf in het ouderlijk gezin wordt nader belicht in de grafiek. Het blijkt dat de relatie van het kind met de moeder iets vaker goed was dan de relatie met de vader. Vier van de vijf kinderen hadden een goede relatie met de moeder; driekwart had een goede relatie met de vader. Meisjes hebben een iets betere relatie met hun vader dan jongens. Er is weinig verschil tussen de relatie van jongens en meisjes met de moeder.

Meerderjarigen (18–52 jaar) opgegroeid in een twee-oudergezin

Conclusie

Van de kinderen die in de jaren zeventig zijn geboren, heeft één op de zes een echtscheiding van de ouders meegemaakt terwijl ze nog in het ouderlijk huis woonden. Voor de generatie die eind jaren veertig is geboren, bedroeg dit aandeel slechts één op de vijftig. Daar staat tegenover dat een kwart van de personen die eind jaren veertig zijn geboren, het gezinsleven in het ouderlijk huis niet als goed karakteriseerde. Dat is bijna twee keer zoveel als bij personen die in de jaren zeventig zijn geboren. Wanneer men het aandeel personen dat het gezinsleven in het ouderlijk huis niet als goed karakteriseert en het aandeel dat een echtscheiding in het ouderlijk huis heeft meegemaakt bij elkaar optelt, blijkt het volgende. Het aandeel kinderen dat niet is opgegroeid in een prettige gezinssituatie is voor personen die zijn geboren in de periode 1945–1979 opvallend stabiel gebleven. De toename van het aantal kinderen dat een echtscheiding heeft meegemaakt, lijkt dus niet te duiden op een verslechtering van de gezinssituatie: een slechte(re) relatie leidt tegenwoordig alleen sneller tot een echtscheiding. Van de personen die als kind zijn opgegroeid in een twee-oudergezin, had een kwart geen goed contact met de vader toen zij nog thuis woonden. Het contact met de moeder was enigszins beter.

Een kwart van de jongeren die in het ouderlijk huis een echtscheiding van de ouders heeft meegemaakt, heeft na de echtscheiding geen contact meer met de vader. Ook een kwart van de jongeren heeft een slecht contact met de vader na de echtscheiding. Het contact met de moeder daarentegen is voor vier van de vijf jongeren na de echtscheiding redelijk tot goed. Van de jongeren die thuis een stiefouder hebben gehad, heeft ruim de helft de nieuwe situatie thuis als redelijk tot slecht ervaren.

Literatuur

Bois-Reymond, M. du, 1993, Jeugd en gezin. In: Jeugd in meervoud. A.J. Dieleman e.a. (red). Uitgeverij De Tijdstroom BV, Utrecht.

Graaf, A. de, 1996, De invloed van echtscheiding van de ouders op relaties van jongeren. Maandstatistiek van de bevolking, augustus 1996, blz. 7-12.

Graaf, A. de en L. Steenhof, 1999, Relatie- en gezinsvorming van generaties 1945-1979: uitkomsten van het Onderzoek Gezinsvorming 1998. Maandstatistiek van de bevolking, december 1999, blz. 21-36.

Kleine en grote gezinnen

Ingeborg Keij en Arie de Graaf

De helft van de (echt)paren krijgt twee kinderen. Een kwart blijft kinderloos of krijgt één kind: nog eens een kwart krijgt meer dan twee kinderen. Kinderloosheid komt relatief vaak voor bij paren waarvan de vrouw hoogopgeleid is. Bij één op de acht paren blijft het bij één kind. In veel gevallen hangt dit samen met vruchtbaarheidsproblemen, gezondheidsproblemen of het verbreken van de relatie. Grote gezinnen komen relatief vaak voor in orthodox-protestantse kringen. Tevens krijgen jonge vrouwen die hoogopgeleid zijn vaker drie kinderen dan jonge, laagopgeleide vrouwen.

Helft wil twee kinderen

Vroeger kwamen grote gezinnen veel meer voor dan tegenwoordig. Vrouwen die begin vorige eeuw zijn geboren, kregen gemiddeld ruim drie kinderen. Daarna was sprake van een geboortedaling: vrouwen die zijn geboren na de Tweede Wereldoorlog kregen gemiddeld slechts twee kinderen. Onder vrouwen die in de periode 1935–1945 zijn geboren, is het gezin met twee kinderen namelijk sterk in populariteit toegenomen: van ruim 30% naar 50%. Dit is ten koste gegaan van het grote gezin. Van de vrouwen die geboren zijn in 1935 kreeg zo'n 45% minstens drie kinderen; voor vrouwen die zijn geboren in 1945 bedroeg dit percentage nog maar 25.

De afname van het kindertal per vrouw hangt samen met de introductie van anticonceptiemiddelen in Nederland vanaf het begin van de jaren zestig. Dit biedt (echt)paren de mogelijkheid om meer bewust te kiezen voor het wel of niet krijgen van kinderen. Tevens kan men, indien men voor kinderen kiest, het aantal kinderen beter plannen.

De helft van de vrouwen die al dan niet gehuwd samenwonen, heeft twee kinderen of wil in de toekomst twee kinderen (grafiek 1). Tussen de drie generaties vrouwen bestaat weinig verschil voor wat betreft de wens om twee kinderen te krijgen. Het twee-kind-gezin is dus al jaren populair.

Vrouwen die in de tweede helft van de jaren zestig geboren zijn, verwachten vaker kinderloos te blijven dan bij de twee oudere generaties het geval is. Van de generatie samenwonende vrouwen die in 1998 een jaar of vijftig waren, is bijna een op de tien kinderloos gebleven. Van de vrouwen die in 1998 ongeveer 30 jaar waren, verwacht 16% kinderloos te blijven.

Het aandeel vrouwen met één kind ligt rond de 13%. Dit aandeel verandert weinig in de tijd.

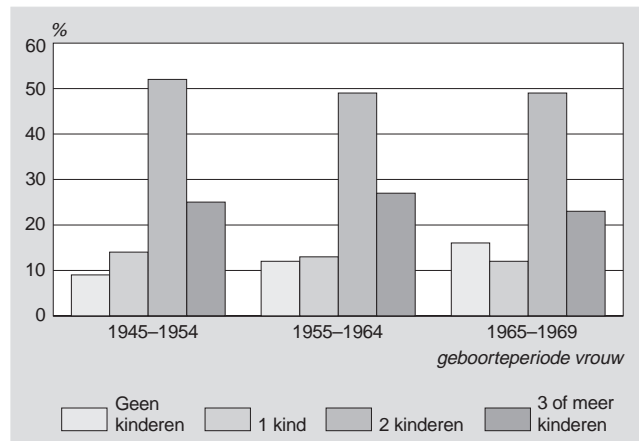
Van de jongste vrouwen die samenwonen, verwacht minder dan een kwart minstens drie kinderen te krijgen. Alle vrouwen die zijn geboren in de periode 1945–1954 hebben hun gezin inmiddels compleet. Dat is voor bijna 95% van de vrouwen die zijn geboren in de periode 1955–1964 ook het geval. Van de jongste generatie verwachten nog ruim vier van de tien vrouwen één of meerdere kinderen te krijgen.

Wie blijven kinderloos?

Kinderloze vrouwen

Voor de vrouwen die na de Tweede Wereldoorlog zijn geboren, geldt dat naarmate ze later zijn geboren, de kinderloosheid toeneemt. Voor vrouwen die direct na de oorlog zijn geboren, bedraagt dit aandeel bijna een op tien. Voor vrouwen die eind jaren vijftig en begin jaren zestig zijn geboren, bedraagt dit percentage

1. Paren naar verwacht uiteindelijk kindertal

12 en voor de jongste vrouwen 16 (grafiek 1). Deze stijging van de kinderloosheid heeft onder andere te maken met de sterke toename van de arbeidsparticipatie van al dan niet gehuwde, samenwonende vrouwen. Omdat het combineren van werk en kinderen voor veel vrouwen (en hun partner) problemen oplevert, wachten veel vrouwen enige tijd met het krijgen van kinderen. Dit betekent in de praktijk dat ze vaak de dertig al gepasseerd zijn voordat ze aan kinderen gaan beginnen. Voor een toenemend aantal vrouwen houdt dit in dat ze geen kinderen meer krijgen: van uitstel komt afstel. Voor een deel heeft dat een biologische oorzaak: naarmate vrouwen langer wachten met het krijgen van kinderen, stijgt de kans dat ze geen kinderen meer kunnen krijgen vanwege verminderde vruchtbaarheid. Daarnaast wacht een aantal vrouwen zo lang met de beslissing om kinderen te krijgen, dat ze op een gegeven moment te oud zijn om nog aan kinderen te beginnen.

Vrijwillig of onvrijwillig kinderloos

Vrouwen kunnen vrijwillig of onvrijwillig kinderloos zijn. Gehuwde of samenwonende vrouwen die geen kinderen verwachten maar (vermoedelijk) wel vruchtbaar zijn, kunnen worden aangeduid als vrijwillig kinderloos. Bij onvrijwillige kinderloosheid is de kinderwens aanwezig, maar kan het paar geen kinderen krijgen. Dit kan onder meer komen door onvruchtbaarheid, ziekte of een handicap van (één van) beide partners. Om vrouwen die ervoor gekozen hebben om kinderloos te blijven te kunnen onderscheiden, is aan deze vrouwen gevraagd of ze zichzelf als vrijwillig kinderloos beschouwen. Uit de antwoorden blijkt dat de helft van de vrouwen die geboren zijn in de periode 1955–1964 zich als vrijwillig kinderloos beschouwt. Vrouwen die aangaven dat zij vrijwillig kinderloos zijn, is gevraagd naar de reden waarom zij geen kinderen willen. De volgende redenen blijken een belangrijke rol te spelen: werk en kinderen zijn moeilijk te combineren, de partner wil geen kinderen en kinderen opvoeden kost te veel tijd en energie.

Invloed van geloof

In Nederland heeft het geloof van oudsher een grote invloed op de gezinsgrootte. Ontkerkelijkheid, individualisering en emancipatie hebben de invloed van het geloof en de kerk sterk verminderd. Het aandeel van de bevolking dat zich niet tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering rekent, is eind jaren negentig toegenomen tot ruim vier van de tien. Eind jaren zeventig bedroeg dit aandeel nog een kwart van de bevolking.

Geen kinderen, niet trouwen

In het Onderzoek Gezinsvorming 1998 is van alle paren bekend of zij al dan niet gehuwd samenwonen. Van degenen die ongehuwd samenwonen, is bekend of ze in de toekomst willen trouwen of dat ze ongehuwd willen blijven samenwonen. Van de oudste generatie vrouwen is bijna iedereen gehuwd. Van de middelste generatie is 90% gehuwd. Van de vrouwen die ongehuwd samenwonen, wil nog een klein percentage trouwen. Bij de jongste generatie is 75% gehuwd en wil 15% nog gaan trouwen. Ongeveer een op de tien vrouwen wil ongehuwd blijven samenwonen.

Uit de staat blijkt dat vrouwen die een groot gezin hebben of verwachten, voor wat betreft hun samenlevingsvorm vrijwel niet verschillen van vrouwen die twee kinderen hebben of verwachten: een klein aandeel woont ongehuwd samen.

Vrouwen die daarentegen slechts één kind hebben, zijn vaker voor de tweede keer gehuwd.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat het eerste huwelijk is ontbonden voordat het gezin was voltooid. Tevens wonen vrouwen met één kind vaker ongehuwd samen en zijn ze ook niet van plan om te trouwen. Dit laatste geldt vooral voor de jongste generatie vrouwen. Vrouwen die geen kinderen verwachten, wijken het meest af van vrouwen met kinderen. Ze wonen aanzienlijk vaker ongehuwd samen en hebben geen plannen om te trouwen.

Samengevat blijkt dat vrouwen die geen kinderen verwachten relatief vaak de voorkeur geven aan een relatie zonder boterbriefje. Vrouwen die kinderen willen, kiezen in groten getale voor het huwelijk. De meeste van deze getrouwde vrouwen hebben wel voor het huwelijk samengewoond.

Paren naar verwacht uiteindelijk kindertal en samenlevingsvorm

Geboorteperiode vrouw	1e keer gehuwd, incl. woont ongehuwd samen, wil trouwen	2e keer gehuwd	woont ongehuwd samen, wil niet trouwen	Totaal aantal paren
	%			<i>abs.=100%</i>
1945–1954				
geen kinderen	68	9	23	102
1 kind	79	21	0	166
2 kinderen	94	6	0	626
3 of meer kinderen	91	9	0	303
1955–1964				
geen kinderen	59	4	37	165
1 kind	78	13	9	170
2 kinderen	92	5	3	653
3 of meer kinderen	90	8	2	358
1965–1969				
geen kinderen	65	3	32	105
1 kind	75	5	20	79
2 kinderen	93	2	5	326
3 of meer kinderen	94	2	4	152

Bij een aantal kerkgenootschappen is de regelmaat waarmee de leden naar de kerk gaan, afgenomen. Het sterkst is dit het geval bij de rooms-katholieken: het percentage van de bevolking dat minstens een keer per maand naar de kerk gaat is gehalveerd van bijna 60 eind jaren zeventig tot 30 eind jaren negentig. Bij de Nederlands hervormden is de daling gering: van 40% naar circa 35%. De gereformeerden zijn nog steeds de trouwste kerkgangsters: eind jaren zeventig ging circa 85% minstens eenmaal per maand naar de kerk; eind jaren negentig is dat bijna 70% (CBS, 2000).

In hoeverre het geloof van invloed is op de grootte van het gezin, is onderzocht met behulp van de kerkelijke gezindte van de vrouwen en de regelmaat waarmee zij naar de kerk gaat. Voor de onderzochte generaties blijkt dat vrouwen die behoren tot een gereformeerde gezindte, relatief het minst vaak kinderloos blijven. De kinderloosheid is het sterkst toegenomen onder vrouwen die zich in het geheel niet tot een kerkelijke gezindte rekenen. Van de vrouwen zonder kerkelijke gezindte die zijn geboren in de periode 1965–1969, verwacht ruim een vijfde kinderloos te blijven (*grafiek 2*). Rooms-katholieke en Nederlands hervormde vrouwen, die zelden of nooit naar de kerk gaan, blijven vaker kinderloos dan vrouwen van hetzelfde geloof die wel regelmatig op kerkbezoek gaan. Op grond van de verdergaande ontkerkelijking mag dan ook verwacht worden dat het aandeel kinderloze paren toe zal nemen.

Minder verschillen naar opleidingsniveau

De onderwijsdeelname van meisjes is de laatste decennia sterk toegenomen. Steeds meer meisjes volgen langer onderwijs en be-

reiken een hoger opleidingsniveau. Hierdoor is de arbeidsdeelname van vrouwen eveneens fors gestegen: dit geldt vooral voor hoogopgeleide vrouwen. Eind jaren negentig werkten acht van de tien hoogopgeleide vrouwen, tegen drie van de tien laagopgeleide vrouwen (DCE/CBS, 1999).

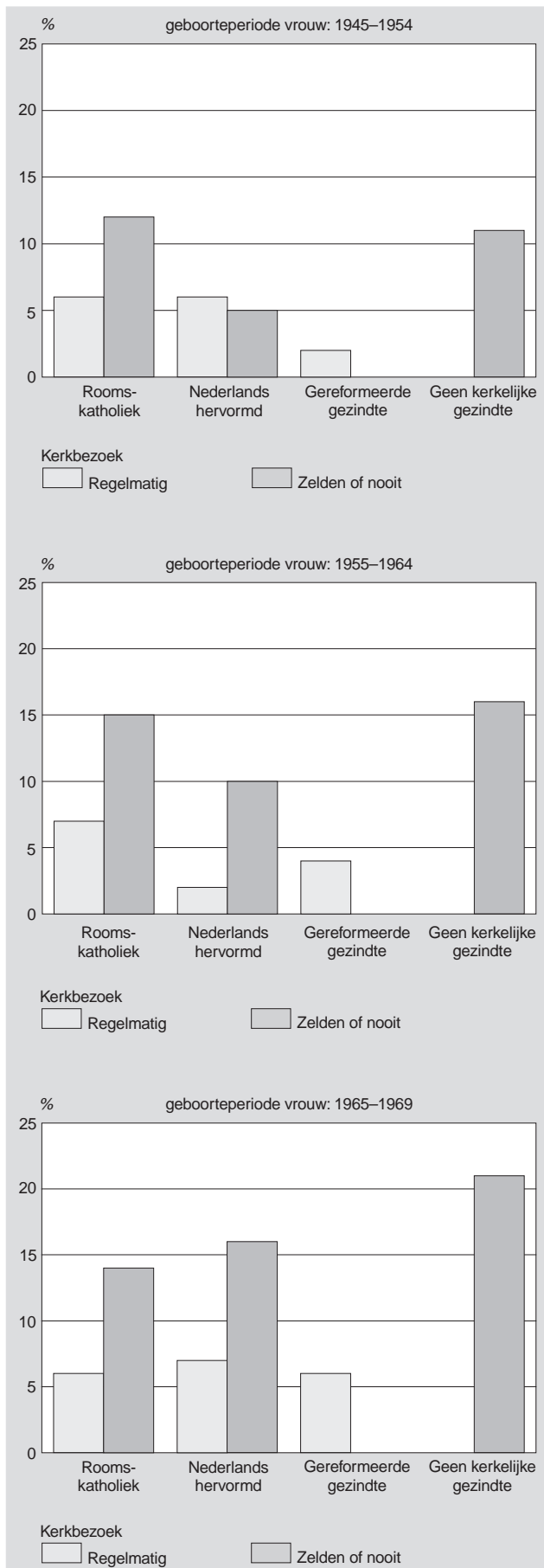
Kinderloosheid hangt sterk samen met opleidingsniveau (*grafiek 3*). Van de paren waarvan de vrouw hoogopgeleid is en geboren in de periode 1945–1954, is 15% kinderloos gebleven tegen 6% van de laagopgeleide vrouwen. Naarmate vrouwen jonger zijn, is het verschil in kinderloosheid tussen middelbaar en hoogopgeleide vrouwen kleiner geworden. Van de paren waarvan de vrouw laagopgeleid is en geboren aan het eind van de jaren zestig, verwacht 12% kinderloos te blijven. Kortom: de stijging van het opleidingsniveau van vrouwen heeft een bijdrage geleverd aan de toename van de kinderloosheid onder paren.

Geen tweede kind

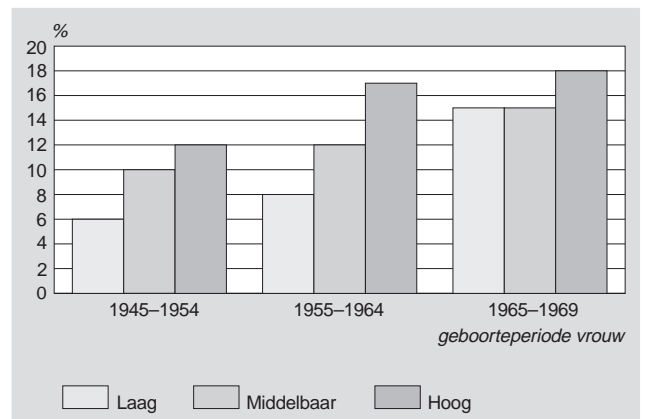
Het een-kind-gezin is nog steeds niet echt populair. Van alle vrouwen (al dan niet samenwonend) die eind jaren veertig of begin jaren vijftig zijn geboren, heeft 14% één kind gekregen. Ook in de meest recente bevolkingsprognose van het CBS wordt er vanuit gegaan dat 15% van degenen die na 1975 zijn geboren, slechts één kind zullen krijgen. Voor vrouwen die al dan niet gehuwd samenwonen, bedraagt dit percentage net geen 15.

Van de vrouwen met één kind die zijn geboren in de periode 1945–1954, heeft een op de drie er bewust voor gekozen om niet méér kinderen te krijgen (De Graaf, 1985). Sinds het begin van de

2. Paren die verwachten geen kinderen te krijgen naar kerkelijke gezindte van de vrouw

3. Paren die verwachten geen kinderen te krijgen naar opleidingsniveau van de vrouw

jaren zeventig stellen steeds meer vrouwen het krijgen van kinderen uit. De afgelopen dertig jaar is de gemiddelde leeftijd van vrouwen bij de geboorte van het eerste kind gestegen van ruim 24 jaar in 1970 tot 29 jaar in 1999. In een aantal gevallen leidt het uitstellen van het moederschap ertoe dat men uiteindelijk maar één kind krijgt. Ook echtscheiding kan een oorzaak zijn dat men zich noodgedwongen beperkt tot één kind.

Vrouwen die geboren zijn in de periode 1955-1964 en die al dan niet gehuwd samenwonen, krijgen in 13% van de gevallen uiteindelijk één kind. Van deze vrouwen is zo'n 10% onvruchtbaar geworden door ziekte, een ongeval of een operatie. Daarnaast kan het, door ziekte of een handicap, voorkomen dat het onverantwoord is om meer kinderen te krijgen. Aan vrouwen die zeker weten dat ze na de geboorte van het eerste kind geen kinderen meer zouden krijgen, is gevraagd wat de redenen hiervan zijn (meerdere antwoorden mogelijk). Door een derde van de vrouwen wordt aangegeven dat hun gezondheid of die van de partner dat niet toelaat. Ook geeft een derde van de vrouwen aan dat de partner niet meer kinderen wil. Een vijfde van de vrouwen geeft als reden op dat werken en meerdere kinderen moeilijk te combineren zijn. Ook een vijfde geeft aan dat het opvoeden van meerdere kinderen te veel tijd en energie kost.

Bij vrouwen die één kind hebben maar eigenlijk meer kinderen hadden willen hebben, zijn vooral problemen met de vruchtbaarheid of gezondheid de reden van het niet realiseren van de gewenste gezinsgrootte. Ook het verbreken van de relatie is van invloed op het kindertal. Kort samengevat blijkt dat in veel gevallen eerder de omstandigheden bepalen dat men maar één kind krijgt dan dat men echt de voorkeur geeft aan één kind.

Wie willen een groot gezin?

Regelmatig verschijnen er berichten in de media dat het drie-kind-gezin steeds meer in trek zou raken. Dit blijkt echter niet uit de cijfers. Weliswaar is het percentage van alle vrouwen dat drie kinderen krijgt een aantal jaren geleden toegenomen, maar aan deze stijging is alweer een eind gekomen. Na een sterke daling in de jaren zeventig van ruim 40% naar 20%, steeg dit aandeel in de jaren tachtig weer tot 25%. De jaren negentig geven echter weer een daling te zien. Slechts een op de vijf jonge vrouwen verwacht minstens drie kinderen te krijgen.

Allochtonen

Binnen de Nederlandse samenleving kiezen vrouwen die in het buitenland zijn geboren wel vaker voor een groot gezin. Het gaat dan in het bijzonder om Turkse en Marokkaanse vrouwen. Vooral Marokkaanse vrouwen krijgen relatief veel kinderen. Toch is het Turkse en Marokkaanse gezin in de loop van de tijd kleiner geworden. De vruchtbaarheidscijfers voor een derde en volgende kind(eren) zijn namelijk sterk gedaald. Ruim 80% van de Marokkaanse vrouwen die zijn geboren in 1945-1949 hadden op 38-jari-

ge leeftijd drie of meer kinderen gekregen, tegen 70% van de vrouwen die zijn geboren in de periode 1955–1959. Voor Turkse vrouwen wordt een overeenkomstige ontwikkeling waargenomen. Ondanks deze daling hebben vrouwen van Turkse of Marokkaanse afkomst nog steeds een grote kans om drie of meer kinderen te krijgen (Alders, 2000).

Gereformeerden

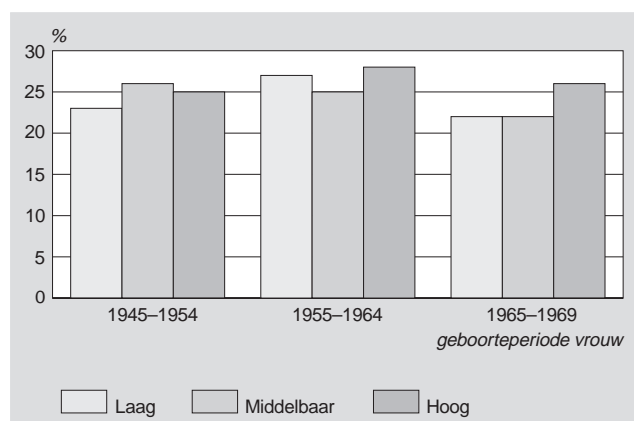
Vroeger kwamen in het gebied dat zich uitstrekte van Zeeland tot aan Noordwest Overijssel (Bible belt), veel grote gezinnen voor. Tegenwoordig gaat nog maar een kleine minderheid van de bevolking regelmatig naar de kerk. Voor de generatie vrouwen die vlak na de oorlog zijn geboren lag dit aandeel begin 1998 rond 20%. Voor vrouwen die eind jaren zestig of in de jaren zeventig zijn geboren, lag het aandeel kerkgangers rond 13%. Voor deze laatste geldt dat grote gezinnen hier meer voorkomen dan bij de rest van de bevolking.

Uit *grafiek 4* blijkt dat paren waarvan de vrouw regelmatig naar de kerk gaat, vaker kiezen voor een groot gezin dan paren waarvan de vrouw weliswaar tot een kerkelijke gezindte behoort, maar zelden of nooit een kerkdienst bezoekt. Tweederde van de vrouwen die tot een gereformeerde gezindte behoort en die regelmatig naar de kerk gaan, heeft voor een groot gezin gekozen. Gereformeerde vrouwen die geboren zijn in de periode 1965–1969 verwachten aanzienlijk minder vaak een groot gezin: ruim 40% verwacht minstens drie kinderen. Vrouwen die zichzelf tot een kerkelijke gezindte rekenen en vrijwel nooit naar de kerk gaan, lijken in hun gedrag sterk op vrouwen die zichzelf niet tot een kerkelijke gezindte rekenen. De sterke daling van het aantal grote gezinnen in de jaren zeventig wordt enerzijds veroorzaakt doordat de omvang van de groep kerkelijken kleiner is geworden en anderzijds doordat er binnen de groep gereformeerden een gedragsverandering heeft plaatsgevonden. Ten slotte kan worden vermeld dat grote gezinnen nog steeds veel voorkomen bij orthodox-protestantse groeperingen (die een onderdeel vormen van de gereformeerde gezindten) waarvan de leden wekelijks naar de kerk gaan; 60%.

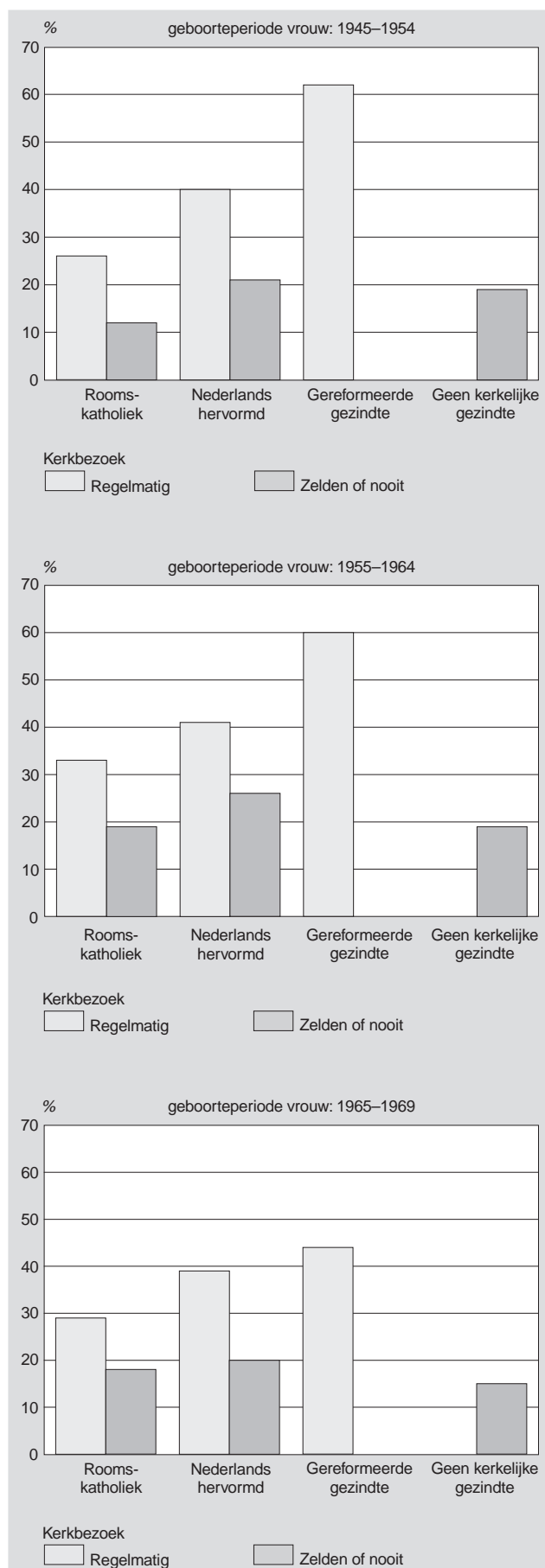
Hoogopgeleiden

Laagopgeleide vrouwen komen eerder van school, treden eerder in het huwelijk en krijgen op jongere leeftijd kinderen dan vrouwen die hoger zijn opgeleid. Dat leidt echter niet tot een hoger kindertal onder laagopgeleide vrouwen. Juist onder hoogopgeleide vrouwen, die al dan niet gehuwd samenwonen en zijn geboren na 1954, komt een gezin met minstens drie kinderen wat vaker voor. De verschillen zijn echter niet groot (*grafiek 5*).

5. Paren die verwachten drie of meer kinderen te krijgen naar opleidingsniveau van de vrouw

4. Paren die verwachten drie of meer kinderen te krijgen naar kerkelijke gezindte van de vrouw

De cijfers in dit artikel zijn afkomstig uit het Onderzoek Gezinsvorming 1998 (OG'98) van het CBS. Dit onderzoek wordt om de vijf jaar gehouden. Er zijn 4,7 duizend mannen en 5,5 duizend vrouwen van 18–52 jaar ondervraagd over onder meer relatievorming en het krijgen van kinderen. Naast vragen over de levensloop tot nu toe worden ook vragen gesteld over verwachtingen voor de toekomst, onder meer met betrekking tot het kindertal.

Er is onderzocht welke paren ervoor kiezen om kinderloos te blijven en welke paren één of meerdere kinderen willen. Bij deze paren is gekeken naar de kerkelijke gezindte en het opleidingsniveau van de vrouwelijke partner. Er is gekozen voor de kenmerken van de vrouwelijke partner omdat het effect van de opleiding van de mannelijke partner tegenwoordig niet meer van belang lijkt te zijn voor het kindertal (Latten e.a., 1996). De vrouwen woonden ten tijde van het interview, al dan niet gehuwd, samen met hun partner. Eenoudergezinnen zijn buiten beschouwing gelaten. Aan de hand van het geboortjaar van de vrouw is onderscheid gemaakt tussen drie geboorteperioden.

Uit empirisch onderzoek blijkt dat jonge vrouwen gemiddeld uiteindelijk minder kinderen zullen krijgen dan ze op voorhand verwachten. Gezien dit gegeven is in dit artikel voor wat betreft het verwachte kindertal uitgegaan van een minimumschatting. Deze schatting is gebaseerd op de veronderstelling dat vrouwen die zeggen nog niet zeker te weten of ze kinderen krijgen, uiteindelijk geen kinderen zullen krijgen. Verder is verondersteld dat vrouwen die wel kinderen verwachten maar nog niet weten hoeveel, op zijn minst één kind (erbij) zullen krijgen. Voor meer informatie over het OG '98 wordt verwezen naar De Graaf en Steenhof, 1999.

Literatuur

Alders, M., 2000, Allochtone moeders in Nederland. Ontwikkelingen in de longitudinale vruchtbaarheid van vrouwen uit Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen en Aruba. In: Maandstatistiek van de bevolking, november 2000, blz. 12–21.

CBS, 2000, Kerkelijke gezindte en kerkbezoek aan het einde van de 20e eeuw. Opvattingen en activiteiten. Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

DCE/CBS, 1999, Jaarboek Emancipatie. Wie zorgt in de 21e eeuw? Elsevier Bedrijfsinformatie bv, 's-Gravenhage.

Graaf, A. de, 1985, Onderzoek Gezinsvorming 1982: de keuze voor een kindertal. In: Maandstatistiek van de bevolking, september 1985, blz. 49–59.

Graaf, A. de en L. Steenhof, 1999, Relatie- en gezinsvorming van generaties 1945–1979: uitkomsten van het Onderzoek Gezinsvorming 1998. In: Maandstatistiek van de bevolking, december 1999, blz. 21–37.

Latten, J.J., J.P. Schün en J.J. Siegers, 1996, Effect opleiding partner op kindertal neemt af. In: Maandstatistiek van de bevolking, mei 1996, blz. 18–26.

Niet-westerse allochtonen eerder uit huis dan autochtonen

Helma Schapendonk-Maas

Niet-westerse allochtonen verlaten op veel jongere leeftijd het huis dan autochtone jongeren. De tweede generatie gaat echter later uit huis dan de eerste generatie. Het patroon van uit huis gaan van de tweede generatie schuift daarmee op naar dat van de autochtone bevolking, maar de verschillen zijn zeker in het geval van Turkse en Marokkaanse jongeren nog groot.

1. Inleiding

Op 21-jarige leeftijd woont de helft van alle meisjes niet meer thuis, op 23-jarige leeftijd de helft van alle jongens. Bij niet-westerse allochtonen liggen deze leeftijden veel lager dan bij autochtonen. De toename van het aandeel allochtonen in de bevolking draagt dus bij tot de stijging van het percentage jongeren dat niet meer thuiswoont. De tweede generatie allochtonen gaat echter wel later uit huis dan de eerste generatie. Dit artikel beschrijft op welke leeftijd jongeren uit de vier grootste groepen niet-westerse allochtonen – Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen – uit huis gaan, wat de verschillen zijn tussen de eerste en tweede generatie, en hoe groot de verschillen zijn tussen jongens en meisjes.

2. Verschillen tussen de generaties

In 1999 verlieten ruim 11 duizend 15–29-jarige Turken en Marokkanen het ouderlijk huis. De verdeling over de generaties was ongeveer gelijk: 5 duizend behoorden tot de eerste generatie en 6 duizend tot de tweede generatie. Bij de Surinamers en de Antillianen/Arubanen was deze verdeling 3 duizend respectievelijk 3,5 duizend (grafiek 1 en 2). Wat opvalt in grafiek 1 is de piek, bij zowel de eerste als de tweede generatie, van degenen die op 1 januari 1999 17 jaar oud waren. Deze jongeren hebben het ouderlijk huis dus verlaten in het jaar dat ze meerderjarig werden. De grafiek laat zien dat één op de drie Turkse en Marokkaanse jongeren het ouderlijk huis verlaten als ze meerderjarig worden. Bij de totale groep jongeren is dit slechts een op de tien. Opvallend is het geringe verschil tussen de eerste en de tweede generatie Turken en Marokkanen.

Surinamers en Antillianen gaan eveneens eerder dan gemiddeld uit huis, maar minder vroeg dan Turken en Marokkanen. Vanaf 17-jarige leeftijd ging in 1999 ongeveer 20 procent van de thuis-

wonende Caraïbische jongeren van de eerste generatie uit huis. Bij de tweede generatie was het percentage iets lager. Uit gegevens over de adresbewoning blijkt verder dat de meeste jongeren met Turkse/Marokkaanse achtergrond ten tijde van het uit huis gaan niet getrouwd waren, maar wel een woning met anderen gingen delen.

Naast gegevens over het jaarlijks aantal uit huis gaande jongeren, zijn er cijfers bekend over het aantal thuiswonenden op 1 januari 2000. Hieraan valt te ontleen hoeveel jongeren van een bepaalde leeftijd het huis al hebben verlaten (grafiek 3 en 4). Op 1 januari 2000 was ongeveer de helft van de 18-jarige Turken en Marokkanen van de eerste generatie het huis uit. Bij de tweede generatie werd de helft bereikt bij de leeftijd van 19 jaar.

Driekwart van de jongeren van de eerste generatie is op 21-jarige leeftijd uit huis. Bij de tweede generatie is pas op 24-jarige leeftijd driekwart uit huis. De verschillen tussen de generaties zijn dus groter naarmate de leeftijd hoger is.

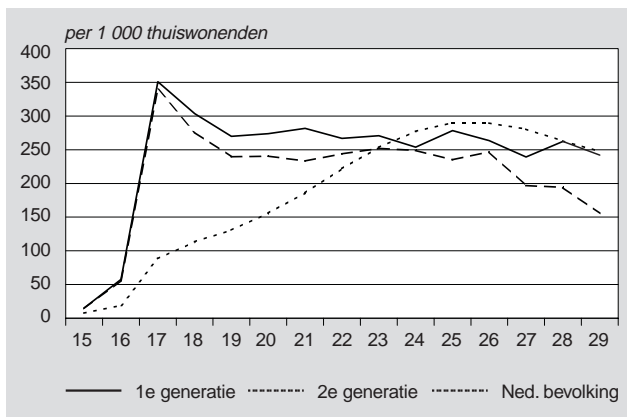
Met betrekking tot het uit huis gaan lijkt het gedrag van de tweede generatie Caraïbische jongeren sterker op dat van de autochtone jongeren dan het geval is bij de tweede generatie Turkse en Marokkaanse jongeren.

Dat de tweede generatie langer thuis blijft, hangt vermoedelijk samen met het feit dat jongeren van de tweede generatie langer onderwijs volgen dan hun leeftijdgenoten van de eerste generatie. Zo is de onderwijsdeelname van de tweede generatie 18–22-jarige jongeren van Marokkaanse en Turkse afkomst een kwart hoger dan die van de eerste generatie. Bij de Caraïbische jongeren van de tweede generatie bedraagt het verschil met de eerste generatie slechts vijf procent.

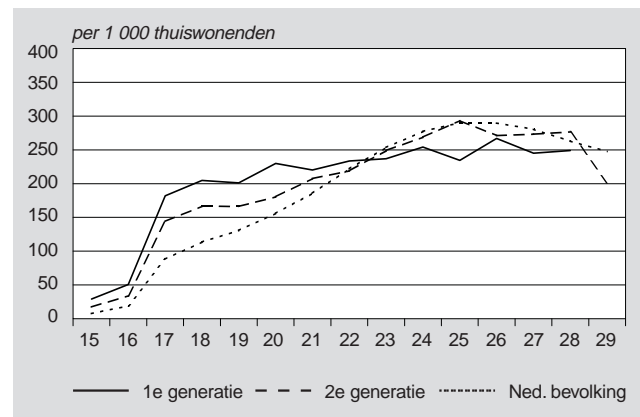
Als jongeren langer naar school gaan, blijven ze vaak ook langer bij hun ouders wonen. Een hogere onderwijsparticipatie verschaft jongeren bovendien een ruimer wereldbeeld, waardoor traditionele opvattingen over het zich jong volwassen tonen minder greep hebben op de tweede dan op de eerste generatie jongeren (Veenman, 1999).

Het verschil in onderwijsparticipatie tussen Caraïbische en autochtone jongeren is veel kleiner dan dat tussen Turkse/Marokkaanse en autochtone jongeren. Dit heeft een historische oorzaak. De eerste migranten uit Turkije en Marokko waren hoofdzakelijk

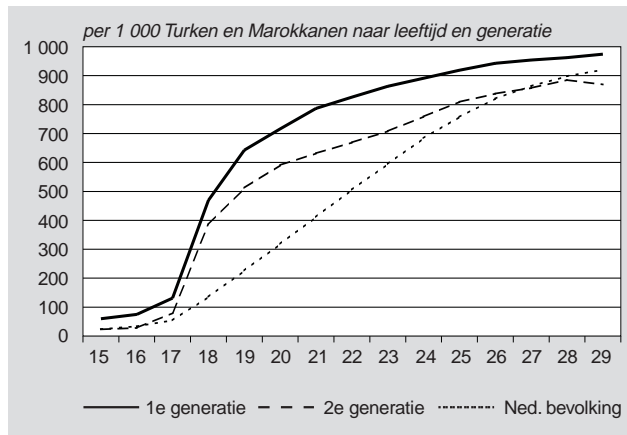
1. Turken en Marokkanen in 1999 uit huis gegaan, naar leeftijd op 1 januari 1999 en generatie

2. Antillianen en Surinamers in 1999 uit huis gegaan, naar leeftijd op 1 januari 1999 en generatie

3. Turken en Marokkanen die uit huis zijn gegaan, 1 januari 2000

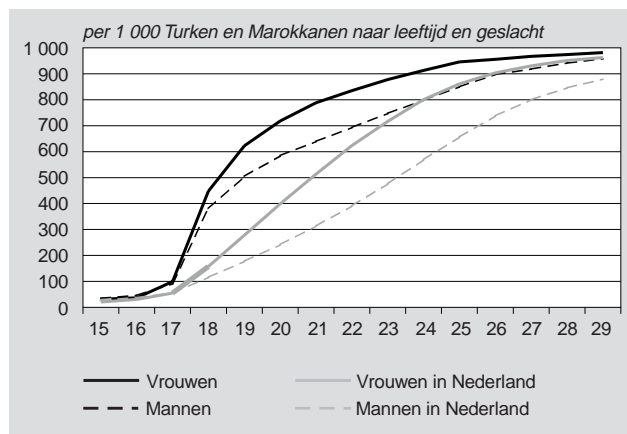
laagopgeleiden, terwijl uit Suriname en de Antillen eerst een 'elite-migratie' kwam van hogeropgeleiden die in Nederland hun opleiding aan hogeschool of universiteit afronden (Veenman, 1999). Het verschil in opleidingsniveau tussen de eerste en de tweede generatie is bij deze groep dan ook veel minder groot dan bij de Turken en Marokkanen.

3. Verschillen naar sekse

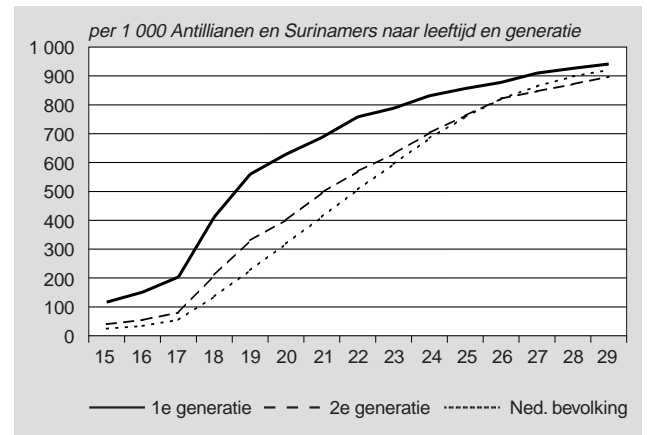
Net als onder de autochtonen gaan ook onder de Turken en Marokkanen de meisjes eerder uit huis dan de jongens (*grafiek 5 en 6*). In het jaar dat ze 19 jaar worden, heeft al de helft van de Turkse en Marokkaanse meisjes het ouderlijk huis verlaten. Voor Surinaamse en Antilliaanse meisjes is dit 20 jaar. De helft van alle in Nederland wonende meisjes is pas op 22-jarige leeftijd het huis uit. Voor Turkse en Marokkaanse jongens is dit in het jaar dat ze 20 worden, voor Caraïbische jongens het jaar dat ze 22 worden en voor alle in Nederland wonende jongens het jaar dat ze 24 worden. Opvallend is dat het verschil in leeftijd tussen jongens en meisjes op het moment dat de helft het huis uit is, bij Turken en Marokkanen veel minder groot is dan bij de autochtonen. Ook bij Surinamers en Antillianen is dit verschil kleiner.

Naast studie en werk is gezinsvorming waarschijnlijk een belangrijke reden om het ouderlijk huis te verlaten. Vrouwen geboren in Suriname of de Antillen krijgen hun eerste kind op aanzienlijk jongere leeftijd dan in Nederland geboren vrouwen. In 1999 was dit respectievelijk 26,0 en 25,3 jaar voor in Suriname of de Antillen geboren vrouwen, terwijl in Nederland geboren vrouwen hun eerste kind gemiddeld pas op de leeftijd van 29,1 jaar kregen. Dit geldt nog sterker voor in Turkije en Marokko geboren vrouwen. Bij hen was de gemiddelde leeftijd bij geboorte van het eerste kind in 1999 respectievelijk 22,9 en 25,4 jaar.

5. Turken en Marokkanen die uit huis zijn gegaan, 1 januari 2000

4. Antillianen en Surinamers die uit huis zijn gegaan, 1 januari 2000

Een andere factor die mogelijk invloed heeft op het uit huis gaan van allochtonen, is de huishoudenssamenstelling van de ouders. Turkse en Marokkaanse mannen en vrouwen met moeders geboren tussen 1950 en 1954, komen uit een gezin met gemiddeld 4,4 kinderen. Voor autochtone vrouwen met moeders die in dezelfde periode zijn geboren is dit 2,2. Kinderen uit grote gezinnen verlaten het ouderlijk huis gemiddeld eerder dan kinderen uit kleine gezinnen.

Ook Caraïbische vrouwen komen uit grotere gezinnen. Deze groep telt bovendien relatief veel kinderen uit éénoudergezinnen. Van hen is bekend dat ze eerder uit huis gaan dan kinderen uit gezinnen waarin beide ouders aanwezig zijn.

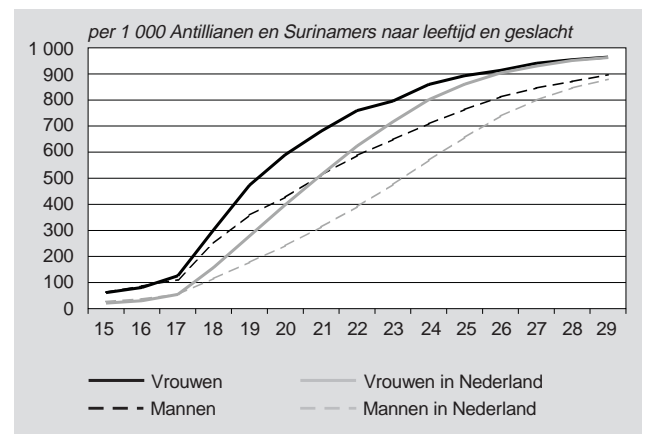
4. Conclusie

Jonge niet-westerse allochtonen verlaten het ouderlijke huis eerder dan autochtone jongeren. Ook tussen de allochtonengroepen zijn er veel verschillen. Turken en Marokkanen gaan eerder zelfstandig wonen dan Surinamers en Antillianen. De tweede generatie laat een geleidelijke verandering van het patroon zien. Deze generatie is beter opgeleid dan de eerste generatie en heeft lagere vruchtbaarheidscijfers. Dit leidt ertoe dat zowel jongens als meisjes het ouderlijke huis op hogere leeftijd verlaten.

Literatuur

Veenman, J., 1999, Participatie en perspectief: verleden en toekomst van etnische minderheden in Nederland, blz. 67–70. Houten/Zaventem/Lelystad: Bohn Stafleu Van Loghum, Kon. Vermande.

6. Antillianen en Surinamers die uit huis zijn gegaan, 1 januari 2000

Allochtonenprognose 2000–2050: sterke contrasten tussen westerse allochtonen

Andries de Jong

Personen die zelf, of wier ouder(s), geboren zijn in Europa (inclusief landen die deel uitmaakten van de voormalige Sovjet-Unie), Noord-Amerika, Oceanië, Japan en Indonesië (of voormalig Nederlands-Indië), worden gerekend tot de westerse allochtonen. In 2000 was de omvang van deze groep ongeveer even groot als die van de niet-westerse allochtonen, namelijk zo'n 1,4 miljoen. De oorsprong van de groep van westerse allochtonen ligt in arbeidsmigratie, de vluchtelingenproblematiek en huwelijksluiting met partners uit omliggende landen. Ook in de toekomst zal arbeid een belangrijk motief blijven om naar Nederland te trekken, gezien verwachte structurele tekorten op de arbeidsmarkt in verband met de vergrijzing. De groep westerse allochtonen zal licht groeien tot naar verwachting zo'n 2 miljoen in 2050. Van een specifieke groep onder de westerse allochtonen, namelijk die met een Nederlands-Indische of Indonesische afkomst, zal de omvang teruglopen. Momenteel telt Nederland een half miljoen personen met een Indische/Indonesische afkomst. Voor 2050 wordt een aantal van 200 duizend verwacht.

1. Inleiding

Een groeiend deel van de bevolking van Nederland is niet in Nederland geboren, of is wel in Nederland geboren maar heeft één of twee ouders die buiten Nederland zijn geboren. Het ging in 2000 om circa 3 miljoen personen. Hoewel de meerderheid van de bevolking, met 13 miljoen, uit autochtonen bestaat, wordt hun aandeel geleidelijk kleiner door de snelle groei van de allochtone bevolkingsgroep. Binnen de laatste groep onderscheidt het CBS de eerste en de tweede generatie. De eerste generatie allochtonen is zelf buiten Nederland geboren; de tweede generatie allochtonen heeft één of twee ouders die buiten Nederland zijn geboren.

Er bestaan grote verschillen tussen de diverse groepen allochtonen. Sommige groepen lijken meer op autochtonen dan op andere allochtonen. Om deze reden wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen, waarbij dit onderscheid noodzakelijkerwijs een statistisch – en dus generaliserend – karakter heeft. Westerse allochtonen verschillen wat economische en culturele aspecten betreft minder van de autochtonen dan van de niet-westerse allochtonen. Westerse allochtonen verkeren in het algemeen niet of nauwelijks in een achterstands-situatie. In de praktijk hebben westerse allochtonen een Europese afkomst of zijn ze afkomstig uit landen waar veel Europeanen of hun afstammelingen worden aangetroffen (Indonesië en Noord-Amerika). Ook Japanse allochtonen worden tot de groep westerse allochtonen gerekend, omdat het doorgaans gaat om hoogopgeleide werknemers van internationaal georiënteerde Japanse bedrijven.

In dit artikel staat de verwachte ontwikkeling van de groep westerse allochtonen in de toekomst centraal. De cijfers zijn ontleend aan de nieuwe allochtonenprognose van het CBS. In een ander artikel in deze editie van de maandstatistiek staat de verwachte ontwikkeling van de niet-westerse allochtonen centraal (Alders, 2001a). Net als bij de niet-westerse allochtonen is de toekomstige ontwikkeling van het aantal westerse allochtonen beter te duiden als rekening wordt gehouden met de verschillen tussen de verschillende landengroepen. Voorts geldt dat historische ontwikkelingen nog lang blijven doorwerken. Om deze reden is het zinvol naar historische achtergronden te kijken, en in het bijzonder naar de redenen waarom migranten naar Nederland zijn gekomen.

2. Naar Nederland: wie en waarom

In Nederland is er van oudsher geen sprake geweest van een bevolking met (volledig) uniforme sociaal-culturele identiteit. Verschillende geloofsgroepen met vaak een eigen cultuur vonden een thuis in Nederland, geholpen door de pragmatische instelling van de 'koopmansnatie' die een goed oog had voor de pluspunten van een internationaal georiënteerde samenleving. Het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog onderscheidde zich van andere landen door de verzuiling. Katholieken, hervormden, gereformeerden en niet-gelovigen vormden elk als het ware een eigen maatschappij, waarin ze weliswaar grotendeels geïsoleerd maar in ieder geval vreedzaam naast elkaar leefden. Dit bleek een goede voedingsbodem te vormen voor de opname van verschillende bevolkingsgroepen uit het buitenland, die niet alleen in etnisch opzicht duidelijk anders waren, maar ook verschillende gewoonten en gebruiken met zich meebrachten. In de jaren vijftig kwam de eerste naoorlogse test-case voor de tolerantie, in de vorm van een grote stroom immigranten uit voormalig Nederlands-Indië, toen Nederland onder sterke druk van de Verenigde Naties het huidige Indonesië als kolonie opgaf. Onder de 300 duizend 'repatrianten' naar het 'vaderland' was ongeveer eenderde van Europese afkomst (de 'totoks': Nederlanders die ooit naar Indonesië waren geëmigreerd en nu terugkeerden) en ongeveer tweederde van Indo-europese afkomst (de Indische Nederlanders: nakomelingen uit gemengde huwelijken) (Rijdsdijk, 1985). Een relatief kleine groep was van Aziatische origine, zoals de rond 15 duizend Molukkers die als oud-strijders met hun familie 'tijdelijk' naar Nederland kwamen, in afwachting van een onafhankelijke Zuid-Molukse republiek.

In de jaren zestig en zeventig brokkelden de zuilen geleidelijk af, onder invloed van economische en sociale ontwikkelingen. Aan de aanzwellende vraag naar arbeiders, als gevolg van een sterke economische opleving, werd het hoofd geboden door werknemers uit het buitenland op te nemen. Deze 'gastarbeiders' waren voornamelijk afkomstig uit de landen rond de Middellandse Zee. Tot 1960 wierf het bedrijfsleven buitenlandse arbeiders op eigen gelegenheid, vervolgens sloot de overheid wervingsverdragen met diverse landen: in de eerste helft van de jaren zestig met Italië, Spanje, Portugal en Turkije en in de tweede helft van de jaren zestig en in 1970 met Griekenland, Marokko, Joegoslavië en Tunesië. De economische recessie na het uitbreken van de oliecrisis in 1973 bracht een einde aan deze officiële werving (ongeveer de helft van de gastarbeiders was overigens langs andere kanalen naar Nederland gekomen). Er trad een formele wervingsstop in werking. Nederland telde toen 130 duizend personen uit de wervingslanden: rond 75 duizend uit Turkije, Marokko en Tunesië en rond 55 duizend uit de landen die nu behoren tot de Europese Unie, plus voormalig Joegoslavië.

In de jaren zeventig werd Nederland opnieuw geconfronteerd met naweën van het kolonialisme. De onafhankelijkheid van Suriname in 1975 leidde tot een immigratiegolf van zo'n 35 duizend mensen. Een aanzienlijk aantal Hindoestanen en Javanen besloot naar Nederland te gaan uit vrees voor een verwachte overheersing door de Creoolse bevolkingsgroep (Boot, Smit en Vos, 1998). Anderen vertrokken omdat ze geen vertrouwen hadden in de Surinaamse economie. Een tweede immigratiegolf vond plaats in 1979 en 1980, de laatste jaren waarin de Nederlandse nationaliteit nog automatisch kon worden verworven.

In de jaren tachtig en negentig kwamen veel immigranten naar Nederland in het kader van gezinshereniging. Het ging daarbij voornamelijk om Turkse en Marokkaanse vrouwen die samen met hun kinderen naar Nederland kwamen om zich bij hun echtgenoot te voegen. De immigranten uit Zuid-Europa kozen veel minder vaak voor gezinshereniging: een aanzienlijk gedeelte keerde 'na gedane arbeid' weer terug naar het moederland. Zo vertrokken zo'n zeven op de tien Spanjaarden die in de jaren zestig waren gekomen weer binnen tien jaar. Maar weinig Turken en Marokkanen keerden daarentegen terug. Dit verschil hangt samen met het feit dat de welvaart steeg in de landen die nu behoren tot de Europese Unie. Hierdoor veranderden deze landen na 1975 zelfs van emigratie- in immigratielanden (Muus, 1993). In Marokko en Turkije daarentegen werd de economische achterstand niet ingelopen. Na de tweede helft van de jaren tachtig nam de gezinshereniging af doordat er steeds minder gezinnen overbleven om herenigd te worden. Hiervoor in de plaats kwam de gezinsvormende migratie: de kinderen van de immigranten lieten een (huwelijks)partner overkomen uit het land van herkomst (van de ouders).

In de jaren tachtig werd Nederland, evenals de omliggende landen, indringend geconfronteerd met de vluchtelingenproblematiek. Toch was eerder ook al sprake van vluchtelingen die zich in Nederland vestigden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwamen er per saldo 140 duizend vluchtelingen, vooral uit België (Sprangers, 1993). Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam een omvangrijke stroom vluchtelingen uit Duitsland: veelal joden, maar ook socialisten en communisten. In de jaren vijftig en zestig zorgde de Koude Oorlog voor relatief kleine stromen vluchtelingen uit Hongarije en Tsjecho-Slowakije samenhangend met de onderdrukking van bewegingen die het communistisch systeem wilden liberaliseren. In de jaren zeventig kwamen kleine stromen vluchtelingen uit communistische landen (Oostblok en Vietnam) en uit landen met rechtse, militaire regimes. Pas medio jaren tachtig werd de vluchtelingenproblematiek acuut, met als inleiding het asielverzoek van zo'n drieduizend Tamils uit Sri Lanka. Grote stromen asielzoekers volgden uit allerlei delen van de wereld. Voortdurend en vaak onvoorspelbaar traden sterke politieke spanningen op, die grote volksbewegingen teweegbrachten. De omvang van deze stromen hield verband met het gebied waar deze spanningen ontstonden. De oorlogen en volksverhuizingen die zich de laatste jaren hebben voorgedaan in Afrika (onder meer in Rwanda, Somalië en Ethiopië/Eritrea) hebben voor Nederland tot een geringere stroom asielzoekers geleid dan de religieus/politieke probleemsituaties in Azië. Mensen die vluchtten voor de (streng) islamitische regimes in Irak, Iran en Afghanistan zijn in groten getale naar Nederland gekomen. Bijgevolg komt zo'n 60% van de huidige asielzoekers uit Azië, tegen zo'n 30% uit Afrika. Ook in de toekomst zullen deze brandhaarden ongetwijfeld nog grote stromen vluchtelingen veroorzaken.

Toch komen vluchtelingen niet uitsluitend uit landen buiten Europa. Dicht bij huis heeft in de jaren negentig het uiteenvallen van voormalig Joegoslavië diverse oorlogen tussen de verschillende etnische groepen tot gevolg gehad. Naast een groep mensen die de oorlog trachtten te ontvluchten was er ook sprake van een groep op de vlucht gedreven mensen in het kader van 'etnische zuiveringen'. Deze 'displaced persons' werden in verschillende omliggende landen opgevangen. In 1991 kwam de eerste stroom vluchtelingen uit Bosnië-Herzegovina. De tot dusverre laatste stroom vluchtelingen, eind jaren negentig, was afkomstig uit Kosovo. In 2000 vormden Joegoslaven met 44 duizend asielverzoeken de grootste groep asielzoekers in Europa, gevolgd door Irakezen en Afghanen (Nicolaas, 2001). Momenteel is de politieke situatie in de Balkanregio nog verre van stabiel, hetgeen tot nieuwe vluchtelingenstromen kan leiden.

Een andere groep asielzoekers uit Europa betrof mensen die na de ineenstorting van diverse communistische regimes in Oost-Europa rond 1990 naar West-Europa trokken. Deze asielzoekers waren vooral afkomstig uit Roemenië, Polen en de voormalige Sovjet-Unie. De overgang van een centraal geleide economie naar een markteconomie leidde spoedig tot grote economische

problemen in deze landen. Mede in verband hiermee zwol de vluchtelingenstroom tot het midden van de jaren negentig sterk aan, om vervolgens weer af te nemen.

Het beleid heeft op verschillende manieren en met wisselend succes getracht de sterk wassende stroom vluchtelingen in te dammen. Mede door de economische recessie van begin jaren negentig liep het maatschappelijk draagvlak om immigranten op te nemen gevaar. Er ontstond een politiek klimaat, waarin diverse maatregelen werden getroffen om de vergrote toestroom van asielzoekers te weren, zoals de verscherping van criteria voor toekenning van asiel (Van Amersfoort, 1993). In de tweede helft van de jaren negentig veranderde de economische situatie echter volledig. Het grote werkloosheidsprobleem verdween binnen enkele jaren en werkgevers werden onverwachts geconfronteerd met een krappe arbeidsmarkt. Rond de eeuwwisseling gingen werkgevers opnieuw op zoek naar buitenlandse arbeidskrachten. Deze nieuwe gastarbeiders verschillen sterk van de gastarbeiders uit de jaren zestig en zeventig. Vaak zijn het managers en informatici uit de meer ontwikkelde gebieden, zoals verschillende West-Europese landen, Japan, de Verenigde Staten en India (Nicolaas en Sprangers, 2000).

Vrije arbeidsmigratie is toegestaan aan burgers van de landen van de Europese Economische Ruimte (Europese Unie plus Noorwegen, IJsland en Liechtenstein). Voor landen die daarbuiten liggen is arbeidsmigratie toegestaan als de werkgever een tewerkstellingsvergunning heeft; deze vergunning wordt verstrekt als werwing in de landen van de Europese Economische Ruimte niet mogelijk is. Naast deze gastarbeiders 'nieuwe stijl' komen er ook nog arbeiders die tijdelijk in land- en tuinbouw (seizoenarbeiders) of in de verzorging (verpleegsters) in Nederland blijven. Ook op de lange termijn lijkt een duidelijke behoefte aan werknemers te bestaan, gezien verwachte structurele problemen op de arbeidsmarkt als gevolg van de voortschrijdende vergrijzing van Nederland (De Jong, Nicolaas en Sprangers, 2001). In de bevolkingsprognose wordt verondersteld dat het na de verwachte uitbreiding van de Europese Unie voor werknemers uit de nieuw aangesloten landen gemakkelijker wordt om in de huidige EU-landen te gaan werken. Hierdoor zal de immigratie uit overig Europa op een relatief hoog niveau liggen.

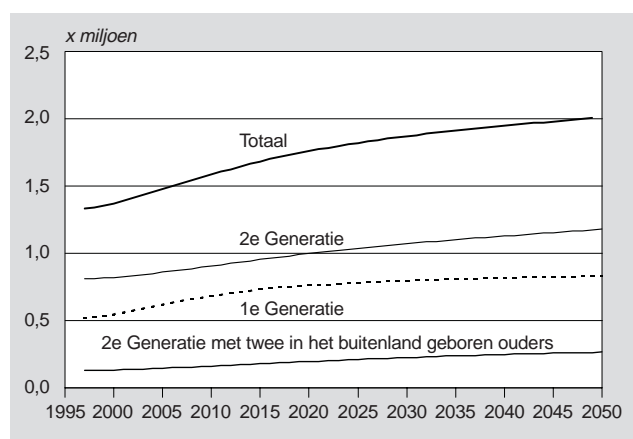
3. Beperkte groei

In 2000 zijn de groepen westerse en niet-westerse allochtonen vrijwel even groot, met beiden 1,4 miljoen personen. De groeipercentages verschillen echter aanzienlijk. In de allochtonenprognose wordt verwacht dat rond 2010 het aantal niet-westerse allochtonen zal uitkomen op 2 miljoen terwijl het aantal westerse allochtonen dan rond 1,6 miljoen zal bedragen (*grafiek 1*). Op de lange termijn lopen de verschillen nog veel sterker op waardoor rond 2050 het aantal niet-westerse allochtonen rond 4 miljoen zal bedragen tegen rond 2 miljoen voor de westerse allochtonen.

De bescheiden groei van de westerse allochtonen hangt samen met het feit dat veel eerste generatie allochtonen (degenen die niet in Nederland zijn geboren) slechts enkele jaren in Nederland verblijven om hier te werken of te studeren. Zo kwam van de immigranten uit de landen van de Europese Unie in 1998 ongeveer de helft hier om te werken, zo'n 10% bestond uit meemigrerende gezinsleden en zo'n 20% ging hier een opleiding volgen. Daarnaast is er ook nog een groep van immigranten die waarschijnlijk permanent in Nederland zullen blijven. In 1998 kwam zo'n 20% in het kader van gezinshereniging en gezinsvorming. Traditioneel bestaat een belangrijk deel van de immigratie van Duitsers en Belgen uit huwelijksmigratie (De Beer, 1998). In de prognose wordt verondersteld dat door het hoge aandeel arbeidsmigranten (en studenten) de remigratie naar het land van herkomst veel hoger ligt dan onder de niet-westerse allochtonen (De Jong, 2001). Dit betekent dat de aanwas van westerse allochtonen uit (het) migratie(overschot) veel lager ligt dan onder niet-westerse allochtonen.

In tegenstelling tot de niet-westerse allochtonen is bij de westerse allochtonen het aantal personen van de tweede generatie hoger dan dat van de eerste generatie. De tweede generatie allochtonen van westerse afkomst bestaat vooral uit de kinderen van gemengde relaties waarbij één van de ouders geboren is buiten Nederland. Bij slechts één op de zes personen van de tweede generatie zijn beide ouders uit het buitenland afkomstig. Het gaat hierbij vooral om kinderen die tijdens het verblijf van de ouders in Nederland worden geboren. Als de ouders terugkeren naar het land van herkomst migreren ze vaak mee en verdwijnen ze hierdoor weer uit de allochtone bevolking in Nederland.

1. Westerse allochtonen

De grootste groep westerse allochtonen is afkomstig uit de Europese Economische Ruimte (Europese Unie plus Noorwegen, IJsland en Liechtenstein). In de eerste helft van de 21e eeuw zal het aantal gestaag toenemen van 0,7 miljoen naar 0,9 miljoen (grafiek 2). Deze groei hangt samen met de verwachting dat door de blijvende krapte op de arbeidsmarkt de immigratie vanuit de EER toeneemt. Een zeer sterke groei valt echter niet te verwachten, omdat ook de andere Europese landen vanwege de vergrijzing te kampen (zullen) hebben met krapte op de arbeidsmarkt (Alders, 2001b). Wel is het waarschijnlijk dat de mobiliteit binnen Europa zal toenemen, onder meer vanwege de steeds soepeler wordende regelgeving binnen de EU. Migranten die naar Nederland komen vanwege arbeid kennen een veel lagere vruchtbaarheid dan andere groepen migranten. Zo ligt het totaal

vruchtbaarheidscijfer, dat een indicatie geeft van het gemiddeld kindertal per vrouw, voor vrouwen afkomstig uit de westerse landen tegenwoordig rond de 1,5 kinderen (Alders, 2001c). Dit is beduidend lager dan het niveau van in Nederland geboren vrouwen, dat tegen de 1,7 kinderen aanligt. Voor een belangrijk deel werken deze vrouwen (of hun partners) slechts enkele jaren in Nederland. Ofwel hebben ze al kinderen gekregen voordat ze naar Nederland kwamen, ofwel wachten ze met het krijgen van kinderen tot ze weer zijn teruggekeerd. Bovendien zijn arbeidsmigranten vaak hoog opgeleid, hetgeen samengaat met een gemiddeld lagere vruchtbaarheid. Verwacht wordt dat de vruchtbaarheid ook in de toekomst rond de 1,5 kinderen per vrouw zal uitkomen.

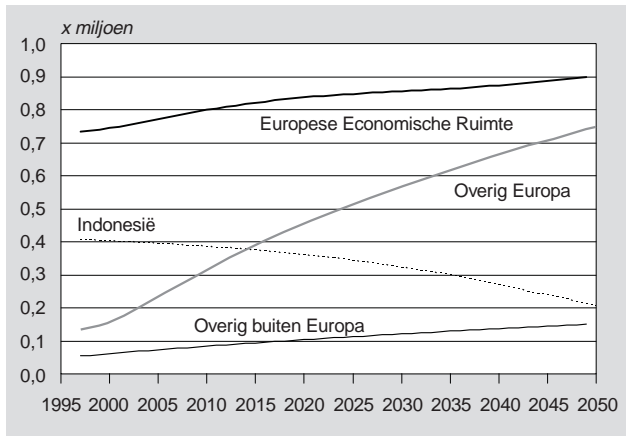
In tegenstelling tot de allochtonen afkomstig uit de EER, geldt voor allochtonen afkomstig uit de overige landen van Europa dat het aantal sterk zal toenemen, van 200 duizend in 2000 naar bijna 800 duizend in 2050. Deze groei hangt samen met de verwachte ontwikkeling in de migratie. In de jaren negentig steeg het jaarlijks aantal immigranten uit deze landen zeer sterk, namelijk tot ruim 12 duizend in 1994. Deze toename was grotendeels het gevolg van de problemen in de Balkanreeks, waardoor vele (voormalig) Joegoslaven hun toevlucht zochten in Nederland. Tweederde tot driekwart van de migranten in deze periode was asielmigrant. Na deze periode nam niet alleen het aantal immigranten af, maar was ook een steeds kleiner deel asielmigrant. Daarentegen nam wel het aandeel gezinsvormers en arbeidsmigranten toe. De laatste jaren is weer een toename te zien. In 2000 is er opnieuw sprake van een forse stijging tot boven de 15 duizend, een historisch gezien ongekend niveau. In de prognose is verondersteld dat het huidige hoge niveau structureel van aard is. Weliswaar is de asielmigratie een steeds minder belangrijke stroom – 2 duizend op jaarbasis – maar arbeidsmigratie zal aan belang winnen. Het aandeel arbeidsmigranten is de laatste jaren toegenomen en zal dat naar verwachting ook blijven doen. Dit komt doordat in de prognose rekening wordt gehouden met de structurele krapte op de arbeidsmarkt en de daarmee samenhangende arbeidsmigratie. Een stijging van het aantal arbeidsmigranten zal zeker optreden indien de Europese Unie in de toekomst uitgebreid zal worden met landen als Polen en Hongarije.

Het aantal allochtonen afkomstig uit de overige westerse landen (exclusief Indonesië) zal naar verwachting licht stijgen: van 100 duizend in 2000 naar 150 duizend in 2050. De immigratie vanuit de overige westerse landen bestaat vooral uit hoog opgeleide werknemers uit de Verenigde Staten en Japan. In de verleden

Staat
Aantal westerse allochtonen op 1 januari, eerste en tweede generatie

		Eerste generatie	Tweede generatie	Totaal
		<i>x 1 000</i>		
Totaal westers	2000	545	822	1 367
	2010	681	905	1 586
	2030	800	1 072	1 871
	2050	833	1 178	2 011
Europese Economische Ruimte	2000	269	474	744
	2010	306	492	799
	2030	353	503	855
	2050	367	535	901
Overig Europa	2000	103	54	156
	2010	214	101	315
	2030	329	240	569
	2050	381	367	749
Indonesië	2000	141	264	405
	2010	119	270	388
	2030	70	256	325
	2050	36	173	209
Overig buiten Europa	2000	32	29	61
	2010	41	42	84
	2030	48	73	121
	2050	49	103	152

2. Westerse allochtonen naar afkomst

vertoonde deze groep immigranten, afgezien van kortetermijnfluctuaties die samenhangen met de economisch conjunctuur, een geleidelijke stijging. Voor de toekomst wordt een voortgaande lichte stijging verwacht.

Het koloniaal verleden van Nederland wordt weerspiegeld in de aanwezigheid van allochtonen van Nederlands-Indische afkomst. Met het verstrijken van de tijd wordt het aantal steeds geringer, omdat er amper sprake is van toestroom (door immigratie uit Indonesië), terwijl de al sinds lang aanwezige (eerste generatie) 'Indische' bevolking al op leeftijd is en op korte termijn door sterfte in omvang zal teruglopen. Hetzelfde lot zal op lange termijn de tweede generatie allochtonen van Nederlands-Indische afkomst treffen. Natuurlijk krijgen ze wel kinderen, maar dezen worden volgens de definitie van het CBS (zijnde de derde generatie) niet meer als allochtoon aangemerkt. In 2000 gaat het nog om een half miljoen allochtonen van Indische/Indonesische afkomst, waaronder rond 40 duizend Molukkers (Boot, Smit en Vos, 1998). Vijftig jaar later zijn hier nog maar circa 200 duizend van over.

4. Krimpende naast groeiende bevolkingsgroepen

Voor wat betreft de toekomstige ontwikkelingen vallen de westerse allochtonen grofweg uiteen in twee groepen. De allochtonen van Indische/Indonesische afkomst zijn grotendeels een erfenis van het koloniaal verleden. Hun toekomst wordt bepaald door het feit dat er amper nog instroom zal zijn, terwijl de uitstroom door sterfte sterk zal toenemen. De overige westerse allochtonen komen weliswaar ten dele voort uit huwelijksmigratie en de vluchtelingenproblematiek, maar hun toekomstige ontwikkeling hangt vooral samen met de verwachte stijging van de (arbeids)migratie. *Grafiek 3* laat de ontwikkeling van de leeftijdsopbouw tussen 2000 en 2050 zien van zowel Indonesische als van de overige westerse allochtonen. De leeftijdsopbouw in 2000 van de eerste generatie Indische/Indonesische allochtonen kenmerkt zich door een uitstulping die rond leeftijd 40 begint en op leeftijd 50 haar hoogtepunt bereikt, om op hogere leeftijden weer geleidelijk af te nemen. Deze piek in de leeftijdsopbouw hangt samen met verschillende immigratiegolven ten gevolge van de onafhankelijkheid van Indonesië in 1945. Tussen 1945 en 1948 kwam de eerste golf, die bestond uit beter gesitueerden en Nederlanders met recht op 'recuperatieverlof'. In verband met de veranderende politieke situatie keerden ze echter niet weer terug. Na de soevereiniteits-overdracht in 1949 volgde in 1950 en 1951 een migratiegolf die voor een belangrijk deel bestond uit ambtenaren en militairen. De migratiegolf tussen 1952 en 1955 bestond voornamelijk uit Indo-europeaanen die nooit in Nederland waren geweest en liever in Indonesië had willen blijven (Boot, Smit en Vos, 1998). In 1957 en 1958 kwam een golf in verband met anti-Nederlandse maatregelen, zoals de nationalisatie van bedrijven. In 1962, na de overdracht van het bestuur van Nieuw-Guinea aan Indonesië, kwam een laatste grote groep migranten.

Op de leeftijden 54, 55 en 56 zit er een belangrijke deuk in bovenbeschreven piek in de leeftijdsopbouw. Dit is een gevolg van de jaren van de Japanse bezetting in Indonesië: in die jaren werden er zeer weinig kinderen geboren. De leeftijdsopbouw van de tweede generatie is voor een groot deel een afspiegeling van die van de eerste generatie: geringe aantallen op de laagste leeftijden, om geleidelijk op te lopen op de hogere leeftijden, echter met dit verschil dat boven leeftijd 50 de aantallen sterk teruglopen. Veruit de grootste groep is tussen de dertig en vijftig jaar oud. Gemengde huwelijken tussen Nederlanders en Indische/Indonesische allochtonen kwamen frequent voor, waardoor een minderheid van de tweede generatie allochtonen twee Indische/Indonesische ouders heeft.

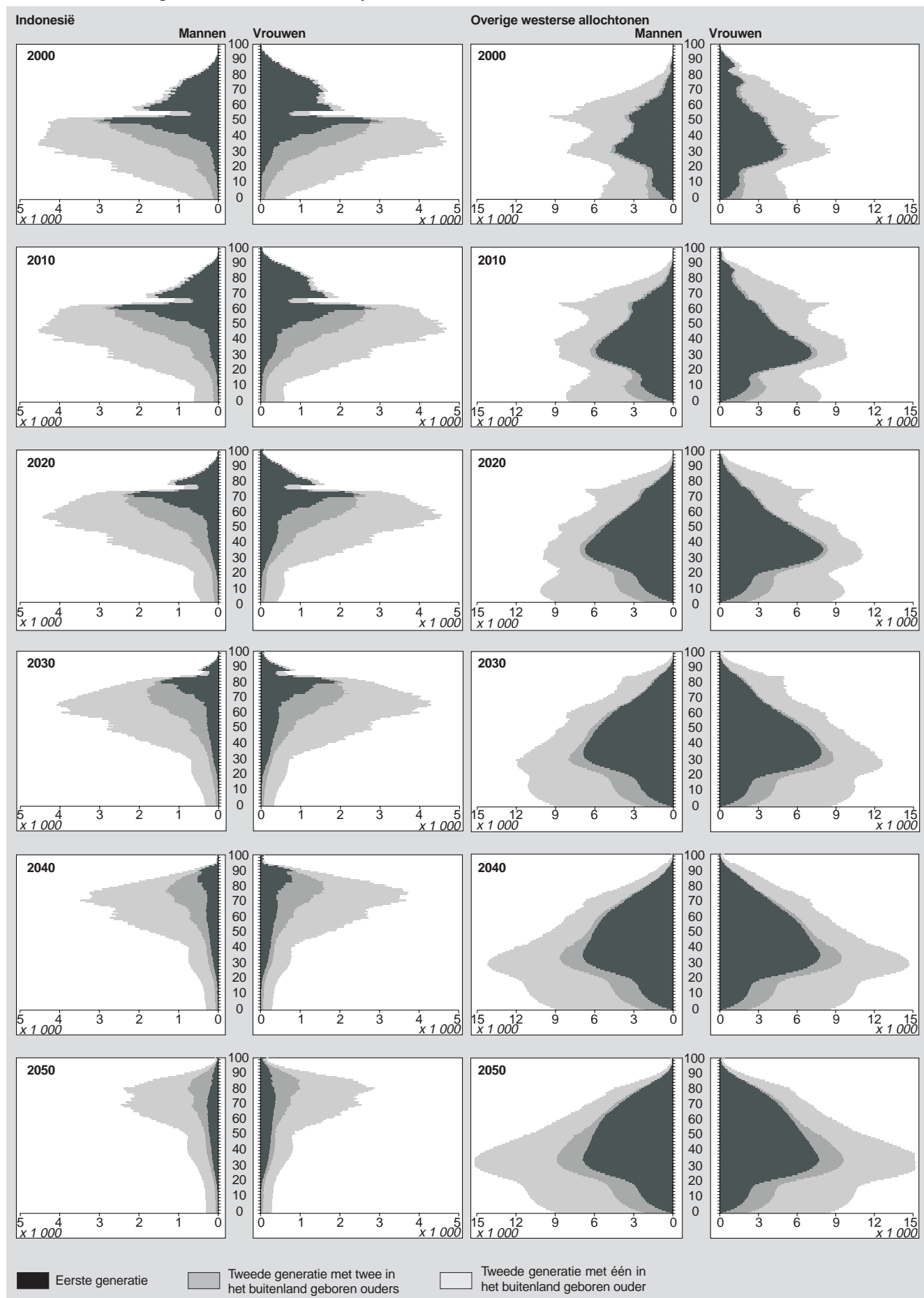
Al vanaf de jaren zestig is de immigratie uit Indonesië gering. Hierdoor is de allochtone bevolking op jonge leeftijden in 2000 relatief klein. Ook in de toekomst zal de immigratie uit Indonesië naar verwachting gering blijven, waardoor de leeftijdsopbouw niet alleen op jonge leeftijden smal is (en zal blijven) maar ook op middelbare leeftijden smal zal worden. De huidige piek in de eerste generatie neemt in de toekomst langzaam af en is rond 2040 vrijwel verdwenen. Hiervoor in de plaats komt een nieuwe piek op de hogere leeftijden, als gevolg van de vergrijzing van de tweede generatie. Dit is ook slechts tijdelijk. In de tweede helft van de 21e eeuw zal deze piek eveneens vervagen en het einde inluiden van de eerste en tweede generatie Indische/Indonesische allochtonen in Nederland.

De leeftijdsstructuur van de allochtonen uit de overige westerse landen is in 2000 evenwichtiger dan die van de Indische/Indonesische allochtonen. Hoewel de basis (de jongste leeftijden) ook in dit geval kleiner is dan het middenstuk (de middelbare leeftijden), is het verschil veel minder uitgesproken. Op hogere leeftijden zijn er relatief minder eerste generatie allochtonen uit de overige westerse landen dan uit Indonesië. De ontstaansgeschiedenis is ten dele verantwoordelijk voor deze frappante verschillen. Arbeidsmigranten en studenten komen op relatief jonge leeftijden naar Nederland, brengen hun kinderen mee en trekken op hogere leeftijden weer naar hun moederland terug. Toch vertrekken lang niet alle westerse immigranten weer. Geholpen door de betrekkelijk geringe geografische afstand kwamen van oudsher veel huwelijken voor tussen Nederlanders en partners uit de omliggende landen. Omdat echtparen vaak in het land van de man gaan wonen zijn de vrouwen in de meerderheid (De Beer en Sprangers, 1993). Hieruit worden veel tweede generatie kinderen geboren met één Nederlandse ouder.

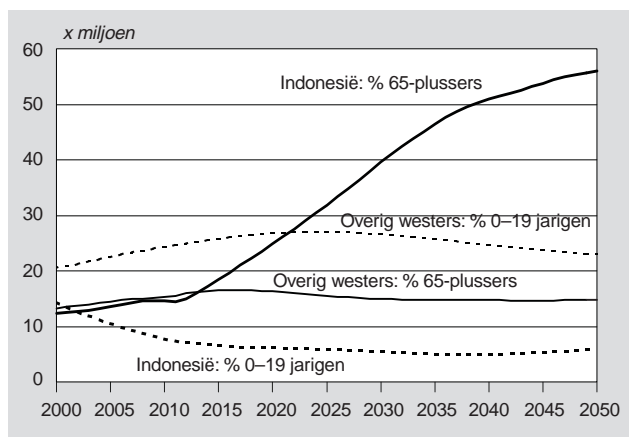
De toekomstige ontwikkeling van de leeftijdsstructuur van allochtonen afkomstig uit de overige westerse landen verschilt sterk van die van allochtonen van Indische/Indonesische afkomst. Is er bij de laatste groep sprake van een bobbel die op de leeftijds ladder naar boven klimt, bij allochtonen afkomstig uit de overige westerse landen zakt het brede middenstuk naar beneden. In 2000 worden de grootste aantallen aangetroffen tussen de 50 en 60 jaar. Hieronder zullen veel voormalige gastarbeiders zitten die in Nederland een partner hebben gevonden en hier gebleven zijn. In 2050 zullen de grootste aantallen voorkomen tussen de 30 en 40 jaar. Juist op deze leeftijden krimpt de Nederlandse bevolking als geheel. Dit betekent dat op de werkvloer op deze leeftijden steeds meer allochtonen van westerse afkomst zullen worden aangetroffen.

Grafiek 4 geeft op basis van procentuele aandelen een nader beeld van de verhouding tussen jongeren en ouderen in de allochtone bevolking van Indisch/Indonesische afkomst en de allochtone bevolking afkomstig uit de overige westerse landen. In 2000 liggen de aandelen 65-plussers in de bevolking met zo'n 10% in beide bevolkingen nog gelijk, en dit blijft zo tot rond 2010. Hierna scheiden zich de wegen: de vergrijzing slaat hard toe onder Indische/Indonesische allochtonen, met een percentage 65-plussers van bijna 60 in 2050, terwijl onder de overige westerse allochtonen het percentage 65-plussers in de toekomst vrijwel gelijk blijft.

3. Indonesische en overig westerse allochtonen naar leeftijd

4. Percentage 0–19 jarigen 65-plussers

Wat betreft het aandeel jongeren lopen de cijfers voor Indonesische alloctonen en overige westerse alloctonen licht uiteen, met respectievelijk rond 15% en 20% 0–19-jarigen in de bevolking. In de toekomst worden de verhoudingen verder scheefgetrokken door het dalen van het percentage jeugdigen onder de Indië/Indonesische alloctonen. In 2050 bestaat nog maar zo'n 5% uit jeugdigen. Voor overige westerse alloctonen verschilt dan het aandeel amper van dat in 2000. Voor de Nederlandse bevolking als geheel geldt dat er in de toekomst sprake is van lichte ontgroening (van 24% in 2000 naar 23% in 2050) en forse vergrijzing (van 14% in 2000 naar 22% in 2050). Voor de alloctonen van Indië/Indonesische afkomst geldt dit in veel sterkere mate, terwijl de overige westerse alloctonen zich aan deze trends onttrekken.

Literatuur

Alders, Maarten, 2001a, Alloctonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse alloctonen nader bekeken. *Maandstatistiek van de bevolking*, april 2001, blz. 29–33.

Alders, Maarten, 2001b, Bevolkingsprognose 2000–2050; recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst, *Maandstatistiek van de bevolking*, maart 2001, blz. 31–40.

Alders, Maarten, 2001c, Alloctonenprognose 2000–2050; veronderstellingen over het toekomstige kindertal van alloctone vrouwen. *Maandstatistiek van de bevolking*, maart 2001, blz. 23–30.

Amersfoort, Hans van, 1993, Migratieontwikkeling en Migratiebeheersing. In: Amersfoort, H. van (red.), *Migratie, bevolking en politiek*, Amsterdamse Sociaal-Geografische studies, Amsterdam.

Beer, J. de en A. Sprangers, Het effect van de buitenlandse migratie op de omvang en samenstelling van de bevolking. In: Amersfoort, H. van (red.), *Migratie, bevolking en politiek*, Amsterdamse Sociaal-Geografische studies, Amsterdam.

Beer, J. de, 1998, Migratie naar Nederland. In: Penninx, R., H. Münstermann en H. Entzinger (red.), *Etnische minderheden en de multiculturele samenleving*, Wolters-Noordhoff BV, Groningen.

Boot, J.S.M., J.J. Smit en R.A.H. Vos, 1998, *Handboek Minderheden*, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/Diemen, Koninklijke Vermande BV, Lelystad.

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers, 2000, De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India. *Maandstatistiek van de bevolking*, september 2000, blz. 9–12.

Jong, Andries de, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen en methodiek. *Maandstatistiek van de bevolking*, januari 2001, blz. 17–21.

Jong, Andries de, Han Nicolaas en Arno Sprangers, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: kunnen in de toekomst meer arbeidsmigranten worden verwacht? *Maandstatistiek van de bevolking*, maart 2001, blz. 41–46.

Muus, P., 1993, Internationale migratie en de Europese Gemeenschap met bijzondere aandacht voor Nederland. In: Amersfoort, H. van (red.), *Migratie, bevolking en politiek*, Amsterdamse Sociaal-Geografische studies, Amsterdam.

Nicolaas, Han, 2001, Asielverzoeken en inwilligen in Europa. *Maandstatistiek van de bevolking*, april 2000, blz. 8–11.

Rijdsijk, A., 1985, *Repatriëring en opvang van Indiëse Nederlanders; departementaal beleid 1945–1958*, Amsterdam.

Sprangers, A., 1993, Twee eeuwen buitenlandse migratie. *Maandstatistiek van de bevolking*, december 1993, blz. 16–21.

Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken

Maarten Alders

Het aantal niet-westerse allochtonen neemt toe van 1,4 miljoen nu tot 2 miljoen in 2010. De Turken en Surinamers zijn met 300 duizend personen op dit moment de grootste groepen niet-westerse allochtonen. Omdat Turkse vrouwen gemiddeld meer kinderen krijgen dan Surinaamse vrouwen zal het aantal Turken sneller toenemen. De grootste groei wordt echter verwacht voor de Aziatische bevolkingsgroep. Het aantal Aziaten groeit met 200 duizend personen tot 425 duizend in 2010. Dit komt vooral door de verwachte aanhoudende stroom immigranten uit Azië. Niet-westerse allochtonen worden steeds ouder. Vooral de eerste generatie zal de komende decennia sterk vergrijzen. De eerste generatie van groepen als Surinamers en Turken zullen zelfs sterker vergrijzen dan de totale bevolking. De vergrijzing van de tweede generatie komt veel later op gang en zal halverwege de eeuw nog onder het gemiddelde niveau blijven.

1. Inleiding

Uit de nieuwe allochtonenprognose van het CSB blijkt dat het aantal niet-westerse allochtonen toeneemt van 1,4 miljoen nu tot 2 miljoen in 2010. Achter deze toename gaat een variatie aan ontwikkelingen schuil. Zo vormen Turken en Surinamers nu nog de grootste groepen niet-westerse allochtonen. Over tien jaar zullen echter de Aziaten de grootste groep vormen. Bij de Turken en Surinamers groeit vooral de tweede generatie, bij de Aziaten de eerste generatie. Dit artikel laat zien hoe de ontwikkelingen per allochtone groep zijn.

Het CBS rekent tot de allochtonen alle personen van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Allochtonen die zelf in het buitenland zijn geboren vormen de *eerste generatie* en allochtonen die in Nederland zijn geboren de *tweede generatie*. Daarnaast worden *niet-westerse* en *westerse* allochtonen onderscheiden. Niet-westerse allochtonen zijn afkomstig uit Turkije, Azië (exclusief Indonesië en Japan), Afrika en Latijns-Amerika. Op grond van hun sociaal-economische positie worden allochtonen uit Japan en Indonesië tot de westerse allochtonen gerekend. Wat Indonesië betreft gaat het vooral om mensen die in voormalig Nederlands-Indië zijn geboren. De eerste generatie wordt onderverdeeld op grond van het geboorteland van de persoon zelf. De tweede generatie wordt onderverdeeld op grond van het geboorteland van de moeder. Als dat Nederland is, dan is het geboorteland van de vader bepalend.

Als in de tekst over Afrika wordt gesproken, wordt steeds Afrika exclusief Marokko bedoeld. Met Azië wordt steeds bedoeld Azië exclusief Indonesië en Japan en met Latijns-Amerika steeds Latijns-Amerika exclusief Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba.

2. Een korte geschiedenis

Van oudsher richtte de meeste aandacht zich op de 'klassieke' allochtone groepen: Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen en Arubanen. Deze vier groepen maken momenteel tweederde deel uit van de niet-westerse allochtone bevolking. De Turkse en Marokkaanse bevolking in Nederland zijn sinds de jaren zestig flink gegroeid. In deze periode kwamen veel gastarbeiders uit deze landen naar Nederland. Vanaf 1973 werd vanwege de economische malaise een restrictief toelatingsbeleid gevoerd. Toch zijn ook nadien veel Turken en Marokkanen naar Nederland gekomen in het kader van gezinshereniging en gezinsvorming. De Su-

rinaamse bevolking in Nederland kent als bevolking van een voormalige kolonie van Nederland een wat andere migratiegeschiedenis. Door het Nederlandschap konden Surinamers tot 1980 vrij eenvoudig naar Nederland reizen. De migratie vanuit Suriname hing in het verleden sterk samen met de economische en politieke situatie in Suriname. De onafhankelijkheid van Suriname in 1975 leidde tot een grote golf migranten. De meesten werden gedreven door de onzekere politieke en economische situatie. In 1980 kwam de tweede golf Surinamers naar Nederland toen er de laatste gelegenheid was om automatisch de Nederlandse nationaliteit te verkrijgen. In 1994 daalde het aantal immigranten snel omdat inschrijving bij de gemeente moeilijker werd gemaakt. Ook met de Nederlandse Antillen en Aruba heeft Nederland van oudsher een hechte band. Migrantengroepen van de Nederlandse Antillen en Aruba onderscheiden zich van andere migrantengroepen doordat ze allen de Nederlandse nationaliteit hebben. Zij kunnen zonder veel problemen naar Nederland reizen. Migratie van de eilanden wordt sterk beïnvloed door de economische situatie. Halverwege de jaren tachtig kwamen vanwege de economische recessie op de Nederlandse Antillen veel Antillianen – ongeveer 7 duizend per jaar – naar Nederland. Halverwege de jaren negentig kwamen er jaarlijks nog maar 3 duizend. De laatste jaren is het aantal echter weer gestegen, tot boven de 10 duizend.

Het aantal Afrikanen en Aziaten is de afgelopen jaren sterk gestegen, vooral door asielmigratie. De meeste asielzoekers komen uit Afrika en Azië. De laatste jaren ging het hierbij vooral om Afghansen, Irakezen, Iraniërs en Somaliërs. Afgezien van onder meer de Chinezen hebben de Afrikaanse en Aziatische allochtonen nog maar een korte geschiedenis in Nederland. Dit uit zich in een jonge en sterk groeiende bevolking. Door de korte geschiedenis is de tweede generatie relatief wat kleiner dan bijvoorbeeld de tweede generatie Turken en Marokkanen.

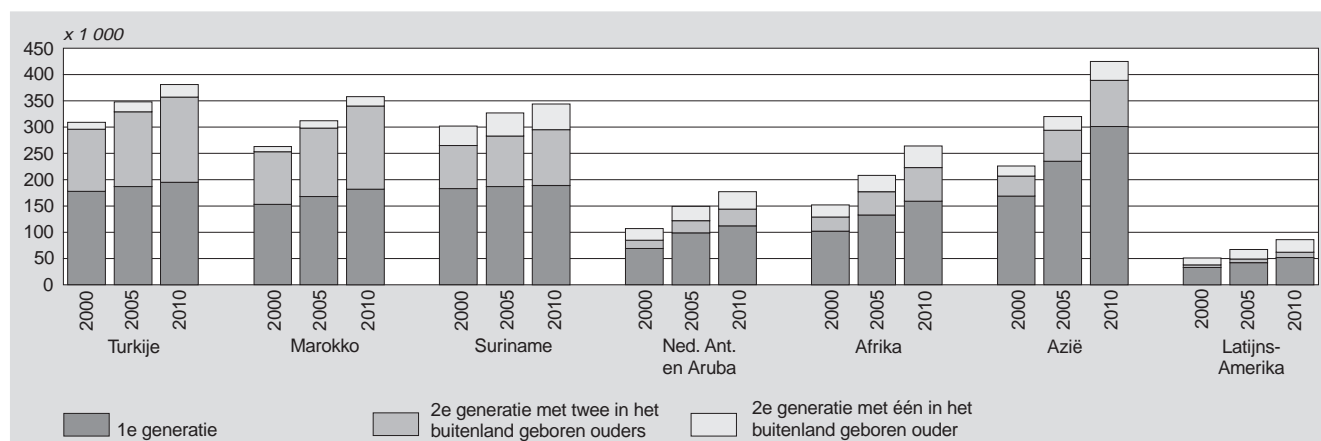
Latijns-Amerika is een van de weinige regio's waar meer vrouwen vandaan komen dan mannen. Veel van deze vrouwen komen naar Nederland om te trouwen met een Nederlandse man (Harmsen, 1998). Vooral Brazilië, Colombia en de Dominicaanse Republiek staan bekend als donorlanden van bruiden. Latijns-Amerikaanse allochtonen vormen met 40 duizend personen de kleinste onderscheiden groep niet-westerse allochtonen.

3. Sterke groei Aziaten door immigratie

De Turken en Surinamers vormen met 300 duizend personen de grootste twee groepen niet-westerse allochtonen (*grafiek 1*). Het aantal Turken neemt echter meer toe dan het aantal Surinamers. Dit komt vooral doordat Turkse vrouwen meer kinderen krijgen dan Surinaamse vrouwen, waardoor de tweede generatie Turken meer toeneemt (Alders en Schapendonk-Maas, 2001). Surinaamse vrouwen lijken wat kinderen krijgen betreft meer op autochtone vrouwen. Bij de Marokkanen neemt vooral de tweede generatie sterk toe, ondanks dat een daling van het gemiddelde kindertal van Marokkaanse vrouwen verwacht wordt.

De snelst groeiende groep allochtonen zijn die afkomstig uit Azië. Met name door het grote aantal asielzoekers uit Afghanistan, Irak en Iran is het aantal Aziaten de laatste jaren sterk gestegen. Ook voor de komende jaren wordt verwacht dat het aantal Aziaten van de eerste generatie zal toenemen, niet alleen door asielmigratie maar ook steeds meer door arbeidsmigratie (Alders, 2001). In het kielzog van de eerste generatie zal ook de tweede generatie in

1. Niet-westerse allochtonen, eerste en tweede generatie

omvang toenemen. In 2010 vormen de Aziaten met 425 duizend personen de grootste onderscheiden groep niet-westerse allochtonen (*staat*). Dit zijn er 200 duizend meer dan in 2000. Ook het aantal Afrikanen zal sterk toenemen. Enerzijds omdat een aanhoudende stroom asielmigratie vanuit Afrikaanse landen verwacht wordt, anderzijds omdat Afrikaanse vrouwen in Nederland naar verhouding veel kinderen krijgen (meer dan Aziatische vrouwen). Latijns-Amerikaanse allochtonen blijven de kleinste onderscheiden groep niet-westerse allochtonen. De meerderheid wordt gevormd door vrouwen. In veel gevallen zijn ze getrouwd met een autochtone man.

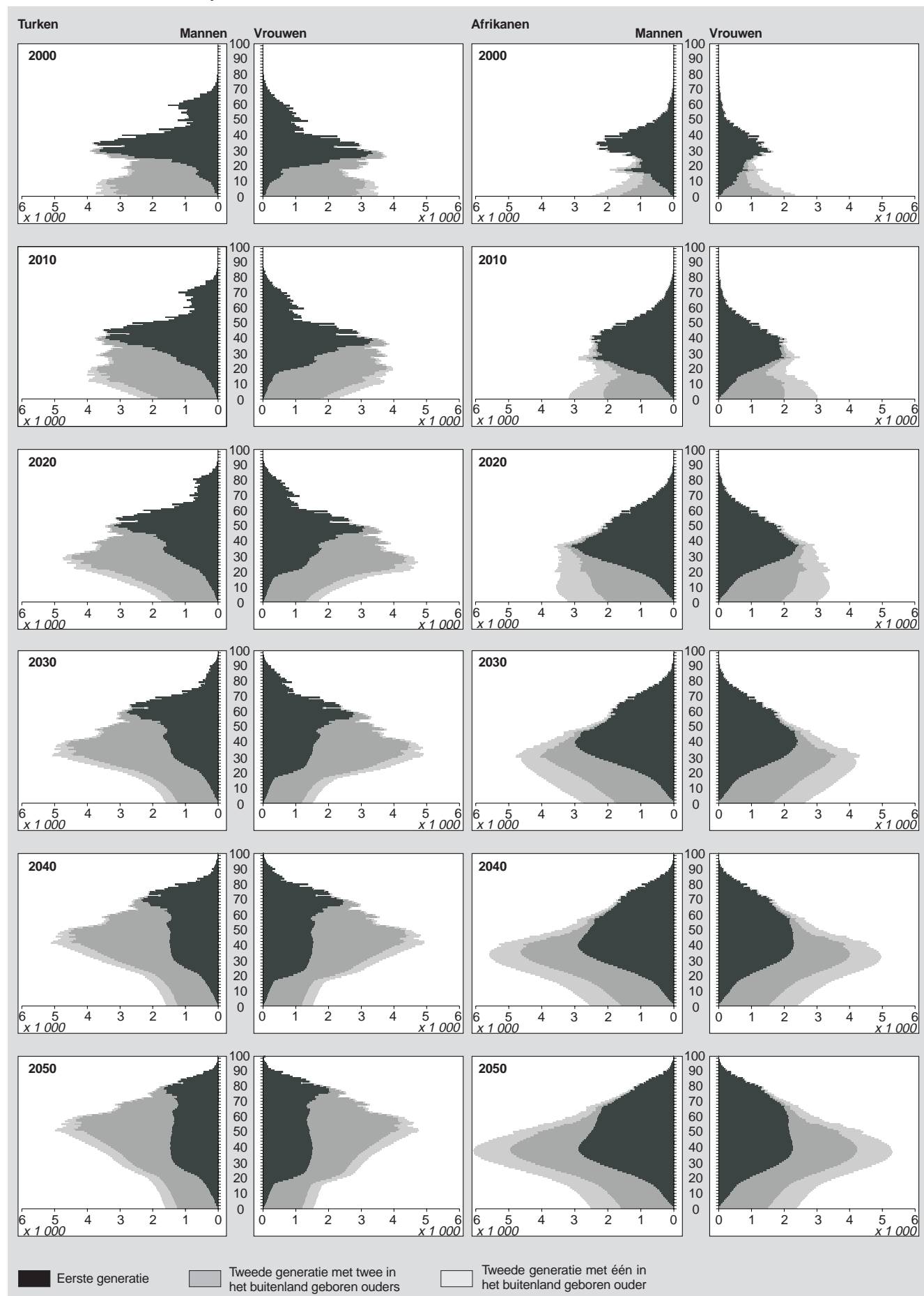
Tweede generatie

Er bestaan opvallende verschillen in de samenstelling van de tweede generatie. Deze generatie kan onderscheiden worden naar personen met twee in het buitenland geboren ouders en personen met één in het buitenland geboren ouder en één in Nederland geboren ouder. Vooral voor de Turkse en Marokkaanse allochtonen van de tweede generatie geldt dat ze in overwegende mate twee in Turkije of Marokko geboren ouders hebben (*grafiek 1*). Gemengde relaties waarbij de ene ouder in het buitenland is geboren en de andere in Nederland komen maar weinig voor. Dit betekent dus ook dat er nog maar weinig kinderen zijn geboren uit een ouder van de eerste generatie en een ouder van de tweede generatie, die ook in Nederland is geboren. Voor de toekomst

Staat
Aantal niet-westerse allochtonen op 1 januari, eerste en tweede generatie

		Eerste generatie	Tweede generatie	Totaal
<i>x 1 000</i>				
Totaal niet-westers	2000	886	523	1 409
	2010	1 190	844	2 034
	2030	1 600	1 490	3 090
	2050	1 804	2 090	3 894
	Turkije	2000	178	131
	2010	195	186	381
	2030	210	253	463
	2050	201	304	505
Marokko	2000	153	110	262
	2010	182	176	359
	2030	222	268	490
	2050	237	333	570
Suriname	2000	183	119	303
	2010	189	155	344
	2030	183	193	376
	2050	150	215	365
Ned. Antillen en Aruba	2000	69	38	107
	2010	112	65	176
	2030	132	123	254
	2050	139	170	309
Afrika	2000	102	50	151
	2010	159	104	263
	2030	233	223	456
	2050	278	318	596
Azië	2000	169	57	226
	2010	301	124	425
	2030	538	350	887
	2050	696	614	1 311
Latijns-Amerika	2000	33	18	51
	2010	52	34	86
	2030	83	81	164
	2050	102	136	238

2. Turken en Afrikanen naar leeftijd

wordt weliswaar verwacht dat meer kinderen uit gemengde relaties geboren zullen worden, maar niet veel meer. Uit lopend onderzoek blijkt dat Turken en Marokkanen vaak een partner uit het land van herkomst laten overkomen. Bij Surinamers, Antillianen en Arubanen komen gemengde relaties veel vaker voor. Het aandeel allochtonen van de tweede generatie met een in Nederland geboren ouder is groter dan bij Turken en Marokkanen.

Bij Latijns-Amerikanen van de tweede generatie is de situatie juist tegengesteld. De meesten hebben een in Nederland geboren ouder. Dit komt doordat vooral vrouwen uit Latijns-Amerikaanse landen naar Nederland komen om te trouwen met een Nederlander.

Op lange termijn

De toename van het aantal niet-westerse allochtonen zet ook na 2010 door. Dit komt niet alleen door de verwachte aanhoudende immigratie maar vooral door de sterke groei van de tweede generatie. Vooral het aantal Aziaten zal sterk toenemen, via bijna 900 duizend in 2030 tot 1,3 miljoen in 2050 (staat). Hiervan behoort bijna de helft tot de tweede generatie. Het aantal Turken neemt toe tot een half miljoen in 2050. Zij zijn dan ingehaald door de Marokkanen. Het aantal Surinamers neemt minder toe.

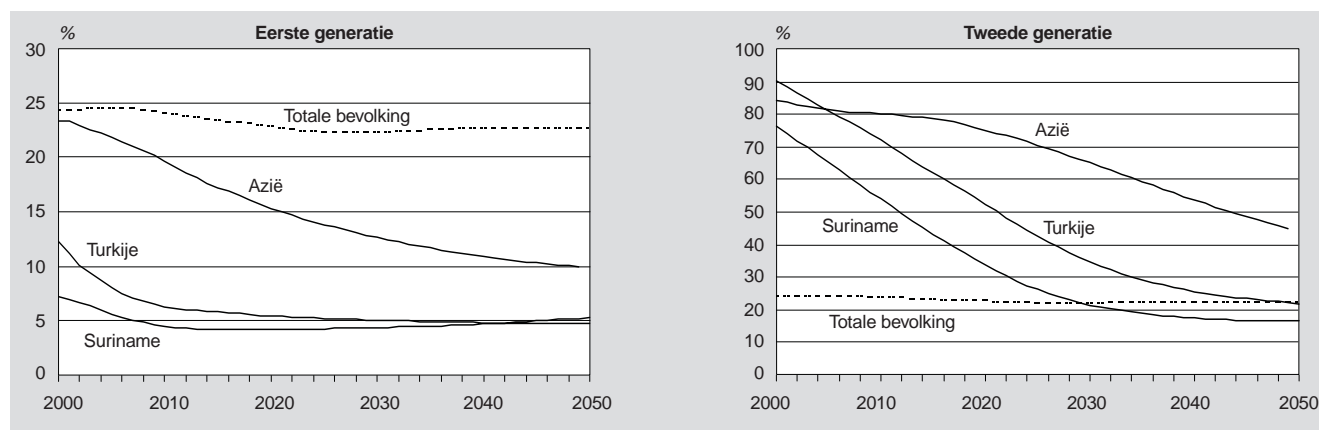
De tweede generatie sterker in omvang toenemen dan de eerste generatie. Rond 2035 zal de tweede generatie niet-westerse allochtonen zelfs groter zijn dan de eerste generatie.

4. Een jonge bevolking

Niet-westerse allochtonen vormen een zeer jonge bevolkingsgroep, in het bijzonder de tweede generatie. De eerste generatie is op dit moment nog jong, omdat de migratiegeschiedenis van de meeste groepen allochtonen nog niet zo lang is. *Grafiek 2* laat de leeftijdsopbouw van Turken en Aziaten zien. De ontwikkeling bij de Turken die deze grafiek laat zien is ook typerend voor Marokkanen. De leeftijdsopbouw van Afrikanen in de grafiek is vergelijkbaar met die van Aziaten, afgezien van de grotere aantallen Aziaten.

De meeste Afrikanen en Aziaten zijn jong. Het overgrote deel van hen is tussen de 20 en 40 jaar, de leeftijd waarop migranten doorgaans Nederland binnenkomen. Ook Turken en Marokkanen van de eerste generatie zijn veelal tussen de 20 en 40 jaar oud. Sprekend zijn echter de wat grotere aantallen personen – vooral mannen – van rond de 60. Deze Turken en Marokkanen zijn de voormalige gastarbeiders – en meemigrerende partners – die in de jaren zestig en zeventig naar Nederland zijn gekomen. Opvallend is ook het relatief grote aantal Afrikaanse mannen tussen de 16 en 18. Dit kan verband houden met alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). Omdat Nederland op dit moment een Europees gezien soepele regeling kent met betrekking tot AMA's, komen veel AMA's naar Nederland.

3. Percentage 0–19-jarigen

Zoals grafiek 2 laat zien wordt de allochtone bevolking de komende decennia ouder. Doordat wordt verondersteld dat de immigratie van Turken in de toekomst minder hoog is dan in het verleden, wordt de eerste generatie van 20 tot 40 jaar steeds kleiner. De groep vijftig-plussers neemt de komende jaren sterk toe. Ook de tweede generatie Turken wordt steeds ouder. Momenteel is de overgrote meerderheid van hen jonger dan 20. In 2010 zullen er veel meer twintigers zijn. In toenemende mate zal de tweede generatie de komende jaren de schoolbanken verlaten en zich op de arbeidsmarkt begeven. In de decennia erna zullen ook de dertigers en veertigers qua omvang toenemen.

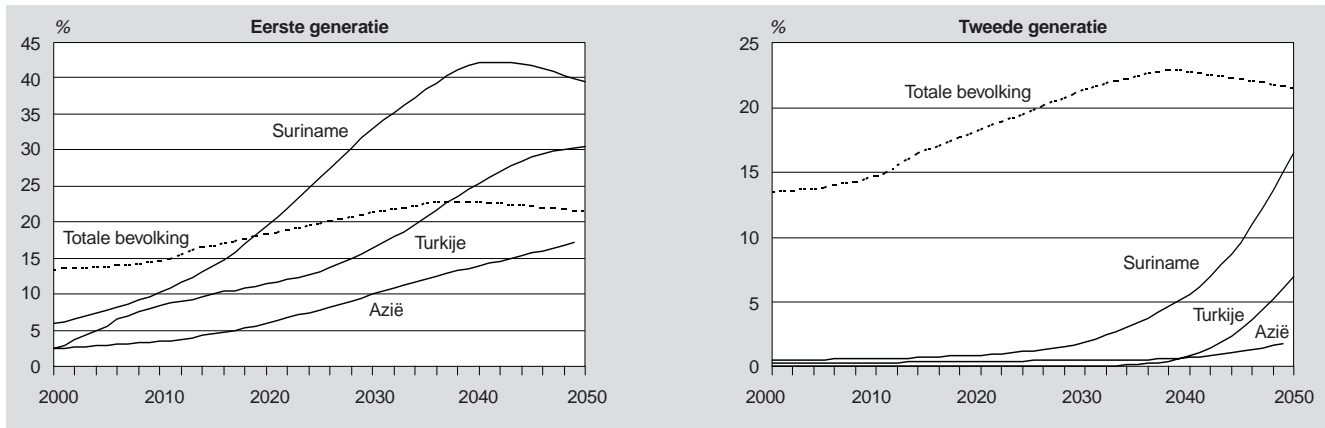
De ontwikkeling van Afrikanen van de tweede generatie is vergelijkbaar met die van Turken. Nu zijn ze nog zeer jong en vrij gering in aantal. De komende jaren zullen ze zowel ouder worden als in aantal toenemen. De eerste generatie Afrikanen blijft echter jonger dan de eerste generatie Turken. De verklaring hiervoor is de verwachte immigratie van Afrikanen in de komende decennia. Doordat meer Afrikanen dan Turken immigreren, blijft de eerste generatie Afrikanen jonger. De dertigers en veertigers zullen ook in de toekomst de grootste leeftijdsgroepen onder de Afrikanen blijven.

5. Vergrijzing en ontgroening

Zoals uit grafiek 2 al bleek verandert de leeftijdsstructuur van de allochtone bevolking de komende decennia drastisch. Het aandeel jongeren neemt af en het aandeel ouderen neemt toe. *Grafiek 3* laat voor een aantal groepen niet-westerse allochtonen zien hoe het aandeel 0–19-jarigen de komende jaren verandert. Omdat de ontwikkelingen sterk verschillen tussen de eerste en tweede generatie zijn ze beide weergegeven. Ter vergelijking is ook de ontwikkeling van de totale bevolking weergegeven. Omdat de meeste immigranten ouder dan 20 zijn, is het aandeel jongeren onder de eerste generatie laag. Vooral bij Turken en Surinamers van de eerste generatie is dit goed te zien. Het aandeel 0–19-jarigen is veel lager dan het gemiddelde. Van de Aziaten van de eerste generatie is op dit moment een kwart jonger dan 20. Dit is vergelijkbaar met de totale bevolking. Dit aandeel zal de komende decennia echter geleidelijk afnemen tot ongeveer een tiende.

De tweede generatie allochtonen is vanzelfsprekend nog zeer jong. Van de Turkse tweede generatie is op dit moment zelfs 90 procent jonger dan 20 (*grafiek 3*). De Surinaamse tweede generatie is wat ouder. Dit komt doordat ook de eerste generatie Surinamers al wat ouder is dan de Turkse eerste generatie. Door het ouder worden van de tweede generatie zal het percentage 0–19-jarigen de komende jaren snel dalen. Voor Turken en Surinamers zal het aandeel uiteindelijk uitkomen op het niveau van de totale bevolking. De Aziatische tweede generatie ontgroent wat minder snel, omdat ook de eerste generatie minder snel ontgroent.

4. Percentage 65-plussers

Tegenover een daling van het aandeel jongeren staat een toename van het aandeel ouderen. Vooral de eerste generatie niet-westerse allochtonen zal de komende jaren sterk vergrijzen. Op dit moment is iets meer dan 2 procent van Turkse en Aziatische eerste generatie 65 jaar of ouder en 6 procent van de Surinaamse eerste generatie (*grafiek 4*). Vooral de Surinaamse eerste generatie zal sterk vergrijzen. In 2020 is bijna een vijfde 65 jaar of ouder. Dit is vergelijkbaar met de totale bevolking. Na 2020 zal de eerste generatie Surinamers zelfs sterker vergrijzen dan het gemiddelde. Rond 2040 zal zelfs meer dan 40 procent 65-plusser zijn. De oorzaak van deze sterke vergrijzing is dat de verwachte immigratie van Surinamers niet toereikend is om de vergrijzing van deze bevolkingsgroep tegen te gaan. Omdat voor Aziaten wel een aanzienlijke immigratie verwacht wordt, vergrijst de Aziatische eerste generatie veel minder snel. Halverwege de eeuw zal 18 procent 65-plusser zijn, wat minder is dan het gemiddelde van 22 procent. De tweede generatie zal de komende dertig jaar maar weinig ouderen kennen. Voor de Surinaamse tweede generatie begint pas vanaf 2030 het aandeel 65-plussers toe te nemen. Voor de Turkse en Aziatische tweede generatie zelfs pas vanaf 2040.

Door de vergrijzing van vooral de eerste generatie niet-westerse allochtonen zullen steeds meer 65-plussers van niet-westerse afkomst zijn. Het percentage niet-westerse allochtonen onder de 65-plussers is nu nog maar iets meer dan één procent. Halverwege de eeuw zal dit bijna 15 procent zijn.

Van de 0–19-jarigen is op dit moment 15 procent een niet-westerse allochtoon. Over twintig jaar zal dit percentage gestegen zijn tot 20. Daarna verandert het weinig meer.

Literatuur

Alders, M. en H. Schapendonk-Maas, 2001, Allochtonenprognose 2000–2050. Veronderstellingen over het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen. Maandstatistiek van de bevolking, maart 2001, blz. 23–30.

Alders, M., 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050. Recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst. Maandstatistiek van de bevolking, maart 2001, blz. 31–40.

Harmsen, C., 1998, Naar geboorteland gemengde huwelijken. Maandstatistiek van de bevolking, augustus 1998, blz. 13–15.

Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarges voor de migratie

Maarten Alders

Veronderstellingen over de toekomstige ontwikkelingen van de buitenlandse migratie vormen een belangrijke bouwsteen van de bevolkingsprognose en allochtonenprognose. De ontwikkelingen zijn echter onzeker, zowel op de korte als lange termijn. Met deze onzekerheid wordt in de prognoses rekening gehouden door veronderstellingen te maken over de mate van onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen in onder meer asielmigratie en arbeidsmigratie. Verondersteld wordt dat de kans tweederde is dat het aantal immigranten in 2050 tussen de 84 duizend en 173 duizend personen zal liggen. Het aantal emigranten wordt verondersteld met tweederde kans tussen de 70 duizend en 126 duizend personen te liggen. Het migratiesaldo zal met grote waarschijnlijkheid positief blijven. Het 67%-prognose-interval in 2050 loopt van iets meer dan nul tot bijna 60 duizend.

1. Inleiding

Ten behoeve van de bevolkingsprognose en allochtonenprognose zijn veronderstellingen geformuleerd over de toekomstige ontwikkelingen in de migratie. De prognose gaat uit van 130 duizend immigranten per jaar op de lange termijn (Alders, 2001). In de vorige prognose werd nog 125 duizend verondersteld (De Beer, 1999). Het aantal emigranten stijgt geleidelijk, van 80 duizend personen in 2000 tot 100 duizend op lange termijn. Dit is vergelijkbaar met de vorige prognose.

De prognose van de immigratie is gebaseerd op veronderstellingen over asielmigratie, arbeidsmigratie en gezinsvormende en gezinsherenigende migratie. Meer nog dan in de vorige prognose wordt verwacht dat arbeidsmigratie zal toenemen. Vooral uit Oosten Centraal-Europa zullen de komende decennia naar verwachting meer arbeidsmigranten naar Nederland komen dan volgens de vorige prognose.

De prognose van de emigratie is gebaseerd op veronderstellingen over emigratiekansen. In de migratieprognose wordt verondersteld dat de emigratiekansen voor de meeste groepen, waaronder Aziaten en Afrikanen, zullen dalen. De verklaring is dat het aandeel nieuwe immigranten in de zittende bevolking afneemt. Omdat de geneigdheid om Nederland weer te verlaten afneemt naarmate men langer in Nederland woont, heeft dit dalende aandeel een dempend effect op de emigratiekansen. Voor migratiestromen die voor een belangrijk deel arbeidsmigratie betreffen, wordt een stabilisatie of zelfs een lichte stijging verondersteld. Dit geldt voor de emigratie van personen die in Nederland zelf zijn geboren of in een van de andere Europese landen.

Dit artikel geeft een onderbouwing van veronderstellingen over de mate van onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen in de migratie. Deze veronderstellingen wijken in een aantal gevallen af van de veronderstellingen uit de vorige prognose (De Beer en Alders, 1999).

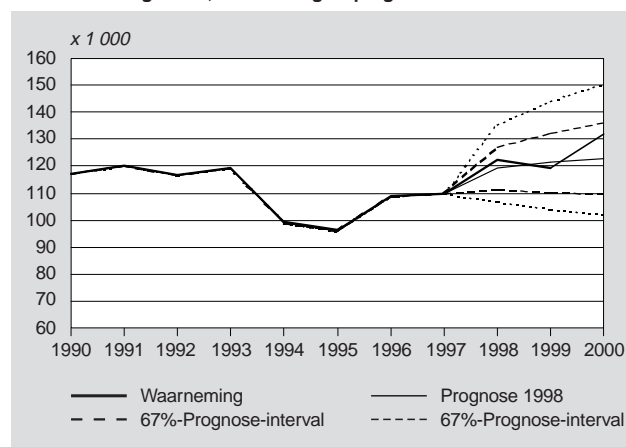
2. Monitoring

In de vorige bevolkingsprognose zijn voor de eerste keer prognose-intervallen opgesteld voor de buitenlandse migratie. De mate waarin deze intervallen de recente ontwikkelingen omsluiten is mede bepalend voor het antwoord op de vraag of de veronderstellingen aanpassing behoeven.

Immigratie

Het totale aantal immigranten in de jaren 1998-2000 lag ruim binnen het 67%-prognose-interval dat bij de vorige prognose is opgesteld (grafiek 1). Opgemerkt moet worden dat het cijfer voor 2000 een raming is, gebaseerd op maandcijfers tot en met juli 2000. Per migratiegroep verschilt de mate van nauwkeurigheid. Voor groepen als Turkije, Marokko, Azië, Europese Economische Ruimte (EER: landen van de EU plus IJsland, Liechtenstein en Noorwegen) en Nederland bleven de waarnemingen binnen het 67%-interval. Het aantal immigranten vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba en Centraal- en Oost-Europa is de laatste jaren sterk gestegen, zelfs tot boven de bovengrens van het 95%-interval. Als de jaren 1998, 1999 en 2000 als drie verschillende 'meetpunten' worden geteld, dan zijn er 39 meetpunten (12 migratiegroepen en de totale immigratie, maal 3 meetpunten). In ongeveer een kwart van de gevallen viel de waarneming buiten het 67%-interval. In 15 procent van de gevallen viel de waarneming zelfs buiten het 95%-prognose-interval. Dit suggereert dat de 95%-intervallen, in tegenstelling tot de 67%-intervallen aan de smalle kant zijn. Om deze reden zijn in de nieuwe prognose de verschillen tussen de 67%-intervallen en de 95%-intervallen groter gemaakt.

1. Aantal immigranten, waarneming en prognose 1998

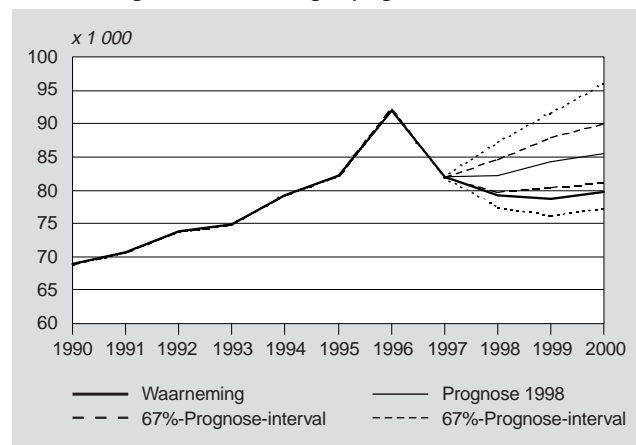

Emigratie

In de prognose wordt voor de meeste groepen de hoogte van de emigratiekansen bepaald aan de hand van het aandeel nieuwe immigranten in de zittende bevolking (Alders, 2001). Verondersteld wordt dat de verandering in het aandeel immigranten in de zittende bevolking voor de helft doorwerkt in de verandering van de hoogte van de emigratiekansen. Voor de bovengrens van het 95%-prognose-interval werd in de vorige prognose verondersteld dat de hoogte van de emigratiekansen niet beïnvloed wordt door veranderingen in het aandeel nieuwe immigranten. Dit komt neer op constante emigratiekansen. Voor de ondergrens werd aangenomen dat veranderingen in de hoogte van de emigratiekansen gelijk zijn aan 100 procent van de veranderingen in het aandeel nieuwe immigranten. Deze veronderstellingen over de hoogte van de emigratiekansen leidt tot prognose-intervallen voor emigratieaantallen. De intervallen voor de emigratieaantallen kunnen gemonitord worden.

Het werkelijke aantal emigranten (inclusief het saldo administratieve correcties) in de jaren 1998–2000 was lager dan in de vorige prognose was voorzien, zelfs lager dan de ondergrens van het 67%-prognose-interval (grafiek 2). Als de landen afzonderlijk bekeken worden, blijkt dat in enkele gevallen de prognose-intervalen te smal verondersteld zijn. Deze monitoring maakt duidelijk dat de mate van onzekerheid in de vorige prognose onderschat is en dat de veronderstellingen aanpassingen behoeven.

2. Aantal emigranten¹⁾, waarneming en prognose 1998

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties

3. Veronderstellingen voor de onzekerheid van de immigratie

Gezien de monitoring behoeven de veronderstellingen over de onzekerheidsmarges voor de immigratie geen drastische aanpassingen. Alleen het bijstellen van de prognose in opwaartse richting kan leiden tot enige aanpassing van de marges.

Er worden per groep van landen veronderstellingen geformuleerd voor het 95%-prognose-interval in 2050. Wat betreft de ondergrens is er een natuurlijke limiet van 0 immigranten. Voor de meeste groepen immigranten is deze natuurlijke grens als uitgangspunt gekozen. De onderbouwing van de veronderstellingen heeft daarom voornamelijk betrekking op de bovengrens. De veronderstellingen voor de bovengrens zijn in belangrijke mate gebaseerd op ontwikkelingen en pieken in het verleden en op alternatieve berekeningen voor de aantallen asielmigranten, volgmigranten en arbeidsmigranten.

Turkije en Marokko

Een aanzienlijk deel van de migratie vanuit Turkije en Marokko bestaat uit gezinsvormende en gezinsherenigende migratie. Uit nog te publiceren onderzoek van Harmsen en Hooghiemstra blijkt dat jonge Turken en Marokkanen in veel gevallen een partner in het herkomstland zoeken. De berekening waarbij wordt verondersteld dat alle tweede generatie Turken en Marokkanen een partner laten overkomen, leidt op termijn tot een stroom van ongeveer 7 duizend volgmigranten. Daarnaast komen jaarlijks een paar duizend Turken en Marokkanen om andere redenen naar Nederland zoals gezinshereniging en arbeid. Als bijvoorbeeld de arbeidsmigratie uit deze landen belangrijker wordt, kan deze stroom groter worden. Bij een verdubbeling resulteert tezamen met de volgmigratie een bovengrens van ongeveer 15 duizend immigranten. Verondersteld wordt dat dit de bovengrens is van het 95%-interval (grafiek 3). Een hoger aantal lijkt onwaarschijnlijk vanwege het restrictieve toelatingsbeleid ten aanzien van immigratie uit landen als Turkije en Marokko.

Suriname en Nederlandse Antillen en Aruba

Voor Suriname is de prognose omlaag bijgesteld van 5 duizend naar 3 duizend immigranten per jaar. De bovengrens van het 95%-interval van 11 duizend immigranten blijft gehandhaafd. Dit

niveau is nog hoger dan het niveau van begin jaren negentig toen grote aantallen Surinamers naar Nederland kwamen.

Ondanks dat het aantal immigranten uit de Antillen en Aruba de laatste jaren is gestegen tot ruim 10 duizend, wordt op termijn een daling tot 5 duizend immigranten per jaar verwacht. Gezien de beperkte bevolkingsomvang op de eilanden lijkt het onwaarschijnlijk dat structureel grote aantallen Antillianen en Arubanen zullen blijven komen. Het huidige niveau van 10 duizend immigranten wordt verondersteld een bovengrens te zijn voor het aantal immigranten op lange termijn. Een bovengrens van 10 duizend impliceert een toestroom van enkele honderdduizenden Antillianen en Arubanen, bijna net zo veel als het aantal bewoners van de eilanden. De eerstkomende jaren ligt de bovengrens boven de 10 duizend immigranten omdat niet zeker is hoe snel de huidige hoge aantallen zullen dalen. De ondergrens wordt gesteld op duizend immigranten. Lager lijkt onwaarschijnlijk omdat het Nederlandse staatsburgerschap betreft, wat de mogelijkheden voor een restrictief immigratiebeleid beperkt.

Afrika, Azië en Oost- en Centraal-Europa

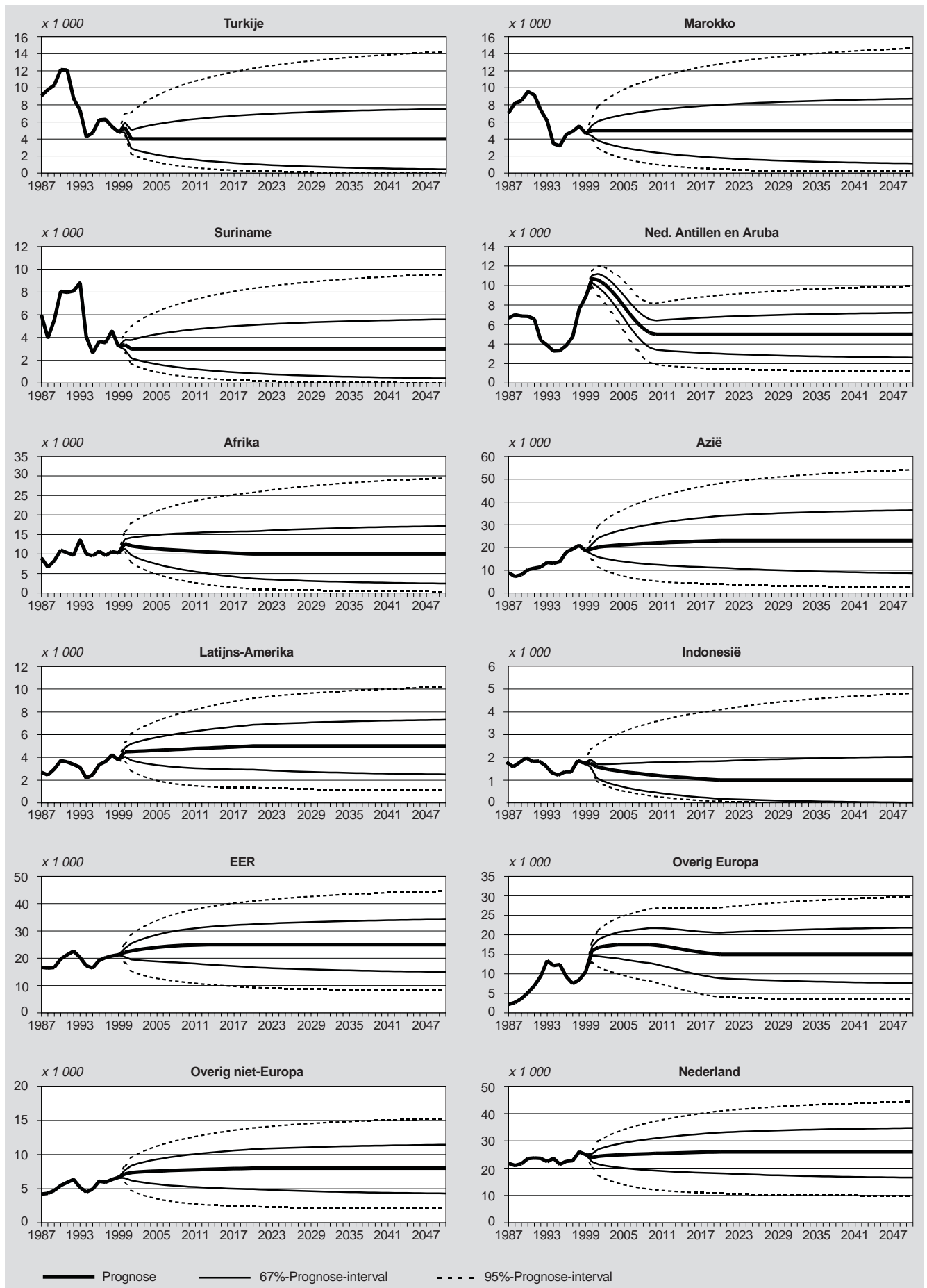
De migratie vanuit Afrika en Azië wordt in belangrijke mate bepaald door asielmigratie. De prognose gaat uit van 40 duizend asielverzoeken per jaar. Hiervan wordt 40 procent ingewilligd, hetgeen 16 duizend asielmigranten betekent. Per twee asielmigranten zal naar verwachting een volgmigrant komen. De bovengrens van het 95%-interval is gebaseerd op een alternatieve berekening. Het lijkt niet waarschijnlijk dat het aantal verzoeken jaarlijks meer dan 80 duizend zal zijn, het dubbele van de prognose. Evenmin lijkt het waarschijnlijk dat meer dan de helft van deze verzoeken zal worden ingewilligd. Dit lijkt geen al te hoog percentage, maar bedacht moet worden dat een hoog aantal asielverzoeken waarschijnlijk leidt tot een lager percentage inwilligingen. Er is sprake van negatieve correlatie. Als het aantal asielverzoeken lager is, kan het percentage best hoger zijn. Dit betekent dit voor de bovengrens uitgegaan wordt van 40 duizend asielmigranten. Wat betreft de volgmigratie wordt als bovengrens verondersteld dat de fractie volgmigranten tweederde is, hetgeen 27 duizend volgmigranten betekent. Deze 67 duizend asiel- en volgmigranten worden net als in de prognose verdeeld over Afrika (30 procent), Azië (60 procent) en Oost- en Centraal-Europa (10 procent).

Voor de ondergrens van het 95%-interval wordt uitgegaan van 20 duizend asielverzoeken, de helft van het aantal volgens de prognose. Dit aantal is gebaseerd op het mogelijke effect van restrictieve maatregelen (De Beer, 1999). Ook het percentage inwilligingen wordt verondersteld de helft te zijn ten opzichte van de prognose, ofwel 20 procent en het aandeel volgmigranten eenderde. Tezamen resulteert dit in ruim 5 duizend asiel- en volgmigranten.

Naast asielmigratie zijn er nog andere vormen van migratie, waarvan arbeidsmigratie een van de belangrijkste is. In de prognose wordt vooral vanuit de groep overige Europese landen (Oost- en Centraal-Europa) en Azië een toenemende arbeidsmigratie verwacht. De prognose veronderstelt voor Azië naast een stroom van 13 duizend asielmigranten en daaraan gerelateerde volgmigranten een extra stroom van 10 duizend migranten. Voor de bovengrens wordt verondersteld dat dit er 15 duizend zullen zijn, voor de ondergrens vrijwel niets. Voor Afrika wordt verondersteld dat het aantal 6 duizend zal zijn, tegen 3,7 duizend in de prognose. Gezien Europese regelgeving en de mogelijke toetreding tot de EU van enkele Centraal- en Oost-Europese landen wordt voor de bovengrens van arbeidsmigratie en overige vormen van migratie uit deze landen een aantal van 20 duizend verondersteld.

Het optellen van de hierboven berekende aantallen levert een behoorlijk ruim interval op, gezien het feit dat asielmigratie en arbeidsmigratie niet perfect gecorreleerd zijn. Als de asielmigratie hoog is in een bepaald jaar, wil dat niet zeggen dat ook de arbeidsmigratie in dezelfde mate hoog is. Er wordt daarom verondersteld dat het onwaarschijnlijk is dat de migratie hoger is dan de bovengrens van dit interval. Derhalve wordt verondersteld dat het optellen van de marges een 95%-prognose-interval voor het jaar

3. Aantal immigranten naar geboorteland, waarneming, prognose en 67%- en 95%-prognose-intervallen

2050 oplevert. Voor Azië loopt dit interval van 3 duizend tot ongeveer 55 duizend, voor Afrika van nog geen duizend tot 30 duizend en voor Oost- en Centraal-Europa van 3 duizend tot 30 duizend. Deze intervallen zijn breder dan in de vorige prognose verondersteld is.

Latijns-Amerika

Net als in de vorige prognose wordt verondersteld dat de bovengrens van het 95%-interval 10 duizend immigranten bedraagt. Migratie vanuit Latijns-Amerika bestaat voor een belangrijk deel uit huwelijksmigratie. Deze kan weliswaar toenemen maar een zeer forse stijging lijkt niet waarschijnlijk. Andere migratiemotieven zoals arbeid spelen vooralsnog een marginale rol.

Indonesië

De bovengrens kan worden gebaseerd op het risico van mogelijke onlusten in Indonesië. Dit betekent evenwel niet dat structureel hoge aantallen immigranten verwacht kunnen worden. Evenals als in de vorige prognose wordt een bovengrens van 5 duizend immigranten verondersteld.

EER

De vorige prognose is voor de laatste jaren zeer nauwkeurig geweest. Verondersteld wordt dat de bovengrens net als in de vorige prognose 45 duizend immigranten bedraagt. Dit niveau is gebaseerd op het verschil tussen het laagste en hoogste niveau tussen 1987 en 1999, ongeveer 5 duizend. Als deze 'trend' doorzet, betekent dit een stijging tot 2050 van ongeveer 20 duizend immigranten, bovenop de prognose van 25 duizend immigranten. Dit niveau kan bereikt worden bij een sterke toename van de mobiliteit binnen Europa. De ondergrens blijft gehandhaafd op 7 duizend immigranten.

Overige niet-Europese landen

De prognose is omhoog bijgesteld van 7 naar 8 duizend immigranten. Ook de bovengrens van het 95%-interval wordt iets verhoogd tot 15 duizend immigranten. Zelfs bij een sterke toename van arbeidsmigratie lijkt een hoger aantal onwaarschijnlijk, omdat het een beperkt aantal herkomstlanden betreft: Noord-Amerika, Oceanië en Japan.

Nederland

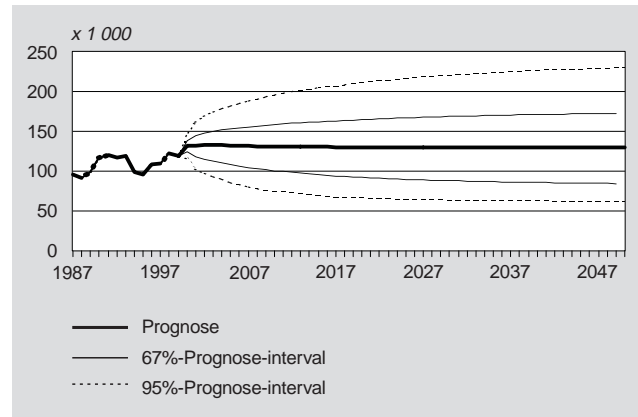
De onzekerheid over de immigratie is in belangrijke mate gerelateerd aan de onzekerheid over de emigratie. Het aantal in Nederland geboren emigranten fluctueerde de laatste jaren tussen de 30 en 40 duizend. Gezien de te verwachten krapte op de arbeidsmarkt zullen deze aantallen in de toekomst niet veel hoger worden. De bovengrens van bijna 45 duizend immigranten is gebaseerd op de veronderstelling dat iedereen uiteindelijk weer terugkeert naar Nederland.

Totaal

De veronderstellingen over de onzekerheidsmarges van de immigratieaantallen uit de afzonderlijke landen zijn niet voldoende om een prognose-interval voor het totale aantal immigranten te bepalen. Hiervoor zijn additionele veronderstellingen nodig over de relatie tussen de verschillende groepen. Als het aantal immigranten uit een bepaald land hoog is, wil dat niet per definitie zeggen dat dit voor alle landen geldt (we spreken in dit geval van perfecte correlatie). Zo wil een daling van het aantal asielmigranten vanwege een strikter overheidsbeleid niet zeggen dat ook het aantal arbeidsmigranten uit de West-Europese landen afneemt. Perfecte correlatie zou leiden tot een 95%-interval voor de totale immigratie dat loopt van 30 duizend tot 280 duizend in 2050. Dit interval is gelijk aan de optelsom van de intervallen van de afzonderlijke groepen immigranten. Een analyse van ontwikkelingen in

het verleden laat zien dat er geen sprake is van perfecte correlatie. In plaats daarvan wordt uitgegaan van een random-walkmodel. Dit model veronderstelt dat de veranderingen van jaar op jaar onafhankelijk van elkaar zijn (dit betekent *niet* dat het niveau van jaar op jaar onafhankelijk is). Als de aantallen immigranten van de afzonderlijke groepen gemodelleerd worden volgens een random-walkmodel, blijkt dat het interval voor het totale aantal immigranten gelijk is aan tweederde van de optelsom van de afzonderlijke intervallen. Op grond van dit resultaat wordt verondersteld dat het 95%-prognose-interval van het totale aantal immigranten in 2050 loopt van 63 duizend tot 231 duizend (grafiek 4).

4. Totaal aantal immigranten, prognose en 67%- en 95%-prognose-intervallen

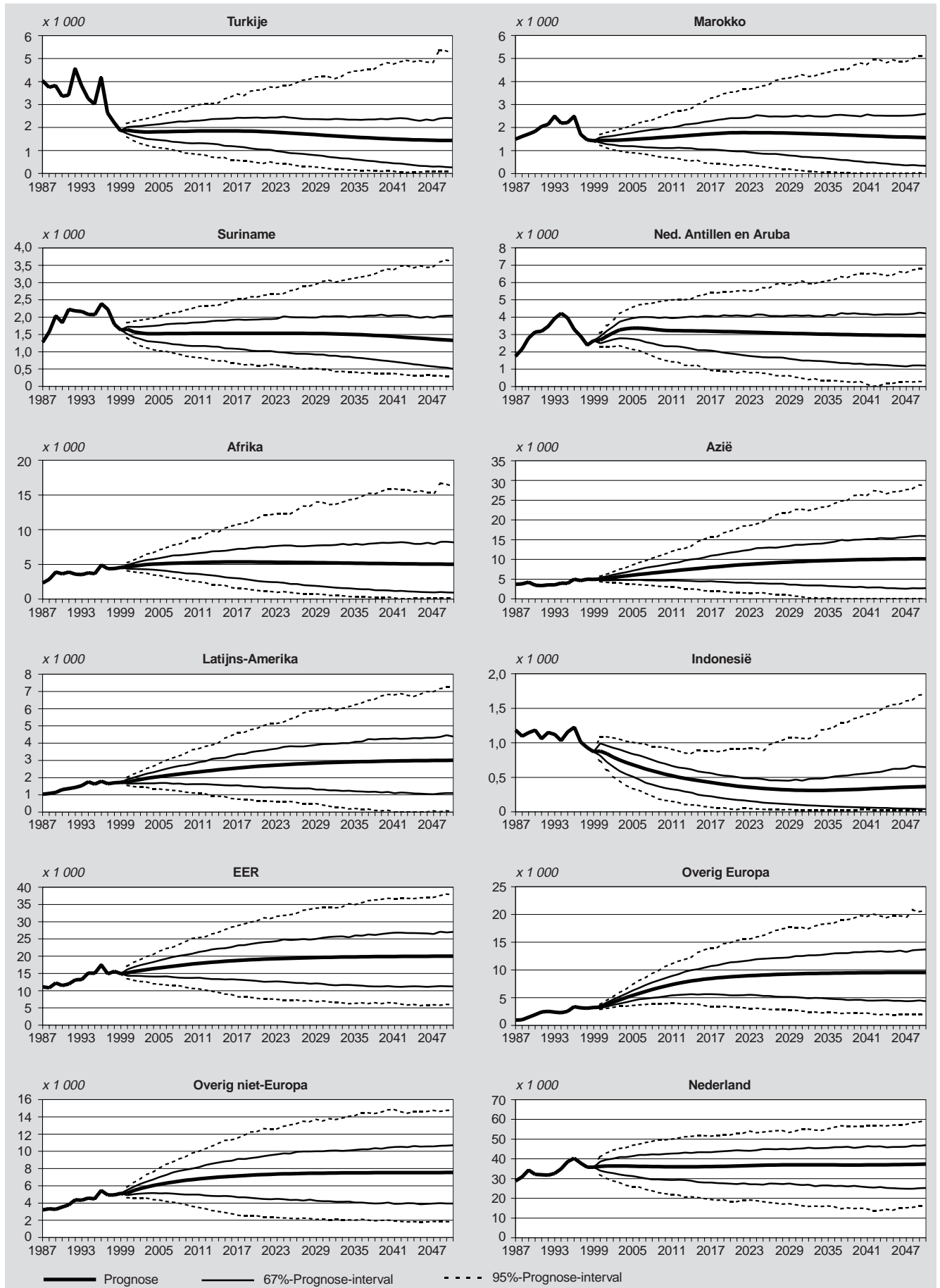
Keuze van de kansverdeling

In de vorige stochastische prognose is voor het modelleren van het prognose-interval van de immigratie de beta-verdeling gekozen. Dit is een verdeling die zowel symmetrische als asymmetrische vormen aan kan nemen. Voor de meeste groepen immigranten ligt het voor de hand een asymmetrische verdeling te gebruiken. Een symmetrisch interval zou in deze gevallen een te smalle marge opleveren, omdat het aantal immigranten al relatief laag is. De verwachting van de beta-verdeling is gelijk aan de prognose. De overige parameters van de verdeling worden zodanig gekozen dat het 95%-interval van de verdeling overeen komt met de veronderstellingen over het 95%-interval.

4. Veronderstellingen voor de onzekerheid van de emigratie

Gezien de monitoring behoeven de veronderstellingen over de onzekerheidsmarges van de emigratie enige aanpassingen, omdat de prognose-intervallen in ieder geval op de korte termijn te smal zijn gebleken. Er worden nieuwe veronderstellingen geformuleerd voor het 95%-prognose-interval in 2050. Uitgangspunt hierbij is de mate waarin de emigratiekansen in de prognose veranderen. In de prognose dalen de emigratiekansen van emigranten geboren in Afrika, Azië en Latijns-Amerika tot 2050 met ongeveer een derde. Daarentegen stijgen de emigratiekansen licht voor personen geboren in Nederland of een van de andere Europese landen en in Noord-Amerika en Oceanië. Voor Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen en Aruba dalen de kansen licht. Voor de ondergrens van het 95%-prognose-interval in 2050 wordt verondersteld dat de emigratiekansen van de niet-westerse migranten bijna 0 zijn. De bovengrens wordt verondersteld boven het huidige niveau te liggen. Deze hoge emigratiekansen kunnen voorkomen als Nederland minder aantrekkelijk wordt om te wonen in vergelijking met andere landen (in het bijzonder het land van herkomst). Dit lijkt niet waarschijnlijk, zeker gezien het feit dat in veel gevallen de eigen familie ook in Nederland woont. Daarom is aannemelijk dat de kans slechts klein is dat de emigratiekansen nog hoger zijn.

5. Aantal emigranten¹⁾ naar geboorteland, waarneming, prognose en 67%- en 95%-prognose-intervallen

¹⁾Inclusief saldo administratieve correcties.

Voor migranten uit een van de westerse landen wordt voor de ondergrens van het 95%-interval verondersteld dat de kansen ongeveer de helft zullen zijn van het huidige niveau. Dit lage niveau zou bereikt kunnen worden als Nederland het in economisch opzicht structureel beter doet dan andere westerse landen waardoor arbeidsmigranten naar Nederland komen en niet meer weggaan. Voor de bovengrens wordt verondersteld dat de emigratiekansen fors stijgen. Dit kan zich voor doen als arbeidsmigranten zeer mobiel zijn. Arbeidsmigranten komen en gaan ook weer bijna allemaal weg.

De bovenstaande veronderstellingen kunnen worden samengevat door te veronderstellen dat bij de ondergrens van het 95%-prognose-interval de emigratiekansen 60 procent lager zijn dan in de prognose. Analooeg wordt voor de bovengrens verondersteld dat de kansen 60 procent hoger zijn.

Veronderstellingen over de onzekerheidsmarges van de emigratiekansen van de afzonderlijke landen zijn niet voldoende om een prognose-interval voor de totale emigratie te bepalen. Hiervoor zijn additionele veronderstellingen nodig over de correlatie tussen de verschillende groepen. Als de emigratiekansen voor een bepaald land hoog zijn, wil dat immers niet per definitie zeggen dat dit voor alle landen geldt. Gezien de variabiliteit in de aantallen emigranten en immigranten wordt ook voor de emigratie verondersteld dat de marge van de totale emigratie gelijk is aan tweederde van de marges van de groepen afzonderlijk. Dit betekent dat voor het bepalen van de bovengrens (ondergrens) van het 95%-interval van de totale emigratie de kansen 40% hoger (lager) liggen dan volgens de prognose.

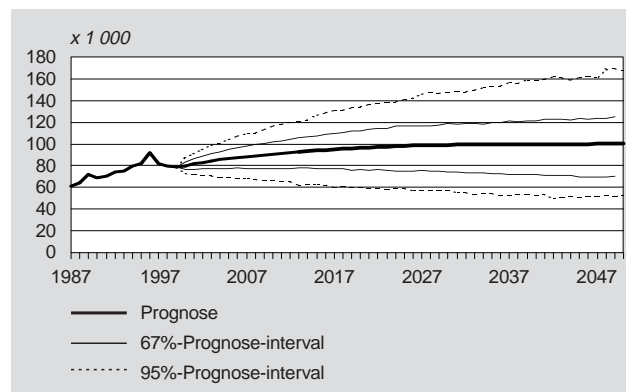
De plausibiliteit van de bovenstaande veronderstellingen is voor de korte termijn getoetst door de nieuwe veronderstellingen toe te passen in de vorige prognose. In de meeste gevallen blijken de waargenomen aantallen emigranten in de jaren 1998–2000 binnen het (nieuwe) 67%-interval liggen.

5. Resultaten

De veronderstellingen over de emigratie betreffen emigratiekansen. Na het simuleren van deze migratiekansen en het doorrekenen van het prognosemodel kunnen emigratieaantallen en migratiesaldi berekend worden. *Grafiek 5* toont per afzonderlijke groep het 67%- en het 95%-prognose-interval. De ondergrens van het 95%-interval ligt in de meeste gevallen dicht bij nul, vooral bij de niet-westerse landen. De prognose-intervallen voor de totale emigratie zijn berekend door rekening te houden met correlatie tussen de verschillende groepen. Het 67%-interval in 2050 loopt van 70 duizend tot 126 duizend emigranten (*grafiek 6*). Het 95%-interval is meer asymmetrisch en loopt van 53 duizend tot 169 duizend emigranten.

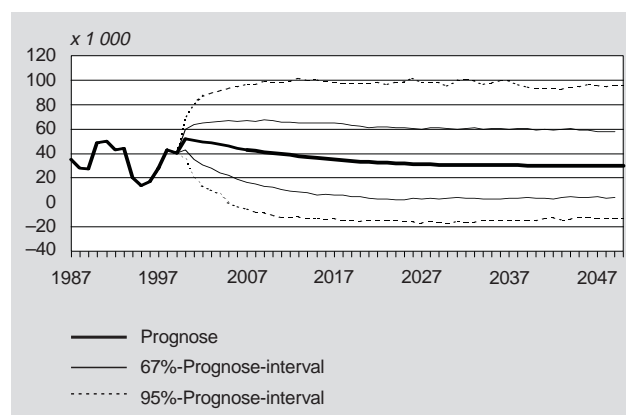
Het prognose-interval voor het migratiesaldo kan niet berekend worden door de grenzen van het interval van de emigratie af te trekken van die van de immigratie. Als het aantal immigranten hoog is, hoeft dat immers niet te betekenen dat het aantal emigranten ook hoog is. Het prognose-interval van het migratiesaldo moet berekend worden uit de afzonderlijke simulaties van immigratie en emigratie. De ondergrens van het 67%-interval daalt geleidelijk naar iets boven de nul (*grafiek 7*). Dit betekent dat verwacht wordt dat de kans minder dan een zesde is dat het migratiesaldo negatief zal worden. De bovengrens van het 67%-interval is ongeveer 60 duizend. Dit niveau is hoger dan de laatste jaren waargenomen is.

6. Totaal aantal emmigranten¹⁾, prognose en 67%- en 95%-prognose-intervallen

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

7. Migratiesaldo¹⁾, prognose en 67%- en 95%-prognose-intervallen

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

Literatuur

- Alders, M., 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050. Recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst. Maandstatistiek van de bevolking, maart 2001, blz. 31–40.
- Beer, J. de, 1999, Bevolkingsprognose 1998–2050. Maandstatistiek van de bevolking, januari 1999, blz. 8–19.
- Beer, J. de, 1999, Veronderstellingen over het toekomstige aantal asielzoekers. Maandstatistiek van de bevolking, februari 1999, blz. 8–14.
- Beer, J. de en M. Alders, 1999, Onzekerheidsmarges voor geboorte, sterfte en migratie. Maandstatistiek van de bevolking, oktober 1999, blz. 18–27.

Maandcijfers

Technische toelichting

De gegevens over de *bevolking*, met uitzondering van asielzoekers, hebben betrekking op personen die in de basisadministratie van de Nederlandse gemeenten als ingezetene zijn opgenomen (de 'de jure' bevolking). In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar men woont resp. waar men de meeste malen overnacht (de gemeente van inschrijving of woongemeente). De gegevens van een individu vormen tezamen een *persoonslijst*.

Geborenen worden geteld naar de gemeente waar de moeder (eventueel de vader) als ingezetene is ingeschreven. De opgenomen gegevens over de *levendgeborenen* hebben betrekking op alle bij de gemeente aangegeven geborenen die enig teken van leven hebben vertoond, ongeacht de zwangerschapsduur. Daar waar levendgeborenen worden onderscheiden naar *rangnummer* wordt, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, bedoeld het rangnummer van de levendgeborene uit de moeder (en dus niet dat uit het bestaande huwelijk).

Een kind wordt *buitenechtelijk* genoemd als de moeder op het moment van de bevalling niet gehuwd is of als ze uiterlijk 307 dagen vóór de bevalling niet nog gehuwd was.

Overledenen worden eveneens geteld naar de gemeente van inschrijving en niet naar de gemeente van overlijden. De vermelde *leeftijd* is, met uitzondering van de overleden kinderen beneden 1 jaar, het verschil tussen het kalenderjaar van overlijden en dat van geboorte. Deze keuze heeft overigens tot gevolg dat voor sommige demografische kenmerken de ontwikkeling van de maandcijfers per leeftijdsgroep een grillig karakter heeft. Bestudering van dergelijke cijfers in onderlinge samenhang en over een wat langere periode is daarom aan te raden. Zie in dit verband het artikel *Het gebruik van 'leeftijd' in demografische maandcijfers*, dat is verschenen in de Maandstatistiek van de bevolking maart 1996, blz. 14-16. De overledenen kinderen beneden 1 jaar is de leeftijd bepaald op de laatste verjaardag.

De statistiek van de *buitenlandse migratie* heeft betrekking op alle personen die aangifte doen van het feit dat zij zich in Nederland vestigen of Nederland verlaten.

Immigranten zijn zij voor wie de verwachte verblijfsduur in Nederland in het halfjaar volgend op de vestiging ten minste vier maanden bedraagt. Voor de emigratie geldt dat de verwachte verblijfsduur in het buitenland in het jaar volgend op het vertrek ten minste acht maanden bedraagt.

Administratieve correcties worden gevormd door de opnemingen in respectievelijk afvoeringen uit de gemeentelijke persoonsregisters anders dan door geboorte, sterfte, vestiging, vertrek of gemeentegrenswijzigingen. Het grootste deel van de administratieve correcties betreft de verwerking van òf het vertrek van personen die deze gebeurtenis niet hebben gemeld bij de gemeentelijke autoriteiten òf de hervestiging die daarna plaatsvindt.

Onder *binnenlandse migratie* wordt verstaan iedere woonplaatswisseling binnen Nederland die leidt tot verandering van gemeente van inschrijving. Veranderingen van inschrijvingsgemeente die in verband met grenswijziging tussen, respectievelijk samenvoeging van, gemeenten in de bevolkingsadministratie worden geregistreerd, worden niet als binnenlandse migratie beschouwd.

Verhuizingen binnen een gemeente behoren tot de statistiek van de *binnengemeentelijke verhuizingen*.

De gegevens over de *huwelijksluiting* zijn geteld naar de gemeente waar de huwelijksvoltrekking voor de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft plaatsgehad en hebben betrekking op huwelijken waarvan ten minste één der huwelijkspartners als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is gesloten.

Per 1 januari 1998 is in Nederland het *geregistreerd partnerschap* ingevoerd. De registratie van het partnerschap in de gemeentelijke basisadministratie (GBA) is mogelijk voor paren van gelijk en van verschillend geslacht.

Echtscheidingen betreffen de door een rechter uitgesproken echtscheidingsvonnissen en hebben betrekking op echtscheidingen waarvan ten minste één van de betrokkenen als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is ontbonden. De datum van echtscheiding is de datum waarop dit vonnis bij de burgerlijke stand wordt ingeschreven. Voor huwelijken die in Nederland zijn gesloten is dat de burgerlijke stand in de gemeente waar het huwelijk werd voltrokken. Huwelijken die in het buitenland zijn gesloten en in Nederland zijn geregistreerd, kunnen in Nederland worden ontbonden door inschrijving van het echtscheidingsvonnis in het echtscheidingsregister van de gemeente 's-Gravenhage.

Asielzoekers zijn mensen die om uiteenlopende redenen hun land hebben verlaten om in een ander land, bijvoorbeeld Nederland, bescherming of asiel te zoeken. Het aantal individuele asielaanvragen wordt geregistreerd door het Ministerie van Justitie, de bron voor de in de tabel vermelde cijfers. De asielzoekers in een bepaald jaar worden niet allen ook als immigrant in dat jaar geteld. Voor dat laatste is immers inschrijving in een gemeentelijke basisadministratie vereist. Asielzoekers worden niet direct na aankomst als immigrant ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Voor degenen die in de centrale opvang zitten, gebeurt dit pas als zij 'statushouder' zijn geworden, of langer dan een jaar in een opvangcentrum verblijven. Degenen die buiten de centrale opvang onderdak hebben, worden ingeschreven mits zij rechtmatig in Nederland verblijven. Nadat het CBS bericht van inschrijving in de GBA heeft ontvangen, wordt de (voormalige) asielzoeker als immigrant opgenomen.

Ten slotte wordt nog vermeld dat door middel van een voetnoot per tabel wordt aangegeven welke cijfers een voorlopig karakter dragen en welke definitief zijn.

Tabel 1
Bevolking, stand en dynamiek

	Levend- geborenen	Over- ledenen	Buitenlandse migratie		Totale bevolkings- groei ²⁾	Aantal inwoners aan het einde van het jaar / de maand	Binnen- landse migratie	Binnenge- meentelijk verhuisde personen	Huwelijks- sluitingen	Partner- schaps- registraties	Echt- scheidings
			Immigratie	Emigratie ¹⁾							
1996	189 521	137 561	108 749	91 945	73 218	15 567 107	629 774	1 084 411	85 140		34 871
1997	192 443	135 783	109 860	81 973	87 085	15 654 192	633 356	1 106 833	85 059		33 740
1998	199 408	137 482	122 407	79 289	106 033	15 760 225	665 795	1 108 216	86 956	4 626	32 459
1999	200 445	140 487	119 151	78 779	103 725	15 863 950	637 394	1 058 308	89 428	3 256	33 571
2000	206 606	140 543	132 857	79 043	119 877	15 983 827	614 232	972 515	88 034	2 922	34 227
januari	17 068	14 916	10 036	6 514	5 674	15 869 624	49 515	81 981	3 094	195	2 978
februari	16 605	11 775	10 250	5 588	9 492	15 879 116	46 390	79 500	4 487	215	2 875
maart	17 442	11 607	9 966	6 667	9 134	15 888 250	49 504	85 449	4 623	232	3 225
april	16 627	11 472	8 491	5 685	7 961	15 896 211	42 216	74 483	6 221	213	2 511
mei	17 511	11 510	9 970	5 660	10 311	15 906 522	49 657	86 128	11 333	313	3 192
juni	16 774	11 202	10 135	6 460	9 247	15 915 769	46 644	78 608	11 527	296	2 661
juli	17 696	11 167	12 270	8 222	10 577	15 926 346	58 057	85 335	8 799	241	2 900
augustus	18 314	10 960	14 834	7 719	14 469	15 940 815	63 145	80 807	9 830	254	2 890
september	17 734	10 665	14 015	7 415	13 669	15 954 484	56 981	77 276	12 552	276	2 841
oktober	17 156	11 561	12 611	6 713	11 493	15 965 977	53 264	81 389	6 503	225	2 993
november	16 993	11 372	11 939	6 464	11 096	15 977 073	50 878	81 642	4 315	239	2 976
december	16 686	12 336	8 340	6 660	6 030	15 983 103	47 981	79 917	4 750	223	2 185
2001											
januari	15 764	13 188	9 124	5 500	6 200	15 989 303	42 451	72 077	3 842	168	2 748
februari	16 666	11 446	10 953	5 574	10 599	15 999 902	48 567	76 397	3 222	163	3 324

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 1999 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

²⁾ Inclusief het verschil tussen het officieel vastgestelde en het berekende inwonertal (overige correcties).

Tabel 2
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)

	Eerste kinderen	Tweede kinderen	Derde kinderen	Vierde of volgende kinderen	Totaal	w.o. buitenechtelijk	
						totaal	w.o. eerste kinderen
1996	85 792	68 334	24 631	10 764	189 521	32 192	20 492
1997	89 322	68 173	24 238	10 710	192 443	36 863	23 410
1998	93 876	69 877	24 970	10 685	199 408	41 439	26 691
1999	93 815	71 289	24 840	10 501	200 445	45 592	29 165
2000	96 109	73 916	25 645	10 936	206 606	51 842	32 732
januari	8 166	5 879	2 063	960	17 068	4 174	2 703
februari	7 680	6 034	2 005	886	16 605	4 129	2 615
maart	7 945	6 377	2 198	922	17 442	4 213	2 663
april	7 508	6 061	2 198	860	16 627	4 027	2 467
mei	7 733	6 550	2 266	962	17 511	4 248	2 598
juni	7 666	6 082	2 100	926	16 774	4 052	2 472
juli	8 129	6 459	2 188	920	17 696	4 423	2 752
augustus	8 581	6 568	2 258	907	18 314	4 681	2 978
september	8 413	6 205	2 198	918	17 734	4 546	2 956
oktober	8 121	6 049	2 061	925	17 156	4 416	2 785
november	8 111	5 936	2 078	868	16 993	4 442	2 815
december	8 056	5 716	2 032	882	16 686	4 491	2 928
2001							
januari	7 398	5 680	1 848	838	15 764	4 085	2 620
februari	7 591	6 081	2 060	934	16 666	4 404	2 739

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 1999 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 3
Overledenen naar leeftijd en geslacht

	0-19 jaar		20-39 jaar		40-59 jaar		60-79 jaar		80-89 jaar		90+ jaar		Totaal		w.o. beneden 1 jaar ¹⁾	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
1996	1 125	800	2 115	1 167	8 365	5 276	33 896	22 029	18 749	26 064	4 758	13 217	69 008	68 553	615	471
1997	1 016	724	2 026	1 151	8 187	5 421	32 890	21 785	18 425	25 864	4 699	13 595	67 243	68 540	541	427
1998	1 103	692	1 901	1 035	8 340	5 520	33 343	21 962	18 598	26 028	4 924	14 036	68 209	69 273	613	422
1999	1 055	785	1 937	1 128	8 570	5 787	33 416	22 608	18 716	26 452	5 178	14 855	68 872	71 615	563	485
2000	1 082	789	1 837	1 087	8 808	5 854	32 731	22 129	19 339	27 077	4 985	14 825	68 782	71 761	548	444
januari	77	58	181	96	807	543	3 173	2 152	2 222	2 990	696	1 921	7 156	7 760	32	28
februari	81	55	118	97	660	444	2 659	1 795	1 738	2 276	479	1 373	5 735	6 040	40	27
maart	95	87	131	78	730	466	2 686	1 806	1 611	2 237	437	1 243	5 690	5 917	50	51
april	95	58	178	78	720	440	2 628	1 775	1 679	2 147	400	1 274	5 700	5 772	51	25
mei	98	63	155	81	758	499	2 638	1 805	1 586	2 234	401	1 192	5 636	5 874	50	33
juni	83	66	164	91	717	447	2 601	1 744	1 536	2 154	402	1 197	5 503	5 699	47	36
juli	101	75	147	89	707	490	2 734	1 812	1 459	2 124	351	1 078	5 499	5 668	50	46
augustus	92	80	170	89	724	497	2 522	1 734	1 441	2 160	358	1 093	5 307	5 653	45	45
september	88	66	147	98	728	472	2 508	1 786	1 402	2 007	334	1 029	5 207	5 458	46	41
oktober	103	51	163	112	744	520	2 840	1 893	1 490	2 151	367	1 127	5 707	5 854	49	35
november	65	63	145	96	745	520	2 792	1 809	1 481	2 203	375	1 078	5 603	5 769	32	38
december	104	67	138	82	768	516	2 950	2 018	1 694	2 394	385	1 220	6 039	6 297	56	39
2001																
januari	106	71	168	105	763	514	2 902	2 015	1 861	2 589	548	1 546	6 348	6 840	49	41
februari	104	73	120	80	659	472	2 640	1 794	1 547	2 188	457	1 312	5 527	5 919	60	50

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 1999 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

¹⁾ Leeftijd op de laatste verjaardag.

Tabel 4
Buitenlandse migratie naar geboorteland

	Totaal ¹⁾	Werelddelen					Landen						
		Europa	Amerika	Azië	Afrika	Oceanië	EU-landen					Afghanistan	China
							Nederland	België	BR Duitsland	Verenigd Koninkrijk	Overige EU-landen		
<i>Immigratie²⁾</i>													
1996	108 749	57 251	14 682	20 722	15 228	866	22 566	1 915	5 626	4 439	6 888	2 848	1 516
1997	109 860	56 719	15 736	22 016	14 527	862	22 715	2 244	5 548	4 454	7 533	3 664	1 788
1998	122 407	60 679	20 492	24 080	16 027	1 039	25 984	2 336	5 465	4 469	8 145	3 929	1 940
1999	119 151	61 522	19 946	21 557	14 921	1 204	24 974	2 360	5 193	4 780	8 523	5 506	1 850
2000	132 857	66 924	22 429	24 341	17 825	1 338	23 818	2 244	5 150	5 564	8 844	4 611	2 632
januari	10 036	5 439	1 528	1 628	1 316	125	2 011	206	478	407	754	269	149
februari	10 250	5 226	1 469	1 818	1 624	113	1 614	175	411	412	757	319	179
maart	9 966	5 059	1 454	1 889	1 460	104	1 700	162	411	443	684	316	198
april	8 491	4 295	1 311	1 554	1 216	115	1 600	139	356	362	556	257	146
mei	9 970	5 044	1 537	1 892	1 380	117	1 867	178	365	454	600	296	188
juni	10 135	5 039	1 700	1 984	1 310	102	2 079	145	406	422	534	354	246
juli	12 270	6 160	2 749	1 911	1 337	113	2 878	217	341	425	616	374	195
augustus	14 834	7 234	3 369	2 300	1 785	146	3 073	268	523	608	851	397	230
september	14 015	7 000	2 377	2 654	1 871	113	2 083	250	591	560	1 156	589	337
oktober	12 611	6 277	1 924	2 656	1 667	87	1 780	190	517	570	918	567	312
november	11 939	5 958	1 672	2 484	1 693	132	1 648	192	456	585	906	529	300
december	8 340	4 193	1 339	1 571	1 166	71	1 485	122	295	316	512	344	152
2001													
januari	9 124	4 582	1 331	1 813	1 313	85	1 584	152	312	390	575	410	179
februari	10 953	5 417	1 427	2 194	1 797	118	1 621	186	392	460	796	472	228
<i>Emigratie (inclusief saldo administratieve correcties)</i>													
1996	91 945	65 420	10 594	7 605	7 380	946	40 365	1 391	5 066	4 894	5 876	108	684
1997	81 973	58 535	9 701	6 889	6 089	774	37 849	1 293	4 336	3 748	5 249	56	592
1998	79 289	56 709	8 953	7 059	5 827	717	35 778	1 371	4 321	3 971	5 643	109	532
1999	78 779	55 853	9 055	7 054	5 997	818	35 785	1 331	4 119	3 643	5 627	204	544
2000	79 043	57 082	8 347	6 838	5 941	834	37 448	1 375	3 980	3 353	5 759	214	502
januari	6 514	4 651	671	560	535	97	3 178	109	266	281	439	40	58
februari	5 588	3 993	587	525	424	59	2 629	88	266	256	393	24	29
maart	6 667	4 679	696	719	516	57	2 999	141	353	275	519	14	57
april	5 685	4 085	569	490	491	50	2 724	64	280	259	359	5	22
mei	5 660	4 053	566	532	435	74	2 566	99	258	246	459	11	56
juni	6 460	4 608	756	582	449	64	2 937	119	343	311	544	14	47
juli	8 222	5 810	1 071	777	499	64	3 791	160	404	298	653	19	36
augustus	7 719	5 764	758	603	520	74	3 882	127	370	324	543	10	33
september	7 415	5 486	735	638	496	60	3 600	127	393	332	539	16	51
oktober	6 713	4 912	648	490	582	81	3 227	109	357	280	459	14	41
november	6 464	4 572	746	543	530	74	2 916	109	349	263	473	35	42
december	5 936	4 469	544	379	464	80	2 999	123	341	228	379	12	30
2001													
januari	5 500	3 897	585	501	470	47	2 664	91	201	202	354	39	58
februari	5 574	4 144	482	425	449	74	2 687	128	257	199	412	24	34

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 1999 en eerder zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

¹⁾ Inclusief geboorteland onbekend.

²⁾ Inclusief in Nederlandse asielzoekerscentra geboren kinderen.

Egypte	Irak	Iran	Japan	Marokko	Nederlandse Antillen plus Aruba	Somalië	Suriname	Turkije	VS van Amerika	Voormalig Joegoslavië	Voormalige Sovjet Unie	Zuid-Afrika
750	4 673	2 818	1 385	4 528	3 845	3 478	3 643	6 209	3 132	3 636	2 378	913
826	6 130	1 689	1 293	4 894	4 751	1 644	3 555	6 291	3 151	1 818	2 162	1 051
859	7 368	1 139	1 228	5 531	7 588	1 385	4 603	5 459	3 408	1 682	2 656	1 688
671	3 346	1 144	1 293	4 670	8 813	1 668	3 205	4 817	3 488	4 133	2 975	1 333
571	4 445	1 733	1 298	4 483	10 168	2 182	3 601	5 393	3 538	4 780	6 104	1 331
45	318	104	84	372	656	168	209	431	280	414	326	111
50	395	142	75	485	470	193	269	463	306	509	471	138
51	396	143	101	398	495	172	301	493	264	410	361	120
31	254	98	129	406	530	150	231	360	204	250	366	104
35	374	135	175	359	623	188	303	439	245	402	356	106
48	408	97	111	364	841	179	279	296	255	381	461	81
44	323	141	102	262	1 608	181	329	343	341	394	585	77
49	377	133	133	509	1 779	161	443	563	524	327	534	137
64	369	197	118	517	1 105	227	366	552	360	468	663	123
52	515	211	114	378	806	154	342	537	327	463	798	119
62	416	228	91	261	635	264	321	506	255	505	667	103
40	300	104	65	172	620	145	208	410	177	257	516	112
41	376	154	37	274	555	132	220	440	221	295	443	125
55	412	211	82	427	470	188	259	504	271	342	570	148
617	245	443	1 388	2 490	3 288	641	2 391	4 189	2 635	1 222	551	649
502	257	465	1 246	1 711	14 354	771	2 228	2 637	2 494	1 122	538	647
373	373	349	1 137	1 466	2 385	846	1 791	2 210	2 544	774	596	815
335	720	339	1 237	1 432	2 646	1 286	1 630	1 860	2 557	938	493	816
270	634	318	1 155	1 110	2 447	1 829	1 277	1 161	2 489	1 263	668	680
22	72	21	72	96	214	153	152	60	162	123	60	83
18	79	27	79	73	176	126	100	72	132	87	62	56
30	59	38	189	102	190	137	109	67	215	78	70	55
23	46	25	90	123	144	120	119	93	162	106	34	45
27	60	22	66	73	180	108	61	104	181	132	60	39
7	53	24	119	85	181	122	106	73	281	84	38	45
24	41	43	144	108	258	152	141	83	425	116	65	47
27	51	19	124	80	216	203	81	108	244	164	57	56
12	67	35	80	85	241	191	128	119	165	127	50	64
19	37	21	68	103	237	221	94	134	171	85	64	56
33	44	28	63	118	254	140	139	126	178	109	61	48
28	25	15	61	64	156	156	47	122	173	52	47	86
19	72	23	44	68	186	143	68	105	174	68	61	64
4	50	14	52	34	184	221	45	91	132	127	46	41

Tabel 5
Asielaanvragen naar land van nationaliteit

	Totaal	w.o.									
		Afghanistan	Bosnië- Herzegovina	China	Irak	Iran	Servië en Montenegro	Somalië	Sri Lanka	Turkije	Zaire
1996	22 857	3 019	984	468	4 378	1 521	797	1 461	1 483	692	435
1997	34 443	5 920	1 968	1 158	9 641	1 253	1 652	1 280	1 497	1 135	592
1998	45 217	7 118	3 769	916	8 300	1 680	4 288	2 775	1 049	1 222	410
1999	42 729	4 400	1 169	1 246	3 703	1 527	7 125	2 731	856	1 490	252
2000	43 892	5 055	1 652	1 406	2 773	2 543	3 851	2 110	975	2 277	.
januari	4 125	391	89	112	312	224	260	348	110	175	31
februari	3 840	352	78	111	305	183	199	156	97	192	70
maart	3 570	334	181	98	238	150	330	173	107	185	39
april	3 104	348	139	110	157	176	318	193	71	153	36
mei	3 053	390	105	119	151	160	175	156	60	234	14
juni	3 470	404	87	143	146	108	836	126	89	159	18
juli	3 700	440	175	152	201	181	621	158	78	188	27
augustus	4 000	561	154	151	270	244	352	219	80	166	63
september	3 450	412	186	100	225	231	200	194	74	210	41
oktober	3 980	417	155	112	246	316	273	136	86	225	.
november	3 930	526	146	113	285	291	167	139	54	205	.
december	3 670	480	157	85	237	279	120	112	69	185	.
2001											.
januari
februari

Bron: Ministerie van Justitie.

Inhoudsopgave april 1996–april 2001

	Aflevering	Bladzijde
1. BEVOLKINGSSTRUCTUUR EN -ONTWIKKELING		
<i>Artikelen</i>		
– Confrontatie van de resultaten van de structuurtelling 1 januari 1995 met die verkregen langs administratieve weg	oktober 1996	10–22
– Demografie van Nederland 1995	december 1996	8–23
– Bevolkingsontwikkeling in 1996: toename immigratie	maart 1997	6–10
– Bevolking naar leeftijd en geslacht, 1 januari 1996 en de bevolking volgens de overlevingstafel, 1991–1995	mei 1997	4
– Demografie van Nederland 1996	november 1997	6–22
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1997	december 1997	4
– Meer dan duizend mensen van honderd jaar of ouder	december 1997	6– 8
– Bevolkingsontwikkeling in 1997: stijging bevolkingsgroei	maart 1998	8–13
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1998	september 1998	6
– Demografie van Nederland 1997	december 1998	8–24
– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	maart 1999	6
– Demografische ontwikkelingen en collectieve uitgaven	maart 1999	9–12
– Bevolkingsgroei 1998: veel geboorten, veel immigranten	maart 1999	13–19
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie in de jaren negentig	september 1999	6
– Hoeveel mensen maken voor de tweede keer een eeuwwisseling mee?	november 1999	10–11
– Bevolkingsontwikkeling 1900–2100	december 1999	9–16
– Dutch population statistics based on population register data	februari 2000	9–15
– Demografie van Nederland 1999	maart 2000	9–33
– Geregistreerd partnerschap en burgerlijke staat: toepassing in de bevolkingsstatistieken	mei 2000	10–13
– Caleidoscoop van de moderne levensloop	juni 2000	10–17
– Bevolkingsstatistieken in Statline	april 2001	4– 6
– Zestien miljoen inwoners	april 2001	7
<i>Jaarcijfers</i>		
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1996	augustus 1996	13–16
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1997	augustus 1997	17–20
– Demografische kerncijfers, 1985–1996	september 1997	13–18
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1998	augustus 1998	21–24
– Demografische kerncijfers, 1990–1997	december 1998	53–58
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1999	juni 1999	29–32
– Demografische kerncijfers, 1990–1998	januari 2000	29–34
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 2000	augustus 2000	19–22
– Demografische kerncijfers, 1990–1999	januari 2001	26–30
2. BEVOLKING NAAR REGIO		
<i>Artikelen</i>		
– Drenthe en Zeeland in trek bij ouderen	augustus 1996	6
– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari 1998	6
– Regionale verschillen in bevolking	maart 1998	14–25
<i>Jaarcijfers</i>		
– Demografische cijfers per provincie, 1990–1995	april 1996	13–24
– Loop van de bevolking naar enkele regionale en categorale indelingen, 1994	april 1996	25–34
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 1995	april 1996	35–44
– Bevolking van Nederland naar enkele regionale en categorale indelingen naar geslacht en leeftijd, 1 januari 1996	september 1996	9–12
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 1996	september 1996	23–31
– Bevolking per gemeente naar provincie, 1 januari 1997	januari 1997	77–82
– Loop van de bevolking naar enkele regionale en categorale indelingen, 1995	februari 1997	11–20
– Demografische cijfers per provincie, 1991–1996	maart 1997	52–64
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1996	april 1997	12–29

	Aflevering	Bladzijde
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 1997	december 1997	40–47
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	december 1997	48–66
– Stand van de bevolking naar provincie, 1 januari 1998	januari 1998	20–24
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per provincie en landsdeel	februari 1998	12–15
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeente-groep naar stedelijkheid gemeenten	februari 1998	16–17
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeentegroep naar inwonertal	februari 1998	18–25
– Demografische cijfers per provincie, 1992–1997	april 1998	19–31
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 1998	juli 1998	27–35
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1998	december 1998	59–77
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per provincie en landsdeel	december 1998	78–81
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeente-groep naar stedelijkheid gemeenten	december 1998	82–83
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeentegroep naar inwonertal	december 1998	84–91
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 1999	januari 1999	20–24
– Demografische cijfers per provincie, 1993–1998	april 1999	41–54
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 1999	juli 1999	19–26
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2000 (berekende cijfers)	januari 2000	35–39
– Demografische cijfers per provincie, 1994–1999	februari 2000	29–42
– Stand van de bevolking op 1 januari 1999 en loop van de bevolking in 1998, regionale cijfers	februari 2000	43–55
– Leeftijdopbouw per gemeente, 1 januari 2000	november 2000	35–43
– Demografische cijfers per provincie, 1995–2000	januari 2001	31–42
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2001 (berekende cijfers)	januari 2001	43–47
– Stand van de bevolking op 1 januari 2000 en loop van de bevolking in 1999, regionale cijfers	januari 2001	48–59
3. BEVOLKING NAAR NATIONALITEIT EN GEBORTELAND		
<i>Artikelen</i>		
– In Nederland geboren en naar geboorteland van de ouders, 1995	juni 1996	4
– Gemengde huwelijken lopen vaker stuk	juni 1996	6
– Niet-Nederlanders en in het buitenland geboren Nederlanders, 1 januari 1995	juni 1996	11–17
– Emigratie en afvoeringen naar leeftijd, geboorteland en gemeente, 1995	september 1996	4
– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december 1996	4
– Eerste en tweede generatie Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen naar jaar van huwelijksluiting, 1996	april 1997	4
– In Indonesië of het voormalig Nederlands-Indië geboren bevolking	april 1997	6–10
– Eerste en tweede generatie Turken en Marokkanen naar leeftijd en nationaliteit, 1996	juli 1997	4
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus 1997	4
– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari 1998	6
– Antillianen en Arubanen naar jaar van laatste vestiging, leeftijd bij laatste vestiging en verband tussen huwelijk en vestiging	mei 1998	6
– Chinezen in Nederland, 1 januari 1997	mei 1998	8–11
– Personen met dubbele nationaliteit	april 1999	6
– Allochtonen in Nederland: vijf grote groepen	april 1999	9–19
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli 1999	6
– Allochtonen in Nederland: vluchtelingen en asielzoekers	juli 1999	10–18
– Allochtonen in Nederland: westers/niet-westers, 1999	november 1999	6– 7
– Joegoslaven in Nederland, 1 januari 1999	februari 2000	6
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart 2000	34–43
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei 2000	6– 7

Inhoudsopgave april 1996–april 2001

	Aflevering	Bladzijde
– Aantallen allochtonen volgens verschillende definities	mei 2000	14– 17
– Main trends in the labour force in the European Union	oktober 2000	9– 16
<i>Jaarcijfers</i>		
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1995	mei 1996	35– 43
– Stand en loop van de Niet-Nederlandse bevolking in Nederland, 1995	mei 1996	44– 47
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1995	augustus 1996	17– 35
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1995	september 1996	13– 22
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1995	november 1996	11– 22
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1996	januari 1997	22– 30
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1996	januari 1997	31– 42
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1996	januari 1997	43– 61
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1996	februari 1997	21– 29
– Demografische cijfers betreffende de Surinaamse en Antilliaanse + Arubaanse bevolking in Nederland, 1991–1995	maart 1997	90– 94
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1997	december 1997	67– 75
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1997	december 1997	76– 88
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1997	december 1997	89–107
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1997	december 1997	108–116
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1997	maart 1998	26– 33
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	34– 45
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	46– 54
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	juni 1998	17– 28
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1998	oktober 1998	28– 35
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1998	november 1998	24– 31
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1998	november 1998	32– 44
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1998	november 1998	45– 52
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig Postcodegebied, 1 januari 1998	april 1999	55– 66
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1999	augustus 1999	15– 23
– Allochtonen, 1 januari 1999	december 1999	48–115
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1999	juli 2000	16– 43
– Allochtonen, 1 januari 2000	september 2000	22– 85
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 2000	november 2000	44– 71
– Niet Nederlanders per gemeente, 1 januari 2000	december 2000	13– 21

4. GEBOORTE

Artikelen

– Effect opleiding partner op kindertal neemt af	mei 1996	18– 26
– In Nederland geboren naar geboorteland van de ouders, 1995	juni 1996	4
– Prognose van het aantal geboren in 1995 volgens de bevolkingsprognoses vanaf 1965 (Buiten-)rechtelijke levendgeborenen naar leeftijd van de moeder, 1965 en 1995	november 1996	4
– Worden er steeds minder jongens geboren?	maart 1997	4
– Meeste kinderen in zomer geboren	april 1997	11
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei 1997	6– 9
– Buitenechtelijke vruchtbaarheid naar geboorteland van de moeder	mei 1997	28– 36
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	juni 1997	6– 11
	augustus 1997	10

	Aflevering	Bladzijde
– Achtergronden van vruchtbaarheidsontwikkelingen	oktober 1997	12–24
– Geboortontwikkeling en consumentenvertrouwen: een econometrische analyse	november 1997	23–27
– Veel vrouwen kampen met vruchtbaarheidsproblemen	februari 1998	6– 7
– Kenmerken van moeders bij geboorte van het eerste kind	maart 1998	6
– Sterke daling aantal tienermoeders	mei 1998	12–13
– Vruchtbaarheid van in het buitenland geboren vrouwen	juli 1998	8–10
– Geboortenregeling 1998	december 1998	25–29
– Echtelijke en buitenechtelijke levendgeborenen, 1960–1999	januari 1999	6
– Fertility of foreign-born women in the Netherlands	november 1999	12–14
– TFR naar leeftijd en geboorteland, 1990–1998	december 1999	6
– Afstel door uitstel: (kinder)loos alarm?	januari 2000	9–22
– Aantal tienermoeders toch weer gestegen	januari 2000	23–25
– Sex-ratio, Nederlanders en allochtonen	maart 2000	6
– Krijgen allochtonen vrouwen van de tweede generatie minder kinderen dan de moeder	oktober 2000	17–24
– Vruchtbaarheid van allochtonen vrouwen	november 2000	9–11
– Allochtone moeders in Nederland	november 2000	12–21
– Kinderen krijgen over de landsgrenzen heen	november 2000	22–26
– Jonge moeders zijn steeds ouder	november 2000	27–31
– Werkende moeders in de komende twintig jaar	november 2000	32–34
– Aantal tienermoeders weer toegenomen	februari 2001	4– 5
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6–11

Jaarcijfers

– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1994	juni 1996	18–27
– Geboorte, 1991–1995	december 1996	46–55
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1994–1995	mei 1997	37–54
– Geboorte, 1992–1996	november 1997	28–38
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1996	februari 1998	26–34
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	25–33
– Geboorte, 1993–1997	februari 1999	15–24
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1997	maart 1999	20–28
– Geboorte, 1994–1998	november 1999	35–44
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1998	februari 2000	56–64
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	24–33
– Geboorte, 1995–1999	oktober 2000	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1999	november 2000	72–80
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	22–31

5. STERFTE EN LEVENSV ERWACHTING

Artikelen

– Overledenen: leeftijd, achterblijvende minderjarige kinderen, (duur van) burgerlijke staat, 1995	mei 1996	4
– Hoge sterfte in winter 1995/1996	juni 1996	7–10
– Sterfte: trends, achtergronden en prognose	mei 1997	10–17
– Sterfte in relatie tot warmte, kou en griep	november 1997	4
– Periode-overlevingstafels naar geslacht en leeftijd, 1991–1995	januari 1998	8–13
– Veel sterfgevallen in maart en april 1998	augustus 1998	8– 9
– Seizoenspatronen in de sterfte	mei 1999	6
– Ruim 2000 extra overledenen in januari 2000	april 2000	9–10
– Zelfdoding in Nederland	april 2000	11–16
– Sterfte in de jaren negentig	februari 2001	6– 9

Jaarcijfers

– Overlevingstafels, 1994 en 1990–1994	mei 1996	30–34
– Sterfte, 1991–1995	december 1996	56–61
– Overlevingstafels, 1995 en 1991–1995	januari 1997	72–76
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1994–1995	april 1997	30–46
– Sterfte, 1992–1996	november 1997	39–45
– Overlevingstafels, 1996 en 1992–1996	november 1997	46–50
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	35–43
– Doodgeborenen, 1995 en 1996	februari 1998	35–36
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	34–42
– Sterfte, 1993–1997	februari 1999	25–31
– Overlevingstafels, 1997 en 1993–1997	maart 1999	29–33

Inhoudsopgave april 1996–april 2001

	Aflevering	Bladzijde
– Doodgeborenen, 1997	maart 1999	34
– Overlevingstafels, 1998 en 1994–1998	september 1999	19–23
– Sterfte, 1994–1998	november 1999	45–53
– Doodgeborenen, 1998	november 1999	54–55
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	34–42
– Sterfte naar doodsoorzaak, 1998	april 2000	58–63
– Doodgeborenen, 1999	oktober 2000	35–36
– Sterfte, 1995–1999	oktober 2000	37–44
– Overlevingstafels, 1999 en 1995–1999	november 2000	81–85
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	32–40

6. BINNENLANDSE MIGRATIE EN VERHUIZINGEN

Artikelen

– Suburbanisatie in de regio Rotterdam en Amsterdam, 1995	augustus 1996	4
– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december 1996	4
– Grootstedelijke migratie in historisch perspectief	januari 1997	13–15
– Migratiestromen van en naar Rotterdamse wijken	januari 1997	16–20
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus 1997	4
– Verhuizingen naar leeftijd, gezinsverband en periode van het jaar 1995–1997	oktober 1998	6
– Twintigers verhuizen het verst en het vaakst	december 1998	30–35
– Verhuizingen in de vier grote steden, 1997	mei 1999	9–17
– Migratie en vergrijzing in de 21 ^e eeuw	februari 2000	24–28
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart 2000	34–43

Jaarcijfers

– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1995	september 1996	32–41
– Verhuizingen in Nederland, 1990–1994	oktober 1996	27–30
– Binnenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	24–29
– Verhuizingen in Nederland, 1991–1995	december 1996	42–45
– Binnenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	35–40
– Verhuizingen in Nederland, 1992–1996	oktober 1997	41–44
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	44–53
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1997	september 1998	25–28
– Binnenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	29–34
– Verhuizingen in Nederland, 1993–1997	september 1998	35–38
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	43–51
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1998	september 1999	24–33
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1996–1998	oktober 1999	37–40
– Binnenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	41–46
– Verhuizingen in Nederland, 1994–1998	oktober 1999	47–50
– Binnenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	23–28
– Verhuizingen in Nederland, 1995–1999	augustus 2000	29–32
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	41–50
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1999	januari 2001	60–62

7. BUITENLANDSE MIGRATIE

Artikelen

– Scherpe daling aantal asielerzoeken in 1995	mei 1996	6–14
– Emigratie en afvoeringen naar leeftijd, geboorteland en gemeente, 1995	september 1996	4
– Immigratie kan vergrijzing niet tegenhouden	november 1996	9
– Daling aantal asielerzoeken zet door in 1996	juni 1997	12–18
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25–34
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari 1998	14–16
– Kenmerken van naar België emigrerende personen	april 1998	6
– Welk effect heeft het immigratiebeleid?	augustus 1998	10–12
– Gezinshereniging en gezinsvorming onder asielmigranten	september 1998	8–16
– Immi- en emigratie naar België en Duitsland, 1980–1996	oktober 1998	4
– Asielerzoeken, 1993–1997	november 1998	6
– Immigratie en asielaanvragen, 1996–1998	februari 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Buitenlandse migratie van Nederlanders met geboorteland Nederlandse Antillen of Aruba naar geslacht en leeftijd, 1986–1999	januari 2000	6
– Immigratie van geëmigreerde Nederlanders	april 2000	6
– De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India	september 2000	9–12

	Aflevering	Bladzijde
– Waarom komen immigranten naar Nederland?	januari 2001	4– 7
– Gezinshereniging van asielermigranten nog gering	januari 2001	8– 14
– Asielerzoeken en inwilligingen in Europa	april 2001	8– 11

Jaarcijfers

– Asielerzoeken	juni 1996	28– 30
– Buitenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	30– 37
– Administratieve correcties, 1991–1995	december 1996	38– 41
– Asielerzoeken, 1992–1996	augustus 1997	21– 24
– Buitenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	45– 52
– Administratieve correcties, 1992–1996	oktober 1997	53– 56
– Buitenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	39– 48
– Administratieve correcties, 1993–1997	september 1998	49– 52
– Asielerzoeken, 1993–1997	oktober 1998	36– 40
– Buitenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	51– 60
– Administratieve correcties, 1994–1998	oktober 1999	61– 64
– Asielerzoeken, 1994–1998	december 1999	116–120
– Buitenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	33– 42
– Administratieve correcties, 1995–1999	augustus 2000	43– 46

8. HUWELIJKSSLUITING, RELATIEVORMING EN -ONTBINDING

Artikelen

– Gemengde huwelijken lopen vaker stuk	juni 1996	6
– De invloed van echtscheiding van de ouders op relaties van jongeren	augustus 1996	7– 12
– Samenwoners van gelijk geslacht	oktober 1996	23– 26
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25– 34
– Eerste huwelijken, naar generatie, kalenderjaar, leeftijdsgroep en geslacht, 1950–1996	januari 1998	6
– Geregistreerd partnerschap naar leeftijd, eerste maanden 1998	juli 1998	6
– Hertrouwende weduwen en weduwnaars, 1950–1997	augustus 1998	6
– Naar geboorteland gemengde huwelijken	augustus 1998	13– 15
– Belangstelling voor geregistreerd partnerschap groter dan verwacht	oktober 1998	8– 10
– Vrouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni 1999	8– 16
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Huwelijk en geregistreerd partnerschap, 1998	oktober 1999	6
– Verschillen in echtscheidingscijfers tussen Nederlandse gemeenten: een verklaring vanuit sociologisch en demografisch perspectief	november 1999	15– 24
– Cross-cultural marriages	december 1999	17– 20
– Glad to live alone or happier together	februari 2000	16– 23
– Weer samenwonen na scheiding of verweduwing	februari 2001	17– 20
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6– 11
– Traditionele en moderne huwelijken	maart 2001	12– 13

Jaarcijfers

– Huwelijksluitingen, 1991–1995	december 1996	62– 67
– Echtscheidingen, 1991–1995	december 1996	68– 75
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1994–1995	juni 1997	28– 59
– Huwelijksluitingen, 1992–1996	november 1997	51– 56
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1992–1996	november 1997	57– 58
– Echtscheidingen, 1992–1996	november 1997	59– 66
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	54– 70
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	52– 65
– Huwelijksluitingen, 1993–1997	februari 1999	32– 38
– Echtscheidingen, 1993–1997	februari 1999	39– 47
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1993–1997	mei 1999	18– 20
– Huwelijksluitingen, 1994–1998	november 1999	56– 62
– Echtscheidingen, 1994–1998	november 1999	63– 72
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	43– 57
– Huwelijksluitingen, 1995–1999	oktober 2000	45– 50
– Echtscheidingen, 1995–1999	oktober 2000	51– 59
– Huwelijksluitingen en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	51– 63

9. WIJZIGINGEN VAN NATIONALITEIT

Artikelen

– In 1995 recordaantal naturalisaties	mei 1996	15– 17
– Verrijking Nederlanderschap door Turken, Marokkanen en Surinamers naar verblijfsduur en leeftijd	februari 1997	4

Inhoudsopgave april 1996–april 2001

	Aflevering	Bladzijde		Aflevering	Bladzijde
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september	1998 17–24	– Drie scenarios van de bevolking, huishoudens, opleiding en arbeidsaanbod	februari	1997 6–10
– Aantal wijzigingen van nationaliteit sterk toegenomen in de jaren negentig	september	2000 13–21	– Internationale migratie: recente ontwikkelingen, achtergronden en veronderstellingen over de toekomst	maart	1997 12–29
<i>Jaarcijfers</i>			– Allochtonenprognose 1996–2015	maart	1997 30–46
– Wijzigingen van nationaliteit, 1995	december	1996 76–82	– Nationale huishoudensprognose 1996: steeds minder paren zijn gehuwd	mei	1997 18–27
– Wijzigingen van nationaliteit, 1996	november	1997 67–73	– Drie scenario's van het arbeidsaanbod voor de komende 25 jaar	juni	1997 19–23
– Wijzigingen van nationaliteit, 1997	april	1999 67–73	– Nationale Huishoudensprognose 1996: sterke groei eenpersoonshuishoudens	juli	1997 6–14
– Wijzigingen van nationaliteit, 1998	september	1999 34–40	– Vruchtbaarheid: trends en prognose	juli	1997 15–25
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september	2000 86–93	– Stijging arbeidsdeelname kan lasten van vergrijzing beperken	augustus	1997 6– 9
10. HUISHOUDENS EN GEZINNEN			– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus	1997 11–16
<i>Artikelen</i>			– Nationale Huishoudensprognose 1996: uitstel van gezinsvorming	september	1997 6–12
– Institutionele huishoudens, 1 januari 1995	september	1996 6– 8	– Demografische prognoses en mobiliteit van personen	oktober	1997 6–11
– Samenwoners van gelijk geslacht	oktober	1996 23–26	– Population scenarios for the European Economic Area: components of population growth	december	1997 9–16
– Kinderen en hun stiefouders	maart	1997 11	– Population scenarios for the European Union: regional scenarios	december	1997 17–31
– Vrouwen met een hoog inkomen blijven vaker kinderloos	december	1997 32–38	– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari	1998 14–16
– Institutionele huishoudens, 1 januari 1997	mei	1998 14–17	– Bevolkingsprognose 1997–2003: meer geboorten	januari	1998 17–19
– Meer vrouwen krijgen maar één kind	november	1998 8–11	– Population scenarios for the European Union: regional scenarios (rectification)	februari	1997 11
– Relatie- en gezinsvorming in Nederland en Noorwegen	november	1998 12–23	– Kansverdeling van de bevolkingsprognose	april	1998 8–11
– Relatie- en gezinsvorming van generaties 1945–1979; Uitkomsten van het Onderzoek			– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april	1998 12–18
– Gezinsvorming 1998	december	1999 21–36	– De toepassing van demografische prognoses in het volkshuisvestingsbeleid	mei	1998 18–22
– Werkende moeders	april	2000 17–23	– Korte termijn raming van geboorte, sterfte, immi- en emigratie	juni	1998 6
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei	2000 6– 7	– Analysis and projection of national and regional mortality for countries of the European Economic Area	juni	1998 8–16
– Huishoudens, 1960–1998	juni	2000 6	– Fertility scenarios for the European Economic Area	juli	1998 11–26
– Veranderingen in huishoudenspositie tussen 1988 en 1989	december	2000 10–12	– Schatting van het toekomstige aantal hulpbehoevende ouderen met behulp van een micromodelbevolking	augustus	1998 16–20
– Uit het ouderlijk huis, 1998–2000	januari	2001 15–16	– Geboorte, sterfte, migratiesaldo en groei, 1945–2020	december	1998 6
– Huishoudens 1995–2000: eerste resultaten van de vernieuwde huishoudensstatistiek	februari	2001 10–12	– Household Scenarios for the European Union	december	1998 36–49
– Nieuwe huishoudensstatistiek: vergelijking met de oude statistiek	februari	2001 13–16	– International migration scenarios for the European Economic Area	december	1998 50–52
– Weer samenwonen na scheiding of vereduwing	februari	2001 17–20	– Effect on the economy on international migration flows	december	1998 50–52
– Uit huis... en dan	februari	2001 21–22	– Bevolkingsprognose 1998–2050	januari	1999 8–19
– Boemerangkinderen	februari	2001 23	– Veronderstellingen over het toekomstige aantal asielzoekers	februari	1999 8–14
– 'Repartnering': weer samenwonen na een relatieontbinding	februari	2001 28–30	– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	maart	1999 6
– De invloed van achtergrondkenmerken op de leefvorm van vrouwen	maart	2001 14–16	– Allochtonenprognose 1998–2015	april	1999 20–36
– Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin	april	2001 12–14	– Relatie tussen demografische prognoses en overheidsbeleid	april	1999 37–40
– Kleine en grote gezinnen	april	2001 16–20	– Trouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni	1999 8–16
– Niet-westerse allochtonen eerder uit huis dan autochtonen	april	2001 21–22	– Nationale Huishoudensprognose 1998: aantal huishoudens blijft tot 2035 stijgen	juni	1999 17–28
<i>Jaarcijfers</i>			– Labour force scenarios for the European Union	september	1999 9–18
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1995	juli	1996 36–40	– Stochastische bevolkingsprognose	oktober	1999 10–17
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1996	oktober	1996 31–47	– Onzekerheidsmarges voor geboorte, sterfte en migratie	oktober	1999 18–27
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek naar enkele regionale en categorale indelingen, 1995	oktober	1996 48–58	– Kansverdeling van de toekomstige bevolking, 1998–2050	oktober	1999 28–36
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1996	juli	1997 30–41	– Stochastische huishoudensprognose 1998–2050	november	1999 25–34
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1996	augustus	1997 25	– Migratieprognose 1998–2050	december	1999 38–47
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1997	januari	1998 71–87	– Bevolkingsprognose 1999–2005	januari	2000 26–28
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1997	maart	1998 55–65	– Nationale Huishoudensprognose: 'grotere' huishoudens groeien niet meer	juli	2000 10–15
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1997	mei	1998 23–34	– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen en methodiek	januari	2001 17–21
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1998	oktober	1998 41–57	– Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen	januari	2001 22–25
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1998	oktober	1998 58–67	– Nederland vergrijst en ontgroent. Hoe zeker is dat? Resultaten uit de bevolkingsprognose 2000–2050	februari	2001 24–27
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1998	juli	1999 27	– Bevolkingsprognose 2000–2050: kansverdeling van de toekomstige bevolking	februari	2001 31–35
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1998	november	1999 73–86	– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarge voor geboorte	februari	2001 36–38
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1999	maart	2000 44–54	– Bevolkingsprognose 2000–2050: achtergronden van vruchtbaarheidsontwikkelingen	februari	2001 39–44
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1999	maart	2000 55–71			
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1999	mei	2000 18			
– Huishoudensstatistiek, 1 januari 2000	februari	2001 54–57			
11. PROGNOSES EN SCENARIO'S					
<i>Artikelen</i>					
– Toekomstige huishoudensontwikkeling: demografie of gedrag?	april	1996 6–10			
– Prognose van remigratie	oktober	1996 6– 9			
– Prognose van het aantal geborenen in 1995 volgens de bevolkingsprognoses vanaf 1965	november	1996 4			
– Bevolkingsprognose 1996: minder bevolkingsgroei, meer vergrijzing	januari	1997 6–12			

Inhoudsopgave april 1996–april 2001 (slot)

	Aflevering	Bladzijde		Aflevering	Bladzijde
– Bevolkingsprognose 2000–2050: waargenomen en toekomstige ontwikkelingen in de vruchtbaarheid	februari	2001	45– 53		
– Allochtonenprognose 2000–2050: over tien jaar 2 miljoen allochtonen	maart	2001	17– 22		
– Allochtonenprognose 2000–2050: veronderstellingen over het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen	maart	2001	23– 30		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst	maart	2001	31– 40		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: kunnen in de toekomst meer arbeidsmigranten worden verwacht?	maart	2001	41– 46		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen over de asielmigratie	maart	2001	47– 50		
– Allochtonenprognose 2000–2050: sterke contrasten tussen westerse allochtonen	april	2001	23– 28		
– Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken	april	2001	29– 33		
– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarges voor de migratie	april	2001	34– 39		
<i>Jaarcijfers</i>					
– Population scenarios for the countries of the EEA	juli	1996	31– 35		
– Bevolkingsprognose 1996–2050	januari	1997	62– 72		
– Uitkomsten Allochtonenprognose 1996–2015	maart	1997	65– 89		
– Uitkomsten Huishoudensprognose 1996	juli	1997	42– 50		
– Population scenarios for the countries of the European Union: regional scenarios	december	1997	117–125		
– Bevolkingsprognose 1997–2003	januari	1998	88– 91		
– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1997	maart	1998	66– 75		
– Bevolkingsprognose 1998–2050	januari	1999	66– 75		
– Allochtonenprognose 1998–2015	april	1999	74– 88		
– Uitkomsten Huishoudensprognose 1998	juni	1999	33– 41		
– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1999	december	1999	121–130		
– Bevolkingsprognose 1999–2005	januari	2000	40– 42		
– Uitkomsten Huishoudensprognose, huishoudens naar grootte, 1998–2050	juli	2000	44– 52		
– Bevolkingsprognose 2000–2050	januari	2001	63– 71		
– Uitkomsten allochtonenprognose 2000–2050	maart	2001	51– 65		
12. INTERNATIONAAL					
<i>Artikelen</i>					
– Nederlanders over de grens	mei	1996	27–29		
– National population scenarios for countries of the European Economic Area	juli	1996	6–19		
– An evaluation of recent population scenarios for the EEA and Switzerland	juli	1996	20–30		
– Nederland minder vergrijsd dan andere West-Europese landen	november	1996	6– 8		
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei	1997	28–36		
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	augustus	1997	10		
<i>Jaarcijfers</i>					
– Nederland internationaal gezien, 1960–1996	juli	1997	51–56		
13. POLITIEK EN BESTUUR					
<i>Artikelen</i>					
– Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 29 november 1995	april	1996	11–12		
– 1 januari 1997: Nederland telt nog 572 gemeenten	maart	1997	47–51		
– Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 13 en 27 november 1996	juni	1997	24–28		
– Uitslagen van de uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen van 28 oktober, 18 en 25 november 1998 en tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 1999	augustus	1999	9–14		
14. BEVOLKINGSSTATISTIEK DIVERSEN					
<i>Artikelen</i>					
– Demografie en sociale zekerheid	juli	1997	26–29		
– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus	1997	11–16		
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari	1998	14–16		
– Demografisch gedrag en opleidingsniveau	februari	1998	8– 9		
– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april	1998	12–18		
– Zelfdoding in Nederland	april	2000	11–16		
– Werkende moeders	april	2000	17–23		
– Caleidoscoop van de moderne levensloop	juni	2000	10–17		
– Leefstijl en demografisch gedrag	augustus	2000	9–18		
– Bevolkingsstatistieken in Statline	april	2001	4– 6		